

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2022 / 9

FİYATI: 15 TL

9 EYLÜL 1922

İzmir'in Kurtuluşunun 100. Yılı Kutlu Olsun

Gürhan Özsamancı'nın yazısı 11. sayfada

Cihangir
Dumanlı
**Hattı
Müdafaa
Yoktur
Sathı
Müdafaa
Vardır** s: 15
Ahmet Özkan:
Sakarya s: 20

Cengiz Özakıncı:
1924 **Bahriye
Vekaleti
Söylentiler
ve Gerçekler** s: 29
Tekin Özertem:
**Ay'ın
Gözyaşları** s: 84

Öğüt Yazman:
**Dünyanın
Sosyo-
psikolojisi** s: 72
Ömer
Dedeoğlu:
**Yaratıcı
Yapay
Zeka** s: 112

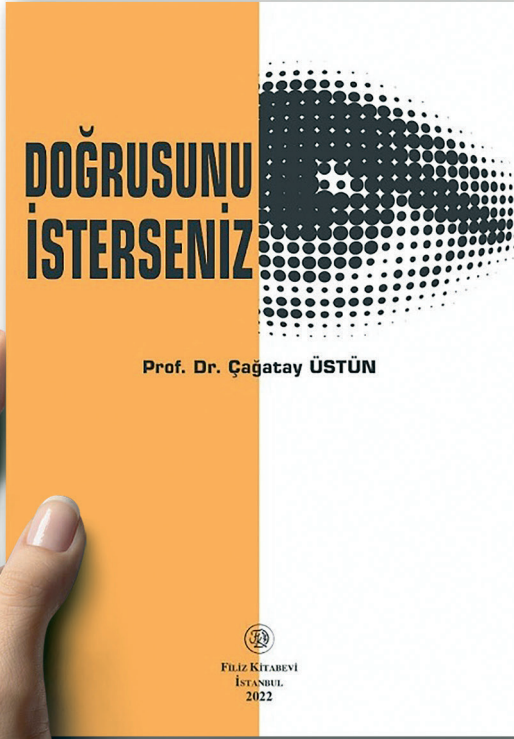
Necef Uğurlu:
Onlara Deli
Gözüyle
Bakıldı Ama s: 56
Haklıdılar
Gürbüz Evren:
Latin Amerika'nın
Türkleri s: 63
Los Turcos

“Doğru ve yanlış arasındaki bulmacada tüm boş kutucukların
“doğru” kelimesini oluşturmak üzere dolmasını hayal ediyorum.
Hayal gerçeğe dönüşebilir.

Bu kitap o noktadan bir başlangıç yapıyor.

Sizlerle buluşan satırlarda doğrunun üstünlüğünü, değişik konulardaki
tek doğrunun varlığını fark edeceksiniz.

Eğer doğrusunu aramak istiyorsanız, bu kitabın yolculuğuna çıkmalısınız.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Erhan Kanyılmaz, Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay,

Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özertem,

Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Sezin San Sungunay,

İzlen Şen Toker, Necef Uğurlu, Mehmet Ünver,

Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 29 / 08 / 2022

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Geçmişin İblisleri Geleceğin Ejderhaları Dr. Ufuk Akyol

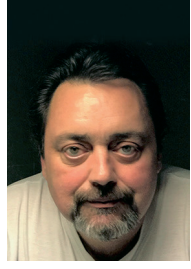
5

Atatürk: "Bütün Türk Arazisinde Hakiki Bağımsızlık İstiyoruz."

Yaşar Öztürk

- 11** Bir Bayrağın İzinde Bir Asır
Gürhan Özsamancı
- 15** Hattı Müdafaa Yoktur Sathı Müdafaa Vardır
Dr. Cihangir Dumanlı
- 20** Sakarya Ahmet Özkan
- 23** Torpil, Liyakat ve Asalet
Kaya Boztepe
- 29** 1924 Bahriye Vekaleti
Cengiz Özakıncı
- 35** Atatürk ve Balkan Turu
A. Erdem Akyüz
- 41** Yahya Kaptan Kalleşçe Şehit Edilmiştir
Cengiz Önal
- 45** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 47** Bir Amatörün Gözüyle Dış Politika
Prof. Dr. Cengiz Kудay
- 51** Öyle Zor Oldu ki O Soruyu Sormak Zeki Müren'e
Mete Akyol
- 56** Onlara Deli Gözüyle Bakıldı Ama Haklıydılar
Necef Uğurlu
- 63** Los Turcos Gürbüz Evren
- 67** "Erdemin Başı Dil" Bayramı 90. Yılında
Yahya Aksoy
- 72** Dünyanın Sosyo-psikolojisi
Öğüt Yazman
- 77** Yurtaşlık Barbaros Eneç

- 81** Geleceğimiz Pamuk İpliğine Bağlı! *Reha Tartıcı*
- 85** Ay'ın Gözyaşları
Dr. Tekin Özertem
- 89** Ham Petrol Petrol Ürünleri Doğal Gaz Fiyatları ve Türkiye
Necdet Pamir
- 95** Milletler İdealsiz Olamaz
Demir Aytaç
- 101** İnternet Bağımlılığı ve Hikikomori
Op. Dr. Murat Molu
- 105** Doğu - Batı
Tayfun Yılmaz
- 108** Selçuklu Kervan Yolları
Vahap Candan
- 112** Yaratıcı Yapay Zeka
Ömer Dedeoğlu
- 117** Anadolu'nun Türküleri Ağıtları Destanları
Konur Ertop
- 123** Etimesgut Köyü'nde Bir Ders
Cemal Türkmen
- 127** Fritz Haber Sabriye Aşır
- 132** Siegsdorf İzlen Şen Toker
- 137** Toprak Tanrıçası Gaia
Berk Yüksel
- 141** Bilmediğin Suya Girme
Mehmet Ünver
- 145** Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın Sonuçları Belli Oldu
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 4** Beni Hatırlayınız
- 28** İlk Dersimiz Türkçe
- 50** Gözün Sözü
- 107** Bilginizi Denetleyin
- 140** Sudoku
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyüklüğü
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Geçmişin İblisleri Geleceğin Ejderhaları

Yaşamımız ilerledikçe her an, her dakika bambaşka zorluklarla, dertlerle boğuşup, yendiğimiz zaman kısa bir süre için zafer kazandığımızı düşünürüz ya. Ne safız değil mi?

Vazoyu kırdığında anandan yediğin şaplak, okulda zorbalık yapan o iri yarı çocuktan çıktıkların, daha iyi bir eğitim alabilmek umuduyla bir çırpıda harcadığın o gençlik yıllarının kayboluşunu izlemek, sırtına tüm sorumlulukları yükleyip hiçbir yetki vermeyen patrona hesap vermeye çalışmak, babanın ölüp gitmesi, evladın ile ters düşmek... Say sayabildiğin kadar.

Belli bir yaşa gelip ardına baktığında tüm bu ve benzeri hatıralar geçmişinde kalan yenilmiş, ölü iblislerin aslında.

Ancak asla bitti, geçti diyemiyorsun. Zira köşede, hâlâ ve hep bekleyen geleceğin ejderhaları var. Ömrün elverdikçe hepsiyle kapışacaksın.

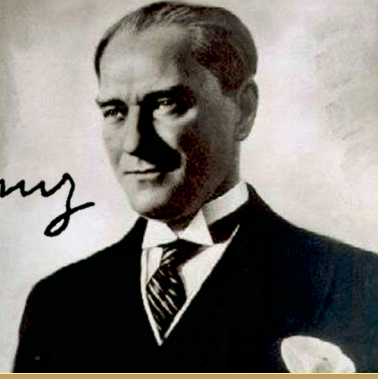
Sonuçta ise ne geçmişin iblislerinin ne de geleceğin ejderhalarının asla değişmeden ve kaybolmadan art arda üstümüze gelmeye devam ettiklerini göreceksin.

Tek yapabileceğin her yeni ejderha ile kapışmak ve bunların arasına sıkıştırabildiğin kadar çok mutluluk kırıntısı serpiştirmek.

Hayat dedikleri de bundan ibaret...

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Yeni Türkiyemizi lâyük olduğu yüceliğe ulaştırabilmek için mutlaka iktisadiyatımıza birinci derecede ve en çok ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka birşey değildir. (1923)*
- *Siyasi, askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar ekonomik zaferlerle taçlandırılmazsa kazanılan zaferler kalıcı olmaz, az zamanda kaybedilir. (1923)*
- *Türkiye'nin gerçek efendisi, hakiki üretici olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstehak (en çok lâyük) olan köylüdür. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin iktisadi siyasi aslî gayeyi gözetir. (1922)*
- *Kapitülasyonların Türk ulusu için ne derece nefret edilen bir şey olduğunu size tanımlayamam. Bunları diğer şekil ve isimler altında gizleyerek bize kabul ettirmeye başaracaklarını planlayan ve hayal edenler bu konuda pek çok aldanyorlar. Çünkü Türkler kapitülasyonların devamının kendilerini çok az zamanda ölüme götüreceğini çok iyi anlamışlardır. (1922)*
- *Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olunca, o devletin bütün hayatî kısımlarında bağımsızlık felç olmuştur.*
- *“Batı emperyalistlerine karşı kurtuluş ve bağımsızlığımızı korumakla yetinmiyoruz Aynı zamanda Batı emperyalistlerinin kuvvetleri ve bilinen her aracı ile Türk ulusunu emperyalizme araç yapmak istemelerine engel oluyoruz. Bu suretle bütün insanlığa hizmet ettiğimize inanıyoruz.*

K Atatürk

Atatürk: “Bütün Türk Arazisinde Hakiki Bağımsızlık İstiyoruz.”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk: “Türkiye halkı mütevazi, milli sınırları içinde bütün medeni insanlar gibi tam mana ve kapsamıyla özgür ve bağımsız yaşayacaktır. Askeri hareket, siyasi faaliyetin ümitsiz olduğu noktada başlar. Ümidin emniyet verici bir surette dönmesi orduların hareketinden daha seri hedeflere ulaşmayı temin edebilir (...) Hiç bir vakit de fuzuli yere kan dökmek istemedik ve istemeyiz. Milletimizin ve TBMM'nin hakiki

zihniyeti böyledir. Şimdiye kadar dökülen kanların mesulleri uygarlık dünyasında tanınmış ise facianın devamına mahal yoktur.”

15 Mayıs 1919'da Amerikan, İngiliz, İtalyan destekli Yunan güçlerin İzmir'i işgali ile başlayan esaret üç yıl, üç ay, üç hafta, üç gün, toplam 1214 gün sürdü. Yüzyıl önce 9 Eylül 1922'de İzmir geri alındığında sonra eren sıcak, askeri savaşı yerini soğuk, diplomatik savaşıma bıraktı.

Kanlı savaşın yerini can yakan savaşımın alacağını çok iyi biliyordu Mustafa Kemal. Trablus-garp'ta, Çanakkale'de kazandığı savaşların sonunda yaşanan diplomatik yenilgilerin bizzat tanığıydı. Zafer sarhoşluğuna düşmeden sonraki hamleleri düşünüyordu.

Olup bitenlerin gelecek kuşaklara doğru aktarılabilmesi için çevresinde fotoğrafçı, gazeteci ve yazarları eksik etmezdi, Mustafa Kemal. Onbaşı Halide Edip, "Türkün Ateşle İmtihanı"nı yaşıyor, yazıyordu: "*Nihayet, Sakarya günlerininkinden daha büyük bir sofa. Büyük bir masa. Zabıtlar dolaşıyor. Bir küçük odanın kapısı açık. Yuvarlak bir masada iki lâmba yanıyor. Fevzi Çakmak ile Mustafa Kemal bir harita üzerine eğilmişler, bir şeyler konuşuyorlar. Mustafa Kemal'in başında yüz güneş birden doğmuş gibi yüzü parlıyor.*"

"Safa geldin, Hanımefendi."
"Tebrikler Paşam, sonunda başarılı oldunuz."

Bir kahkaha: "Evet, sonunda bu işi yaptık. Buraya nasıl geldiniz?"

"Az daha Yunanlıların arasına düşüyordum." "Ben de bugün Yunanlıların arasına düşüyordum."

Bunu söylerken yine güllüyordu. "Sizin düşmeniz çok büyük bir felâket olurdu." Yine bir kahkaha.

"Gelin, Hanımefendi. Yemek yiyelim."

Fevzi Çakmak karşısında oturuyor ve memnun olduğu anlardaki gibi sağ göğsüne vurup güürldüyordu. İsmet İnönü de oradaydı. Geçmiş

günlerde neler çekmiş olduğunu düşünerek Mustafa Kemal'in neşesi insana ferahlık veriyordu.

Edim ki: "İzmir'i aldıktan sonra artık biraz dinlenirsiniz, Paşam. Çok yorulunuz."

"Dinlenmek mi? Yunanlılardan sonra birbirimizle kavga edeceğiz, birbirimizi yiyeceğiz!"

Barış için 1 Eylül'de "Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir. İleri!" emrini veren Mustafa Kemal, orduya teşekkür etti. Halkın normal yaşama dönmesi ve yaraların sarılması için siyasilere, yürütücü ve yöneticilere çağrı yaptı. Kaybedilecek zaman yoktu. Haberleşme, ulaşım kısıtlamaları, yasaklamaları düzenlendi. Daha İzmir'e girmeden Rauf Orbay'a sözde barış görüşmeleri ile Türkiye'yi oyalayanlara karşı tavrı açıkladı:

"Anadolu'daki Yunan ordusu kati surette mağlup edilmiştir. Anadolu için herhangi bir müzakereye mahal kalmamıştır."

Ardından ulusa seslendi:

"(...) Bu büyük zafer yalnızca senin eserindir. Çünkü İzmir'imizi siyasi ihtiraslar neticesinde adeta memnunen düşmana teslim eden he yetlerle milletin hiçbir münasebeti yoktur. Bursa'mızı istila eden Yunan kuvvetleri ise ancak (İngiliz) imparatorluğun askeri teşkilatıyla emel birliği ve hareket birliği ederek muvaffak olmuşlardı. Vatanın kurtuluşu milletin oy ve iradesi kendi mukadderatı üzerinde kayıtsız şartsız hakim olduğu zamandan başlamış ve

ancak milletin vicdanından doğan ordularla olumlu ve kati neticelere ermiştir.”

Bütün dünyanın dikkati Mustafa Kemal’in üzerindeydi. Görüşmek için gazeteciler, yazarlar, askeri ve sivil adlar sıradaydı. 12 Eylül’de The Daily Mail Muhabiri G. Ward Price’a demeç verdi Mustafa Kemal:

“Artık savaşmak için hiçbir sebep kalmamıştır. (...) Bu son taarruzu yapmak istemedim, ama Yunanlıları Anadolu’yu terke ikna etmek için başka çıkar yol bulamadım.”

“Artık savaşmak için hiçbir sebep kalmamıştır. Ben ciddi olarak bunu arzu ediyorum. Bu son taarruzu yapmak istemedim, ama Yunanlıları Anadolu’yu terke ikna etmek için başka çıkar yol bulamadım(...) Taleplerimiz son zaferimizden sonra da öncekilerle aynı kalmıştır.”

Amerikalı Gazeteci Richard Eaton *“Bütün Türk toprakları kurtulmadıkça durmayacağım”* açıklamasını yapan Mustafa Kemal’e *“Trakya’yı Boğazlar’da İngiliz*

donanması ve İngiliz kıtalarıyla çarpışmaksızın elde etmek hemen hemen imkânsız bir askeri hareket değil midir?” diye sordu.

Eaton gerisini şöyle anlatıyor:

“Mülakatımızın devam ettiği müddet içinde Başkumandan’ın konuşma tarzını değiştirdiği yegâne bir dakikadayız. Ağır ve vakur bir tavır takındı:

‘Trakya’ya, Üsküdar ve Karadeniz yoluyla geçeceğim. Bunun için belli anlaşmalar yaptım. Yirmi dört saat içinde en iyi birliklerimi Trakya’ya geçirmeye yetecek nakliye gemilerim de vardır. Bu askerler bir işaretimi bekliyorlar.’

İster istemez İstanbul’un 1453 yılındaki ilk fetih ve istilasını düşündüm. Mustafa Kemal de bu şehri Fatih II.

Mehmet gibi, aksi yönden almayı düşünüyordu.

‘Ya padişah, dedim, sizinle aynı fikirde midir?’

‘Padişah, ehemmiyetsiz bir kukladır.’ cevabını verdi ve sonra ilave etti. ‘Ben, Ankara Meclisi’nin verdiği görevden başka bir şeyle meşgul bile olamam.’ ”

Chicago Tribune Muhabiri John Clayton da bir demeç aldı, Mustafa Kemal’den:

“Biz İngiltere ile harp etmek istemiyoruz, fakat onlar İstanbul’u Türkiye’ye teslim etmelidir. İstanbul Türkiye’nin başkentidir; Mükün merteye barış yoluyla istiyoruz. Eğer olmazsa onun için harp edeceğimiz (...) Muzafferiyetimiz bizim taleplerimizi değiştirmemiştir. Evvelce istediğimiz şeylerden ne daha çok, ne daha az şey talep ediyoruz. Misakı Milli’imizde sebat ediyoruz (...) müzakerelere etmeye öteden beri hazır bulunuyoruz. Fakat şimdiye kadar bize bir davet vaki olmadı. Yakındağı meselesinin hallini geciktiren biz değiliz. Müttefikler! Bizim taleplerimiz basittir. Misakı Milli’nin içeriğı bir sayfadan daha az yer tutuyor. Bütün Türk arazisinde hakiki bağımsızlık istiyoruz. Bizim için artık kapitülasyonlar mevcut değildir. İstanbul’u,

Edirne’yi ve Trakya’nın çoğunluğu Türk olan kısmını istiyoruz(...) Biz, herhangi bir intikam ve misilleme hareketi arzu etmiyoruz. Buraya eski hesapları araştırmaya gelmedik. Bizim için mazide yapılanlar bitmiştir.”

“Yunan ordusu bütün kısımları ve bütün vasatları ile Anadolu’nun içinde milletin kalbine saplanmış bir hançer vaziyetinde idi(...) Ordularımızın strateji ve taktik harekâtı günlerce düşmanın gözü önünde ve uçaklarının keşifleri altında cereyan etti(...) Şu hakikati anlamamazlıktan geliyorlardı ki, insanların mücadelesinde en kuvvetli istihkam, iman dolu göğüslerdir!”

Bu arada Ankara’ya çağrıldı Mustafa Kemal. Ayrılmayacağını, Bakanlar Kurulu’nun İzmir’e gelmesini, güvenli yolculuğun sağlanması, kolaylaştırılması için cephe

komutanlarına gereken emirleri verdi. Fransız Amiralî Dumesnil ile 15 Eylül’de çevirmensiz görüştü. Yanında İsmet İnönü vardı. Suikast tertiplerine karşı uyarılar, İzmir yanğını ve ilk günlerdeki istenmeyen olaylar konusunda açıklama yapan Mustafa Kemal 17 Eylül’de Akşam Muhabiri Falih Rıfkı Atay’la görüştü:

“Müttefikler! Bizim taleplerimiz basittir. Misakı Milli’nin içeriğı bir sayfadan daha az yer tutuyor. Bütün Türk arazisinde hakiki bağımsızlık istiyoruz.”

“Yunan ordusu bütün kısımları ve bütün vasatları ile Anadolu’nun içinde milletin kalbine saplanmış bir hançer vaziyetinde idi(...) Ordularımızın strateji ve taktik harekâtı günlerce düşmanın gözü önünde ve uçaklarının keşifleri altında cereyan etti(...) Şu hakikati anlamamazlıktan geliyorlardı ki, insanların mücadelesinde en kuvvetli istihkam, iman dolu göğüslerdir!”

Ardından İkdâm Yazarı Yakup Kadri de *“İlk hedef Akdeniz”* diyen

Mustafa Kemal'e ikinci ve üçüncü hedefleri sordu. Gazi de yanıtladı:

“TBMM ordularının görevi “Misakı Milli” hükümlerini temin etmektir. Türkiye halkı mütevazı, milli sınırları içinde bütün medeni insanlar gibi tam mana ve kapsamıyla özgür ve bağımsız yaşayacaktır. Askeri hareket, siyasi faaliyetin ümitsiz olduğu noktada başlar. Ümidin emniyet verici bir surette dönmesi orduların hareketinden daha seri hedeflere ulaşmayı temin edebilir. (...)

Hiç bir vakit de fuzuli yere kan dökmek istemedik ve istemeyiz. Milletimizin ve TBMM'nin hakiki zihniyeti böyledir. (...) ve yine herkesin açık olarak bilmesi lazımdır ki, bugünkü Türkiye halkı asırlarca kendi iradesini ve kendi idaresini başkasının elinde görmeye tahammül eden halk değildir ve asıl bilinmesi lazım gelen cihet de bugünkü Türkiye halkının ve hükümetinin hırs peşinde koşup kendi evini unutan ve harap bırakan maceracı insanlardan olmadığıdır. Hükümetimiz zafer sarhoşluğuyla hakiki ve hayati menfaatlerini unutacak kadar mahmur olmamıştır.”

Tevhidi Efkar Muhabirine de açıklamalarda bulundu:

“Milletimizin Misakı Milli ile tespit ettiği esas noktalar temin ve elde edilinceye kadar yürütülmesi lazım gelen hedefler vardır. Bu hedefleri ben değil, millet daha üç

sene evvel tayin etti ve bu hedefler elde edilmeden mücadele ve mücahadeden vazgeçmemeye, kılıcımın kınına koymamaya yemin ettik.

Biliyorsunuz ki milli ordu meşru hukukumuzu ihtiva eden Misakı Milli'yi tamamen kabul ettirinceye kadar süngüsünü yerine koymamaya yemin etmiştir. Hepimiz, bu yemini tutacağız. (...)

Olup bitenleri merak eden Doğu Cephesi Kumandanı Karabekir'i bilgilendirdi:

“Biliyorsunuz ki milli ordu meşru hukukumuzu ihtiva eden Misakı Milli'yi tamamen kabul ettirinceye kadar süngüsünü yerine koymamaya yemin etmiştir. Hepimiz, bu yemini tutacağız.”

“Pek kuvvetli olmamıza rağmen, siyasette de pek hesaplı ve mutedil bulunuyoruz. (...) İngilizlerin İstanbul'da ve Trakya'da hakim olmak istedikleri anlaşılıyor(...) İngilizleri yalnız bırakmak için mesai sarf edilmektedir. Ordularımız İstanbul ve Çanakkale'ye karşı yığınak yapmak tadır. Her halde meseleyi siyasetle halletmeyi tercih etmekteyiz. Ve ona göre idare ediyoruz.”

The Daily Telegraph Muhabiri John Clayton 27 Eylül'de görüşmeye geldi:

“Boğazlar'ı kapatanın Türkiye hükümeti değil, bilakis böyle yapmakla Rusya'ya karşı menfaat temin

“İngiliz hükümeti diğer devletleri aldatmak maksadıyla her türlü entrikaya müracaat etmektedir.”

eden İngiltere olduğunu hatırlatmak isterim. Boğazlar'ın serbestisi bizim arzumuzdur(...) İngiltere'nin maskesini indirmek ve İngiltere'nin tavrının aslımı anlamak dünyanın geri kalanına düşer. Ben İngiltere'nin gerçek fikrinden Fransa, İtalya ve ABD'nin farkında olduğuna eminim. (...) İngiliz hükümetinin şimdiki tavrında iki maksat vardır; birincisi, Yunan ordusunun bakayasını kırtarmak, ikincisi hem Çanakkale Boğazı'nı hem İstanbul'u tahakkümü altında tutmak. İngiliz hükümeti diğer devletleri aldatmak maksadıyla her türlü entrikaya müracaat etmektedir(...) Şimdiki İngiliz hükümetinin siyaseti öyle tehlikelidir ki, bu siyaset sadece dünya devletlerinin kalını için değil, İngiliz halkının büyük çoğunluğu için de kabul edilebilir değildir.”

İngiliz Amiral Nicholson aracılığıyla gelen 28 Eylül'deki General Harington'un Yunan donanmasının uzaklaştığını bildiren telgrafına yanıt verdi:

“Yunan donanmasının İstanbul'dan uzaklaştırıldığı keyfiyetine gelince, bunun bir daha dönmesine müsaade edilmeyeceğine dair bir delil arzu etmekteyiz. İşgal kuvvetleri tarafından İstanbul ahalisine tatbik edilmekte olan fevkalade baskı tedbirlerini ve Anadolu limanlarına seyrüsefer etmek hususundaki yasakları lağvedeceksiniz.”

Üzerinde “Benim çok muhterem kardeşim ve Türkiye'yi kırtarmakta hakiki yardımcı ve destekleyen kardeşim Rauf a, M. Kemal” yazılı imzalı fotoğrafını yüzyıl önce Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Orbay'a veren Mustafa Kemal Vakit Gazetesi'nde İstanbul'a seslendi:

“İstanbul'a benden çok çok selam... Yakında birbirimizi kucaklarız. Milli emeller dahilinde barış elde edilecektir. (...) Her şeyde orduyu kullanmaya lüzum yoktur. Artık bütün dünya bizimle beraberdir. İnsanlık bizimle beraberdir. İngiliz milletinin akliselimi bizim tarafımızdadır. Hatta şimdiye kadar yanlış yola gitmiş olan bazı Batı ricali bile nihayet hakikati görmüşler, bizimle beraber olmuşlardır.”

Yüzyıl önce Mustafa Kemal aşkı ve soğuk savaşı birlikte yürütüyordu. Ufukta Mudanya vardı. •

Bir Bayrağın İzinde Bir Asır

Yazan: GÜRHAN ÖZSAMANCI

Bayrak bir millet için egemenlik ve şeref sembolüdür. Bu nedendir ki Mustafa Kemal Paşa İzmir Karşıyaka'da kadınlarca yere serilen Yunan bayrağına basmamıştır. Uğruna yüzyıllardır nice şehitlerin verdiği Türk bayrağımız, bugün ülke topraklarında özgürce dalgalanıyor- sa bunu tam bir asır önce, canıyla, kaniyle savaşıarak bağımsızlığını

kurtaran milletimize borçluyuz.

Bir kent düşünün ki ilk olarak işgal edilecek, işgalcilere karşı ilk direniş ve ilk kurşun bu şehirde atılacak ve de o şehir en son düşman işgalinden kurtulacak. Örneğine henüz tarihte rastlanmayan bu onura sahip kent İzmir'dir. 9 Eylül 1922'de, üç yıl üç ay yirmi iki gün süren düşman işgaline, düşmanın ilk

ayak bastığı noktada son verilmiştir. 9 Eylül 1922 sabahı İzmir'de evinde, elindeki dar imkânlar ile Türk bayrağı dikmeyen Türk kadını var mıydı?

Hasibe Özsamancı¹ da bu Türk analarındandır. Kardeşi Mehmet Emin² 1916'da Sarıkamış Harekâtı'nda şehit düşmüş, işgal günlerinin en zor günlerini ailesi ile beraber yaşamıştır. İzmir'in düşman işgalinden kurtulduğu gün olan 9 Eylül 1922 sabahı yaşadıklarını gelin Hasibe Ana'nın anlatımıyla tekrar yaşayalım:

"İşgal zamanında, kentte kimi zaman devam eden çatışmalardan zarar görmemek adına Karabağlar'daki bağ evine giderdik. Burası nispeten daha korunaktıydı. 6-7 Eylül civarı Yunanların yakarak, yıkarak, yağmalayarak kaçtığı haberi bizlere kadar ulaşmıştı.

6-7 Eylül civarı Yunanların yakarak, yıkarak, yağmalayarak kaçtığı haberi bizlere kadar ulaşmıştı.

Evimiz İkiçeşmelik'te Hacı İbrahim Mahallesi'ndeydi.³ Kemeraltı'nda Başdurak Camisi'nin karşısında

Hasibe Özsamancı

dükkânlarımız vardı. Bu malların zarar görebileceğini düşünerek dönmeye karar verdik. Kocam samancıydı ve aynı zamanda müderristi. Biz haberi alır almaz deve-eşek sırtında yola koyulduk. Maaile, çocuklarım, kocam, kaynım, elim, kızı... Oturduğumuz ev Kız Hasan Sokağı⁴, 47 numaradaydı. Eve

gelince ağabeyim Mustafa'nın⁵ saklandığını gördük. Ağabeyim eski zamanda İkiçeşmelik Polis Karakolu'nda komiserdi. Rum bir kadınla evlenince meslekten men edilmişti ve bu nedenle de Yunanlar kaçarken onu arıyorlardı. Birbirimize tekrar kavuşmanın verdiği mutlulukla geceye erişirken, hepimiz endişeli ve korku içindeydik. Acaba ne olacaktı? Limandan birçok Rum'un kaçtığını, gecenin karanlığında giden gemilerin ışıklarından anlıyorduk.

9 Eylül 1922 sabahı erkenden oğlum Fehmi'yi⁶ ağabeyime, Mersinli'ye yemek götürmesi için yolculadım. Evde kocam Nuri Efendi⁷ ve kızım Nüveyre⁸ ile heyecan içinde bekliyorduk. Gün ağarmış, güneş yükselmeye başlamıştı ki İkiçeşmelik'in o dar sokaklarında süvarinin nal sesleri duyulmaya başladı. Aman Yarabbi! Gelen kimdi? Cümle kapısına çıkmaya korkarken, atın üstünde

âdeta yorgunluk-tan benzi sararmış, bir deri bir kemik kalmış bir avuç yüz...

Bizlerle göze gelen asker şu cümleyi söylediğinde hepimiz ağlamaya başlamıştık:

'Korkmayın, biz Türk askeriyiz, İzmir kurtuldu.'

O anki sevincimizi anlatamam.

Esaret bitmişti. Asker de ağlıyordu... Bana dönerek 'Ana bayrak asın, bugün bayram!' deyince, 'Oğul nereden bulalım da bayrak yapalım?' dememe kalmadan 'Bugün bayramdır.' deyip sokağın içine doğru ilerlemeye devam etti. Kocam

Kılıcı Mescidi duvarına çıkıp sela getiriyor, mahalleden tekbir sesleri yükseliyordu. Ezan sesine hasrettik.

İçeri girip hemen sandığı açtım, sandığın en altından kırmızı bir kumaş çıkardım. Amerikan bezinden elimle kestiğim ay ve yıldızı diktim.

İki tane bayrak dikip bir tanesini cümle kapısına asmaya çalışırken her evden sallanan bayrakları gördüm. Gözyaşlarımı tutamamıştım. Sokak âdeta gelincik tarlası gibiydi.

Aynı gün oğlum da Mersinli'ye giderken Tuzakoğlu Un Fabrikası'nın⁹ orada ilk giren süvarilere Yunanların pususu

Hasibe Özsamancı'nın diktığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Pρίştina Kent Arşivi Müzesi'nde sergilenen bayrağı.

Hasibe Özsamancı ailesi bayrağın dikildiği evde.

kurduğuna ve onları şehit edişine tanık olmuştur. Cenabı Allah bir daha bizleri esaretle, savaşla sınamasın; vatanı bırakmasın...”

Gülen Özsamancı

Gürhan Özsamancı

Hasibe Ana o günleri yaşadığı müddetçe hiçbir zaman unutmadı. Çocuklarına, torunlarına o zor günleri yaşadıklarını her zaman gözyaşları içinde aktardı. En büyük torunu Gülen Özsamancı¹⁰ bu iki bayrağa sahip çıkmış ve ölümünden sonra amcasının torunu Gürhan Özsamancı'ya¹¹ intikal etmiştir. Gürhan Özsamancı da bu bayraklardan bir tanesini evinde muhafaza ederken, bir diğerini Türk milletine emanet etmek üzere İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Pıriştina Kent Arşivi ve Müzesi'ne, İzmir'in kurtuluşunun doksananı yılında

bağışlamıştır.

Unutulmamalıdır ki “Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır, toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”

Büyük Zafer'in ve tüm yurdun düşman işgalinden kurtuluşunun 100. yılı kutlu olsun. •

Dipnotlar

1- Hasibe Özsamancı (1883-4.6.1959): Preveze muhaciri Kasım Hamamcı Talip Efendi'nin tek kızı. 1903 yılında Nuri Çavuş ile evlenmiştir.

2- Mehmet Emin: Talip Efendi'nin en küçük çocuğu. Önce Çanakkale Cephesi'ne gitmiş, oradan Sarıkamış Harekâtı'na katılarak 2113 Rakımlı Tepe'de şehit düşmüştür.

3- Hacı İbrahim Mahallesi: Bugün İkiçeşmelik Sementindeki Bozkurt Mahallesi. Samancızade Osman Efendi'nin oğlu Elhac İbrahim tarafından kurulmuştur.

4- Kız Hasan Sokağı: Bugün Bozkurt Mah. 844 no'lu sokak.

5- Mustafa Denizaltı: Talip Efendi'nin büyük oğlu. Rum Lütifiye Hanım ile evlenmiştir. Öncesinde İkiçeşmelik Polis Karakolu'nda komiserlik yapmıştır.

6- Fehmi Özsamancı: Samancı Nuri Çavuş'un ikinci çocuğu. Tornacı.

7- Nuri Efendi: Samancızade Elhac İbrahim'in büyük oğlu. Saman ticareti ile uğraşmaktaydı. Ayrıca medrese hocasıydı.

8- Nüveyre Kababaldır: Nuri Çavuş'un tek kızı.

9- Tuzakoğlu Un Fabrikası: Halkapınar'da yer alan bugünkü İzmir Büyükşehir Belediyesi Meslek Fabrikası Yerleşkesi. Eski zamanda TEDAŞ ve Devlet Güvenlik Mahkemesi olarak da kullanılmıştır.

10- Gülen Özsamancı: Bayrağı diken Hasibe Özsamancı'nın en büyük torunu. 2010 yılına kadar bayrakları muhafaza etmiştir.

11- Gürhan Özsamancı: Hasibe Özsamancı'nın en küçük oğlu İbrahim Özsamancı'nın torunu ve bayrakların bugünkü varisi.

“Türk milleti yüzyıllardan beri hür ve müstakil yaşamış ve istiklâli yaşamak için şart saymış bir kavmin kahraman evlâtlarından ibarettir. Bu millet istiklâlsiz yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır.” (21 Haziran 1922)

M. Kemal Atatürk

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Hattı Müdafaa Yoktur

Sathı Müdafaa Vardır

Sakarya'ya Çekilme:

Yunan ordusu Ankara'yı işgal ederek Sevr Antlaşması'nı TBMM hükümetine kabul ettirmek maksadıyla 10 Temmuz 1921'de büyük bir taarruz başlatmış, 17 Temmuz'da Kütahya'yı işgal etmiştir.

Kurtuluş Savaşımızın
Doruk Noktası Olan
Sakarya Zaferi'nin
101. Yılı'nı Kutluyoruz

Durumun kritikliğini gören Mustafa Kemal 18 Temmuz'da cepheye gelerek Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile yaptıkları durum muhakemesi sonunda orduyu Sakarya Nehri'ne kadar çekmeye karar vermiştir. Çekilmeden maksat ülkenin derinliğinden faydalanarak zaman kazanmak, bu zamanda orduyu korumak ve geliştirmek, düşmanın ikmal yollarını uzatarak yıpratmasını sağlamaktır.

TBMM ordusu kuvvet kaptırmadan çekilmiş ve 23 Temmuz'da Sakarya mevzilerini işgal tahkim ve savunmaya başlamıştır.

Mustafa Kemal Başkomutan:

Böyle stratejik bir çekilme ile vatan topraklarının düşmana kaptırıldığını düşünen bazı milletvekilleri TBMM'de Mustafa Kemal aleyhinde büyük bir kampanya başlatmışlar ve Mustafa Kemal'in sorumluluğu üstlenmesini istemişlerdir. Uzun tartışmalardan sonra kürsüye çıkan Mustafa Kemal sorumluluğu almaya hazır olduğunu söylemiş ve bu yönde bir tahrir (kanun teklifi) vermiştir. 5 Ağustos 1921'de yasalayan Başkomutanlık Kanununa göre "Başkomutan ordunun maddi

ve manevi gücünü azami surette çoğaltmak ve yönetiminin bir kat daha sağlamlaştırılması konusunda TBMM'nin bu yoldaki yetkisini meclis adına fiilen kullanmaya izinlidir."

Mustafa Kemal Paşa Büyük Taarruz öncesi birlikleri denetlerken

Başkomutan Mustafa Kemal yayımladığı Tekalifi Milliye (ulusal sorumluluk) emirleri ile halktan toplanan malzeme ve hizmetlerle Afyon, Kütahya, muharebelerindeki kayıpları telafi etmiş ve lojistik seferberliği tamamlamıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi:

Yunan ordusu, asker, makineli tüfek, top ve uçak sayıları bakımından üstündür. Türk ordusu ise komutanlık ve moral faktörler bakımından üstündür ve hazırlıklı mevzidedir. Yunan taarruz planı Türk cephesini güneyden (Haymana yönünden) kuşatmayı öngörmektedir.

Muharebe 23 Ağustos'ta başlamış, Yunan ordusu bölgesel ve geçici ilerlemeler kaydetmiş fakat cepheyi kuşatamamıştır.

Tarihi Emir:

Üç kaburga kemiği kırık olduğu halde Alagöz köyündeki komuta yerinden muharebeyi sevk idare eden Başkomutan Mustafa Kemal 27 Ağustos'ta aşağıdaki tarihi emrini vermiştir:

“Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. Bu sathı bütün vatanıdır. Memleketin her karış toprağı vatandaş kanı ile sulanmadıkça terk olunamaz. Küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktada yeniden düşmana karşı bir cephe kurup çarpışmasını sürdürür. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda kaldığını gören birlikler ona bağlı kalmaz. Buldukları mevzide sonuna kadar direnmek ve karşı koymak zorundadır.”

“Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır.” emri I. Dünya Savaşı'nda uygulanan savaş anlayışını kökünden değiştirmiştir.

Bu emir o zamana kadar Birinci Dünya Savaşı'nda uygulanan savunma konseptini köklü bir şekilde değiştirmekte idi. Bu konseptte göre savunma bir muharebe çizgisinde (asıl muharebe hattı) yapılır. Daha

geride bir dayanak (istinat) hattına dayandırılır, daha geride bir ihtiyat hattı bulunurdu. Dayanak hattı düşerse savunmanın bütünlüğü bozulur, o mevzide savunma imkânı kalmaz, geride başka bir mevziye çekilirdi. Mustafa Kemal yukarıdaki emri ile savunmayı hatlara dayandırmak yerine bölgenin her yerini adım adım savunma konseptini getirmiştir. Bu emrin verilmesini coğrafya zorunlu kılmıştır. Sakarya ile Ankara arasında ordu çapında çekilip savunma yapılacak arazi yoktur. Sakarya düşerse Ankara düşer.

Bu emri uygulayan Türk ordusu karşısında beklemediği bir direniş ve taktikle karşılaşan düşman planladığı şekilde güneyden kuşatmayı gerçekleştirilememiştir.

Güney (sağ) kanatta ilerleyemeyen General Papulas kuzeyden (kendi sol kanadından) güneye birlik kaydırmak

zorunda kalmıştır.

Düşmanın kuzey kanadının zayıfladığını gören Mustafa Kemal kuzeyden bir karşı taarruz yapılmasını emretmiş, 10 Eylül'de başlayan karşı taarruzun sonunda 13 Eylül'de

Sakarya Nehri'nin doğusunda ölenler ve esirler dışında Yunan askeri kalmamıştır.

Subay Muharebesi

Sakarya Savaşı dünya harp tarihinde en çok subay zayıyatı verilen savaşlardan birisidir. Askeri okullarda iyi bir eğitim almış, muharebe tecrübesi kazanmış, "harbiye ruhu" ile donatılmış subaylarımızın kahramanlıkları zaferde büyük rol oynamıştır.

Sakarya Savaşı dünya harp tarihinde en çok subay zayıyatı verilen savaşlardan birisidir.

Yunan Ordusu Neden Yenildi?

Yunan ordusunun yenilmesinde uzayan ikmal yollarının Kuvayı Milliye süvarileri tarafından kesilmesi nedeniyle ikmallsiz kalmaları; iki buçuk yıldır hedeflerine varmanın verdiği moral bozukluğu; cepheye kadar yeterli sağlık sisteminin getirilemeyişi ve orduya politika girmesi ile askerlerin "kralcı" "Venizeloşçu" olarak ikiye bölünmeleri rol oynamıştır.

Askeri Sonuçlar:

Yunan ordusu taarruz gücünü kaybederek Eskişehir- Afyon hattına çekilmiştir. Taarruz inisiyatifi Türk ordusuna geçmiştir.

Siyasi Sonuçlar:

Sakarya'da Türk ordusunun

gücünü gören emperyalist devletler zaferden hemen sonra TBMM hükümeti ile temasa geçmişler, anlaşma yolları aramaya başlamışlardır.

Fransızlarla Ankara Anlaşması

20 Ekim 1921'de Fransa ile TBMM hükümeti arasında Ankara Anlaşması ile Fransız mandası altındaki Suriye ile sınırlarımız saptanmış, Fransız ordusu ve beraberindeki Ermeniler güneyde işgal ettikleri yerlerden çekilmişlerdir.

Fransa'nın TBMM hükümeti ile ayrı bir anlaşma yapması bu ülkenin diğer müttefikleri İngiltere ve İtalya tarafından hoş karşılanmamış, böylece karşımızdaki İtilaf Devletleri bloğunda ayrılık başlamıştır.

İngiltere'nin Yunanistan'a Desteğini Kesmesi

O zamana kadar Yunanistan'ı destekleyen İngiltere Sakarya yenilgisinden sonra desteğini kesmiştir.

Tutuklu Mübadelesi:

Zafer üzerine Malta'da bulunan Türk tutuklular karşılığında Türkiye'de bulunan İngiliz tutuklular serbest bırakılmıştır.

Kars Anlaşması:

Sakarya Zaferi'nden sonra 13 Ekim 1921'de imzalanan Kars Anlaşması ile daha önce Gümrü ve Moskova anlaşmaları ile saptanan Türkiye-Ermenistan sınırı

Kars Antlaşması ile doğu sınırlarımız kesinleşmiştir

Azerbaycan ve Gürcistan'a da kabul ettirilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme:

Sakarya'da düşmanın taarruz gücü tüketilmiş, Ankara işgalinden kurtulmuş, taarruz inisiyatifi Türk ordusuna geçmiştir. Askeri literatürde buna "doruk noktası" denilmektedir.

Tarihi açıdan bakıldığında Sakarya 1699'da Karlofça ile başlayan geri çekilmemenin geldiği son hattır. 222 yıllık (1699-1921) Avrupalıların ilerlemesi, Türklerin çekilmesi sürecine Sakarya'da Mustafa Kemal tarafından son verilmiştir. Bu bakımdan Sakarya Türk tarihinin de doruk noktasıdır.

Sakarya Zaferi ile inisiyatif Türk ordusuna geçmiştir. Savaş, Türk ordusunun moralini ne kadar yükseltmiş ise Yunan ordusunun moralini de o derece bozmuştur. Önce Sakarya Nehri'nin doğusu, sonra da Afyonkarahisar- Eskişehir hattına kadar olan vatan toprakları Yunanlardan temizlenmiştir.

Savaş sonunda tarafların kayıpları şu şekildedir:

Türkler : 5.713 şehit, 18.480 yaralı, 828 esir ve 14.268 kayıp.

Yunanlar: 3.758 can kaybı, 18.955 yaralı, 354 kayıp.

(Kaynak: Genelkurmay ATASE Başkanlığı)

Türkiye'nin askeri gücünü gören devletler TBMM Hükümeti ile siyasi anlaşmayı tercih etmişler, TBMM hükümeti uluslararası meşruiyet kazanmıştır.

İtilaf

Devletleri bö-

lünmüş, İngiltere Yunanistan'a desteğini kesmiştir. Ankara Antlaşması ile Güney cephesi emniyeti alınarak Batı cephesinde sıklet merkezi yapma imkanı elde edilmiştir.

Eskişehir- Afyon hattına çekilen Yunan ordusu bir yıllık bir hazırlıktan sonra kesin yenilgiye uğrıtılacak, vatan toprakları işgalden tamamen kurtarılacaktır.

Alınacak Dersler:

1. Emperyalizm güçten anlar.

Türk ordusunun gücünü gören İtilaf Devletleri TBMM hükümeti ile anlaşma yoluna girmişlerdir.

2. Emperyalizme güvenilmez.

İngiltere yenilen Yunanistan'a desteğini kesmiştir. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

Sakarya

1

Yazan: AHMET ÖZKAN

Yurdun dört tarafında bulunan milletvekilleri Ankara'ya yani Meclise gelmişlerdi. Her köşeden bir ses çıkıyordu. Adeta içerisi karmakarışık. Milletvekilleri sırasıyla kalkarak şunları söylüyorlardı:

“Ordu nereye gidiyor?”

“Bu bir hakarettir.”

“Mustafa Kemal Paşa neden susuyor?”

“Paşa da, arkadaşları da umutsuzluk içinde.”

“Sorumluluğu üstüne almalıdır.”

Birisi geçsin, diyordu. Diğeri geçmesin, diyordu. Eski İttihatçılar ise bu zor günlerin

sorumluluğunu Mustafa Kemal Paşa'ya atıyorlardı. İttihatçılar Mustafa Kemal Paşa'nın başkomutan olmasını bir yandan istiyorlardı fakat içlerinde bulunan kötü fikirleri de belli ediyorlardı. Mustafa Kemal Paşa, tüm sorumluluğu üstüne alınca ve savaşı kaybedeceğini düşünen İttihatçı takım, Mustafa Kemal'in ismini ve yanan ateşini söndüreceklerini sanıyorlardı. Bu sayede iktidar İttihatçıların olacaktı. Düşman kapıya dayanmış, vatan elimizden giderken. İttihatçılar iktidar derdine düşmüşlerdi.

Mustafa Kemal, milletvekillerinin bu tartışmalarından sonra meclis kürsüsüne geçerek şunları söyler:

“Dört hafta sonra düşmanı yeneceğim!”

Bir an sessizlik çöktü, Mersin Mebusu Çolak Selahattin ayağa kalktı ve bağırarak:

“Mustafa Kemal Paşa ordunun başına geçsin!”

Bunun ardından birçok mebus çıkarak konuşmalar yaptı. Mustafa Kemal, hazırladığı önergeyi kürsüye çıkarak Dr. Adnan Bey’e (Adıvar) verdi. Adnan Bey, önergeyi okutmaya başlamıştı:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüce Başkanlığına;

Meclisin yüksek üyelerinin genel olarak ortaya çıkan isteği üzerine Başkomutanlığı kabul ediyorum. Bu görevi üzereme almamdan doğacak yararları çabuklukla elde edebilmek, ordunun maddi ve manevi gücünü bü-

yük bir hızla artırmak, bütünleme ve yönetimini bir kat daha desteklemek için, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerini kullanmak koşuluyla üzerime alıyorum.

Ömrüm boyunca, ulusal egemenliğin en sadık bir hizmetçisi olduğumu ulusa bir kez daha göstererek kuvvetlendirmek için, bu yetkinin üç ay gibi kısa süreyle sınırlandırılmasını ayrıca isterim.

4 Ağustos 1921 TBMM Başkanı Mustafa Kemal”

Bu önergeden sonra ise Meclis’te yine kargaşa kopmuştu. Selahattin Bey tekrardan ayağa fırlayarak:

“Başkomutan unvanı verilemez. Meclis’in manevi kişiliğine aykırıdır; Başkomutan Vekili denilsin!”

Mustafa Kemal, daha fazla dayanamayıp kürsüye ilerlemiştir:

“İleri sürülen görüşlerin hepsini doğru buluyorum. Meclis, bu görüşleri dikkatle incelemelidir. Efendiler, kaygı duymanıza gerek yoktur. Hepsi yersizdir.”

Birinci oturumda sonuç alınamayınca, durum ikinci oturuma kaldı, ikinci oturumda da sonuç alınamayınca sonuç üçüncü oturuma kaldı. Rıza Nur ve sekiz arkadaşları Mustafa Kemal’in Başkomutanlık önerisini Adnan Adıvar’a verirler ve okutur ve yasa kabul edilir. Mustafa Kemal Paşa Başkomutan seçilir. Tarihte ilk defa bir kişiye bu kadar büyük yetki veriliyordu. Zübeyde’nin sarı saçlı Kemal’inin Başkomutan olduğunu duyan halk âdeta sevinç

çinde havaya uçuyordu. Askerler bile Çanakkale kahramanının Başkomutan olmasına sevinmişlerdi.

Mustafa Kemal Paşa, Başkomutanlık yetkisini aldıktan birkaç gün sonra Tekalif-i Milliye Emirleri'ni çıkarır. Bu durumdan sonra Çorum Mutasarrıfı olan Ali Cemal Bey, bu bilgiyi halka bildirir. Bu olaydan sonra geceyi odasında geçirir, yanında bulunan kişiler ise pek ümitli değillerdi. Halkın askere malzeme vereceklerini düşünmüyorlardı.

"On dört yıl savaş halindeydi bu millet, ben sanmıyorum. Bu millet nesini verecek daha?"

"Ben de aynı düşüncedeyim. Halk yoksul, durumu yok."

Bu sözleri duyan Ali Cemal, yıldırım gibi ayağa kalkar ve:

"Efendiler, sabah göreceksiniz. Benim içimde bir umut var, halk, ordunun durumunu biliyor ve koş koş meydana geleceklerdir."

Uykusuz, sıkıntılı saatler yavaş yavaş geçiyordu. Sonunda hava aydınlanmaya başlamıştı. Ali Cemal Bey, pencereden meydana bakıyordu fakat kimseyi göremiyordu.

"Offf!"

Birkaç dakika sonra meydana bağlı olan yolların her birinden köylüler, kağnıları ile birlikte çıkmaya başlamışlardı. Bu durumu gören Ali Cemal Bey ağlamaya başlamıştı. Köylü meydana her şeyini koyuyordu. Nesi var nesi yok oradaydı. Bulguru, tarhanası, yamalı elbiseleri ve pabuçları ve atları meydana daydı.

Öğle saatlerinde Mustafa Kemal,

Meclis'te, odasında oturmaktaydı. Birden başını odasında bulunan penceresine doğru çevirdi. Dikmen taraflarından kalkan duman dikkatini çekmişti. Bu sıralar Ankara'nın etrafında ayaklanmalar vardı, ayaklanma olduğunu veya yaklaştığını düşünmüştü.

Asilerin Ankara'ya geldiklerini sanmıştı Mustafa Kemal. Bakışlarını kapıya çevirerek yaverine seslendi:

"Araştır, nedir bu?"

"Emredersiniz Paşam!"

Hızlıca odadan fırlayan yaveri, belli bir dakika sonra Meclis'e geldi. Soluk soluğa kalmış bir şekilde:

"Koyun sürüsünün kaldırdığı tozmuş Paşam!"

"Sağ ol çocuk."

Osıralarda ise cephede asker Ali, siperlerden birisine oturmuş şunları söylüyordu:

"Allah'ım, şu düşmanın kaçışını görmeden canımı alma. Sen dualarımı kabul eyle Yarabbim."

Bir diğer asker ise oturmuş ağıt söylüyordu. Bir başkası ise yanındaki arkadaşına şunları söylüyordu:

"Ula Mustafa, inşallah düşmanı yurdumuzdan kovarız. Hah, işte sen o zaman beni gör. Çocuğumu okutacağım, kendim ise durmadan azimle çalışacağım. Yoksulluğumuzu şimdi gördük ve anladık."

(Sürecek)

Kaynakça:

- İlhan Bardakçı, Taşhan'dan Kadifekale'ye, Milliyet Yayınları, s. 108, 109, 111.
- Alptekin Müderrisoğlu, Sakarya, Bilgi Yayınevi, s. 396, 397, 398, 402, 403, 404.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, 2.C, TBMM Basımevi, s. 174.

Torpil, Liyakat ve Asalet

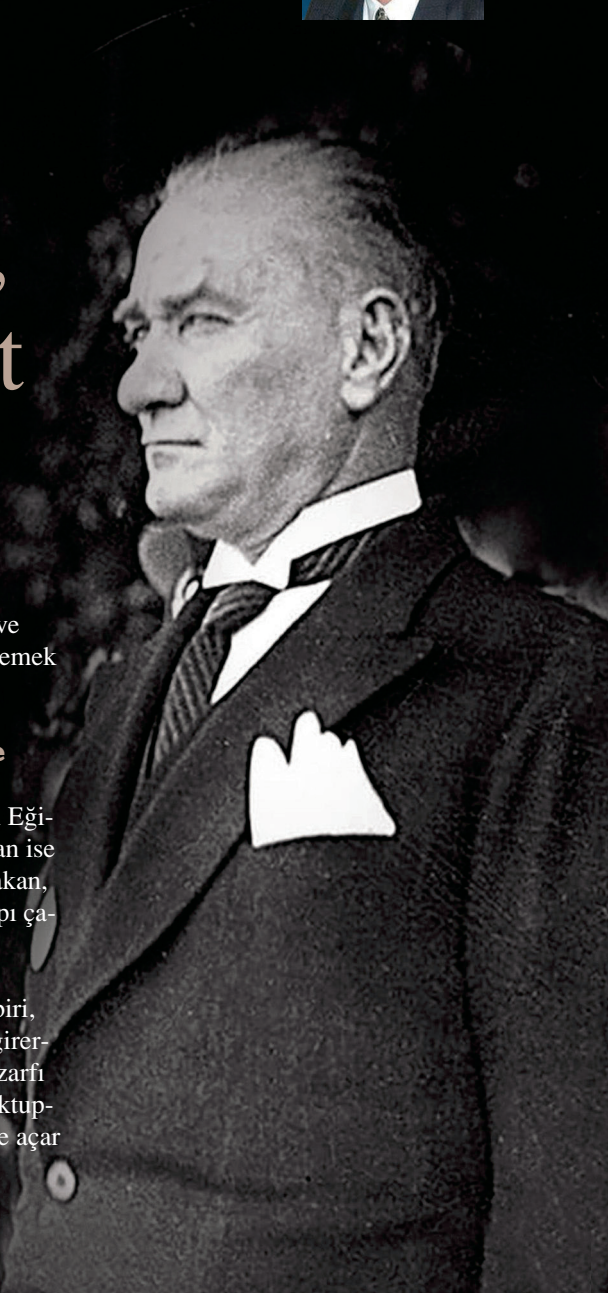
Bu sayıda köşemi, keyifli ve ibretlik Atatürk anılarıyla süslemek istedim.

Atatürk döneminde torpil!

Yıl 1934, o dönemde Milli Eğitim Bakanlığı Ulus'tadır. Bakan ise Niğdeli Abidin Özmen'dir. Bakan, makamında çalışmaktadır. Kapı çalınır. Bakanın gür sesi:

"Giriniz!"

Atatürk'ün yaverlerinden biri, yanında iki çocukla makama girerler. Konuklara yer gösterir ve zarfı açar. Atatürk'ten gelen bir mektuptur. Abidin Özmen zarfı özenle açar ve mektubu dikkatle okur. »

*“Bay Abidin
Özmen Milli Eğitim
Bakanı*

*Yaver Bey’le, size
iki fakir ve kimsesiz
çocuk gönderiyorum.
Bu çocukları, uygun
göreceğiniz bir liseye
parasız yatılı olarak
kaydını yaptırım.”*

Bu, Atatürk’ün bir emridir. Kesinlikle yerine getirilecektir. Bakan Özmen, Orta Öğretim Genel Müdürlüğü çağırır ve şu direktifi verir:

“Yaver Bey’in yanındaki bu iki çocuğun evrakını alınız ve bu çocukların Haydarpaşa Lisesi’ne paralı yatılı olarak kaydını yaptırıp her ikisi için de üçer yıllık paralı yatılı makbuzlarının veli ve ödeyen hanesine Atatürk’ün ismini yazdırarak bana getiriniz.” der.

Bakanın emri yerine getirilmiştir. Abidin Özmen de kısa bir mektup yazarak Yaver Bey’le Atatürk’e yollar.

Mektubun içeriği şöyle:

“Muhterem Atatürk, Yaver Bey’le göndermiş olduğunuz iki çocuk hakkında emirlerinizi aldım. Ancak, arkasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ve Cumhurbaşkanını Atatürk gibi biri bulunduğu için bu iki çocuğu fakir ve kimsesiz olarak kabul etmeme, hem yasalarımız, hem de mantığımız izin vermedi. Bu nedenle her iki çocuğun da emirleriniz gereği Haydarpaşa Lisesi’ne

Millî Eğitim Bakanı
Zeynel Abidin Özmen

paralı yatılı olarak kayıtlarını yaptırdım. Çocukların üçer yıllık okul taksitlerine ait makbuzları ekte takdim ediyorum.”

Atatürk bu mektup üzerine, devrin Başbakanı İsmet İnönü’ye telefon ederek: *“Bak senin Milli Eğitim Bakanın bana ne yaptı.”* diyerek olayı anlatmış. İnönü, Bakan adına özür

dilemiş.

Atatürk: *“Yoo,”* demiş, *“özür dileme. Çok memnun oldum. Keşke her devlet adamı bu medeni cesarete sahip olabilse ve doğruyu gösterebilse.”*

Atatürk Döneminde Liyakat!

Akrabasından birinin İzmir suikastinden hüküm giymiş olmasının hincını yaşayan genç öğretmen, bu hincin etkisi altında, Mustafa Kemal’e çok ağır bir şiir kaleme alır.

Önüne gelene de okur.

Mustafa Kemal hakkında çok ağır suçlamalarla dolu olan şiir savcıcıya harekete geçirir. Genç öğretmen suçunu inkâr etmez. Saçtığı zehirlerin kendisine ait olduğunu mahkemede yargıç önünde de itiraf eder ve hapse mahkûm olur.

Hal böyleyken, mahkûmiyetinin ilk ayında, 1933’te Cumhuriyetin 10’uncu Yılı Affı imdadına yetişir ve hapisten çıkar. Mesleğine

dönmek için Millî Eğitim Bakanlığına başvurur. Olumsuz cevap alır. Danıştay'a gider.

Tayını hakkında herhangi bir kanuni sakınca kalmadığını öğrenince, tekrar Millî Eğitim Bakanlığına başvurusunu tekrarlar, şöyle bir yanıt alır. *"Bakanlığımız sizi tekrar işe alma sorumluluğu taşımamaktadır!"*

Bunun üzerine ısrar eder ve *"Zorunlu hizmetim vardır, tekrar işime dönmek istiyorum"* der.

Milli Eğitim Bakanı da *"Sizi borcunuzu ödemekten muaf tutuyorum"* şeklinde cevap verir.

Genç öğretmen hiddetlenir, *"Benim borcum şahsınıza değil, devlettir. Siz devlet borçlarını affetmek yetkisine sahip değilsiniz."*

Millî Eğitim Bakanı sakince cevap verir, *"Bakanlığımızca hakkınızda yapılacak başkaca bir işlem yoktur."*

Genç öğretmen sorar, *"Niçin?"*

Millî Eğitim Bakanı genç öğretmene bakar ve *"Oğlum,"* der, *"suçun doğrudan doğruya Mustafa Kemal'in şahsına aittir. Biz kendi başımıza karar veremeyiz!"*

Genç öğretmen kararlı bir şekilde *"O halde,"* der, *"bizzat Mustafa Kemal'e çıkacağım!"*

Millî Eğitim Bakanı süratle kapıya doğru ilerleyen genç öğretmene doğru şöyle seslenir, *"Dur gitme, pek de inatçıymışsın. Bir çare düşünelim. Sen bir hafta sonra gel bana."*

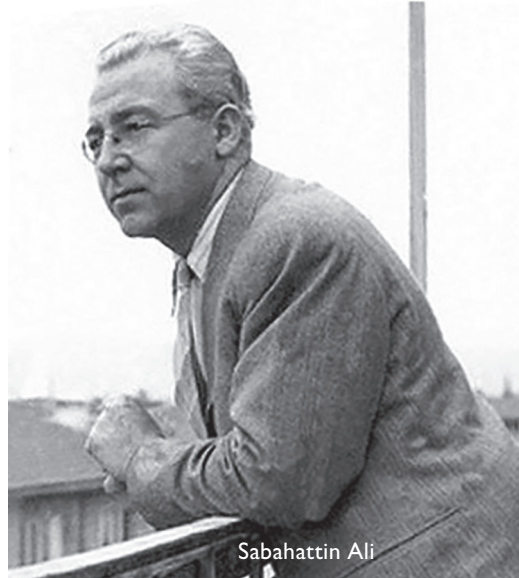
Aradan kısa bir süre geçer. Mustafa Kemal'in sofrası...

Millî Eğitim Bakanı Hikmet

(Bayur) da sofradadır. Bir ara fırsatını bulur.

Mustafa Kemal Paşa'nın kulağına eğilir ve *"Paşam"* der, *"hani hakkınızda ağır bir şiir yazmış olan bir öğretmen vardı ya, aştan yaralandığı için, tekrar öğretmenliğe atanmasını istiyor!"*

Atatürk şaşkın, *"Atanmasında kanuni bir sakınca mı var?"* diye sorar.

Sabahattin Ali

"Hayır Paşam."

"O halde niçin bana soruyorsunuz?"

"İşlediği suç şahsınız hakkındadır da."

"Aşk olsun sana, şahsi garezim dolayısıyla yükümlülüklerin yerine getirilmesine engel olacak kadar beni egoist olarak mı görsün ? O gencin hemen ilk açılacak yere atanmasını yaparsınız."

Atama hemen yapılır. Bu genç öğretmen yıllarca öğretmenlik yaparak genç nesiller yetiştiren, romancı, şair Sabahattin Ali'dir.

Saray ve Çiftlik Hikayesi

Alman Kralı II. Frederick 1750 yılında Potsdam'dan geçer, orayı çok beğenir ve "Bana şuraya bir saray yapın." der. Ertesi gün adamları gidip bakarlar, kralın beğendiği yerde bir değirmen vardır. Kapıyı çalarlar, yaşlı bir değirmenci açar kapıyı, "Buyurun?" der.

"Bizi kral gönderdi.

Burayı görüp çok beğendi, satın alacak. Kaç para istersin." diye sorarlar. Değirmenci şaşırır, "Satmıyorum ki ne parası?"

"Saçmalama!" derler, "Kral istedi."

"Bana ne," der değirmenci, "kim isterse istesin, ben satmıyorum." Adamları gelip krala şikayet ederler, "Efendim, beğendiğiniz yerdeki değirmenci deli. Satmıyorum dedi." Kral sinirlenir, "Çağırın bakalım bana şu adamı."

Değirmenci gelip, kralın karşısına çıkar. II. Frederick bütün haşmetiyle "Yanlış anladınız herhalde, ben satın almak istiyorum orayı. Kaç para istersin?"

"Yoo yanlış anlamadım." der değirmenci, "Adamların da dün bunu söyledi de, ben satmıyorum, satılık değil!"

Kral sinirlenir, "İnat etmeyin, paranızı fazlasıyla vereceğim."

"Sen koskoca kralısın, paran çok." der değirmenci, "Git Almanya'nın heryerine saray yap. Burayı benden önce babam işletiyordu. Ona da babasından kalmış, ben de çocuğuma bırakacağım. Satmıyorum!"

Değirmenciden krala:
"Unutma ki Berlin'de hakimler var!"

II. Frederick ayağa kalkar ve "Unutma!" der, "Ben kralım!"

Değirmenci de krala aynı şekilde bakar ve "Asıl sen unutma ki Berlin'de hakimler var!" der.

Hiçbir güç, hiçbir siyaset, hiçbir iktidar kral bile olsa adaletten üstün değildir. Hiç kimse adaletin üstüne çıkamaz. Orada oturamaz. Bugün bütün gelişmiş ülkeler hukuk fakültelerinde bu olayı anlatırlar. "Berlin'de hakimler var!"

Potsdam'da Sansosi Sarayı.

Saray ve değirmen yanyana. Kral ve değirmenci adaletle komşu oluyor. Sabahları II. Frederick arka bahçeye çıktığında değirmenci sesleniyor, "Hey Frederick, ekmeğ yaptım göndereyim mi?"

II. Frederick bu hikayeyi anlatır, "Adalet her sabah bana, sıcak bir ekmeğ kokusuyla gelirdi."

Tarih 31 Aralık 1917. Berlin’de bir otelde yılbaşı kutlamaları yapılacak, Osmanlı heyeti tam da orada. Aralarından biri bu öyküyü anlatıyor. Genç bir subay “Haydi!” diyor, “Potsdam çok yakın, gidip adaletin simgesi olan o değirmen ve sarayı yanyana görelim.”

Kimse gelmiyor ve o öyküyü anlatan tek başına kalkıp gidiyor. Herkes yılbaşı kutlarken o gidip adaletin simgesini izliyor uzun uzun. O genç subay Mustafa Kemal’dir.

Aradan yıllar geçmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, bir gün Marmara Köşkü’nün penceresinden çiftliğe bakarak yanındakilere seslenir. “Bazı kör kafalılar, benim bu çiftlikleri kurmamı, dünya hırsıma bağlıyorlar, bazı dalkavuklar da, sadece herkese örnek vermek için yaptığımı ilan ediyorlar. Ben parayı ne yapayım? Malı ne yapayım? Öldükten sonra elbet bu millet gömüldüğüm çukurun üzerine bir taş diker.”

Mustafa Kemal Paşa 58.700 metrekaare toprağı kendi parası ile satın alırken “Burada bir çiftlik kuracağım.” demişti. “Bu çiftlikte hayvanlar yetiştireceğim. Bu küçük ormanın kenarında tarım endüstri-mize ait bacalar tütecek!”

Bu çorak topraklarda ot bitmez denilen Anadolu kasabasını “Başkent” yapıp, çorak toprakları ormanlık yapan Gazi Mustafa Kemal Paşa, çiftliğin arazisini satın alırken, Kara Kerim adlı bir ihtiyar köylü toprağını satmak istememiş. Bu yetmezmiş gibi, ileri, geri sözler de sarf edip

“Elin göçmenine ben toprak mı veriririm, dağdan gelip, bizi bağdan mı kovacak.” şeklinde konuşmuş.

Memurlar, ihtiyarın bu sözlerine fena halde kızmışlar, bozulmuşlar ve şüphesiz cezasını bulması için de, durumu aynen Mustafa Kemal Paşa’ya aktarmışlar. Bunları duyan Mustafa Kemal Paşa’nın bir anda yüzü gülmüş “İşte toprağına bağlı olan böyle yapar.” demiş, “Aferin o köylüye!”

Mustafa Kemal Paşa, birkaç gün sonra Kara Kerim’in arazisini görmek istemiş, yeri gördükten sonra da “Kara Kerim’e benim toprağımdan yol veriniz. Ayrıca, çiftliğin tüm imkânlarından yararlanmasını sağlayınız.”

Mustafa Kemal Paşa, bir süre sonra da, Kara Kerim’i bizzat ziyaret ederek iltifatta bulunmuş. Sık sık kendisini görmesini tembih etmiş. O günden sonra Mustafa Kemal Paşa, çiftlikte her gezintiye çıkışında Kara Kerim’i ziyaret eder ve şaka yollu takılır. “Söyle be Kerim Ağa, ben nereden geldim, çekinme söyle!”

Aynı bu günler gibi değil mi?

Görgü ve asalet sonradan olmuyor. •

kayaboztepebd@gmail.com

“Bir hükümet, ancak adalete dayanabilir. Bağımsızlık, gelecek, özgürlük her şey adaletle vardır.”

Atatürk

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Ürtiker (Fr.)

- a-Yıllık
- b-Uygunluk
- c-Kurdeşen
- d-Aykırılık

2- Ciro (İta.)

- a-Simsar
- b-İş hacmi
- c-Karıştııcı
- d-Yonga

3- Oligopol (Fr.)

- a-Danslık
- b-Savunma
- c-Çözücü
- d-Takım tekeli

4- Referans (Fr.)

- a-Çıkış
- b-Tavsiye
- c-Bölüm
- d-Gerekircilik

5- Sensor (İng.)

- a-Etkileme
- b-Gayret
- c-Uzman
- d-Duyar

6- Okasyon (Fr.)

- a-Fırsat, kelepİR
- b-Görüngü
- c-Biçimleme
- d-Zevk

7- Baz (Fr.)

- a-Hata
- b-Gözde
- c-Bezekli
- d-Temel

8- Kalifiye (Fr.)

- a-Karmaşa
- b-Tanıtma
- c-Nitelikli
- d-Kopyalama

9- Flora (Lat.)

- a-İmlemek
- b-Bitki varlığı
- c-Yaratım
- d-Kollayıcı

10- Hara (Fr.)

- a-Kavram
- b-Konuşumluk
- c-Ani akın
- d-At üreten çiftlik

11- Jarse (Fr.)

- a-Ayırmaç
- b-Esnek dokunmuş kumaş
- c-Geniş
- d-Zihniyet

12- Sarkom (Fr.)

- a-Gölgeleme
- b-Derin
- c-Kötücül ur
- d-Mecaz

13- Alesta (İta.)

- a-Gündüzlük
- b-Çevirge
- c-Tekel
- d-Harekete hazır

14- Hurra (İng.)

- a-Destek amaçlı söz
- b-İsteklendirmek
- c-Yönleyici
- d-Karlanmaz

15- Gipur (Fr.)

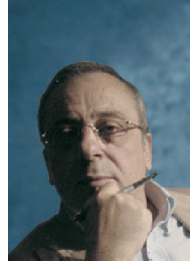
- a-Ayakça
- b-Bir tür dantel
- c-Çardak
- d-Kötümser

Yanırdar:
151.
sayfada

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

6

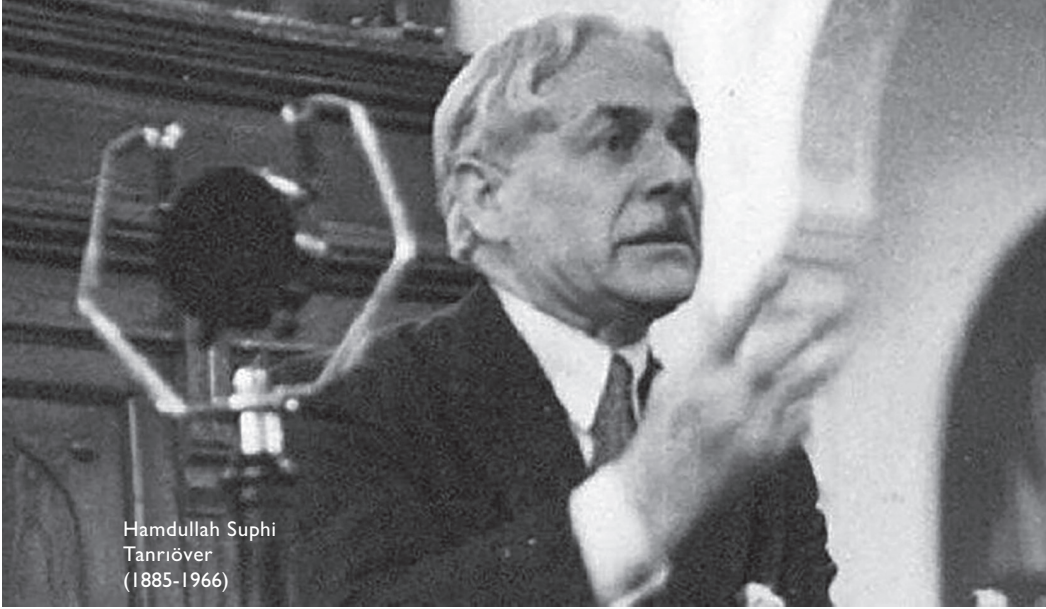
Otopsi
Cengiz Özakıncı

1924

Bahriye Vekaleti

Söylentiler ve Gerçekler-I

Hamdullah Suphi
Tanrıöver
(1885-1966)

Bahriye Vekaleti'nin kuruluşu (1924), kapatılması (1927) ve Bahriye Vekili'nin kamuoyunda Yavuz-Havuz Davası olarak anılan bir Yüce Divan yargılaması sonucu cezalandırılması (1928) akademik

yayınlarla, doktora tezlerine konu olmuş ve bu yayınlarda yapılan çok önemli yanlışlar süreç içerisinde topluma yayılmaya başlamıştır. Sanal ortamda gerçek diye yayılan uydurmalara göre:

"Kara kökenli eski asker, yeni milletvekilleri Bahriye Vekaleti kurulmasına şiddetle karşı" çıkmışlar; "bu şekilde düşünenlerin başında Başbakan İsmet İnönü ile Mareşal Fevzi Çakmak geliyor"muş. Çünkü bunlar "karacı" olduklarından denizi, denizcileri, denizciliği sevmiyorlarmış. Zaten "devletin jeopolitik refleksinde denizin yeri yok"muş, "bu stratejik gereksinimi tek görebilen Atatürk"müş. Bahriye Vekaleti, karacı İnönü, Çakmak ve Özalp' in tüm karşı çıkışlarına, engellemelerine karşın, Atatürk' ün isteği ve emri üzerine - İnönü' nün Başbakan olduğu dönemde değil, Fethi Okyar' ın Başbakan olduğu dönemde - kurulmuş. Atatürk, "en yakın silah arkadaşı", "sevdiği, güvendiği Topçu binbaşısı İhsan Eryavuz' u 1925 yılı başında Bahriye Vekili yapmış." Fethi (Okyar) Bey' in istifası üzerine yeniden Başbakan olan İsmet (İnönü) Paşa 1927' de Bahriye Vekili' ne iftira atıp Yüce Divan' a göndererek yolsuzluk suçundan hüküm giydirip Bahriye Vekaleti' ni kapatmış. Bu, Cumhuriyet Tarihi' nde Balyoz Davası' na benzer ilk kumpasmış. Balyoz kumpası nasıl donanmayı hedef aldıysa, 1927' de Bahriye Vekaleti' ni hedef alan kumpas da aynı biçimde donanmayı hedef almış. Çünkü İsmet Paşa ve Mareşal Fevzi Çakmak donanmanın büyümesinden rahatsız olmuşlar. Bütün bunlar Atatürk' ün gözleri önünde oluyormuş, fakat Atatürk "Şeyh Said İsyanı, İzmir Suikasti

Davası gibi ciddi iç siyaset krizleri ile uğraşırken "Yavuz-Havuz Davası" nedeniyle Bahriye vekaletinin kapatılmasına mani olmaya ayıracak zaman ve enerjiyi bulamamış". Atatürk, Bahriye Vekili yaptığı can dostu İhsan (Eryavuz) Bey' i kumpasçı, iftiracı İsmet Paşa' ya feda etmek zorunda kalmış...

Bu yanlış değerlendirmeler yaygınlaştırılmamış ve doktrinleştirilmemiş olsaydı, üzerinde durmamız gerekemeyebilirdi; fakat yayılmış ve doktrinleştirilmiştir. Bu nedenle bu iddiaların dayanaklarını, gerçekliğini, doğruluğunu belgelerle karşılaştırarak sorguluyoruz.

Yazı dizimizin önceki bölümlerinde donanmanın gelişmesine karşı oldukları ileri sürülen İnönü ve Çakmak' ın gerçekte iddiaların tersine donanmayı güçlendirmek üzere çalıştıklarını TBMM gizli ve açık oturum tutanakları, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etütler Başkanlığı Arşivi' nden eşdeyişle birincil kaynaklardan özgün belgelerle kanıtladık.

İddiaları gerçeklerle karşılaştırmayı sürdürüyoruz:

1- Atatürk Şeyh Said İsyanı ve İzmir Suikasti Davası' yla uğraştığından kendisinin kurdurduğu Bahriye Vekaleti' nin kapatılmasına ve kendisinin atadığı Bahriye Vekili' nin iftirayla suçlanıp hapse atılmasına engel olamamıştır, iddiası gerçeklere aykırıdır.

Bahriye Vekaleti' nin kapatıldığı

Atatürk, Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü

tarikh: 1 Kasım 1927;

Bahriye Vekili'nin Yüce Divan'a verildiği tarih: 24 Aralık 1927;

Bahriye Vekili'nin hüküm giydiği tarih: 16 Nisan 1928'dir.

Buna karşılık Şeyh Said'in idam edildiği tarih: 29 Haziran 1925;

İzmir Suikasti Davası idam hükümlerinin infaz edildiği tarih: 26-27 Ağustos 1926'dır.

Şeyh Said ve İzmir Suikasti davaları Bahriye Vekaleti'nin kapatılması ve Bahriye Vekili'nin yargılanmasından 2-3 yıl önce olup bitmişti. Bahriye Vekili İhsan Bey, TBMM'nin 24.12.1927 günlü oturumunda yaptığı konuşmada Bahriye Vekaleti'nin Atatürk'ün onayıyla kapatıldığını belirttiği gibi, 1946'da Yeni Türkiye gazetesinde yayımladığı

anılarında İsmet İnönü ile yaşadığı gerginlik konusunda Atatürk'le konuştuğunu, Atatürk'ün İnönü'ye hak verdiğini ve kendisini haksız bulduğunu anlatmış; Yüce Divan'da yargılanması konusunda

İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak

da Atatürk'ün bilgisi ve onayı bulunduğu belirtilmiştir.

2- Bahriye Vekaleti'nin İsmet İnönü'nün Başbakanlığı sırasında değil, Fethi (Okyar) Bey'in Başbakanlığı sırasında kurulması, İnönü'ye atfedilen denizcilik karşıtlığını doğrulayıcı bir durum olarak gösteriliyor. Oysa, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Bahriye Vekaleti'nin kurulmasından 15 gün önce 14 Aralık 1924 günü CHF Grup Toplantısında "Bahriye Vekaleti" konusunda verdiği söylev, bize o tarihte Başbakan olan Fethi (Okyar) Bey'in o toplantıda "Bahriye Vekaleti" kurulmasına karşı çıkanlar arasında olduğunu bildirmektedir:

"Bahriye Vekaleti"

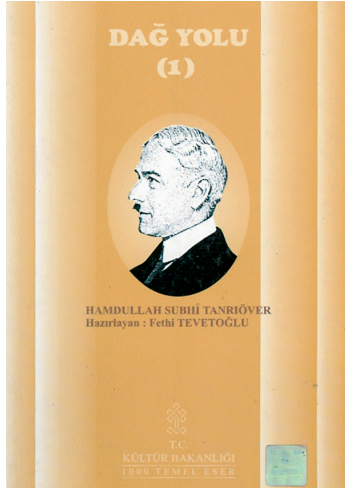
Ankara - Parti

Toplantısı

14 Aralık 1340

(1924)

Bahriye Vekaletinin yeniden söz konusu edildiği bu toplantımızda, benim söz almam belki bazılarında garip görünecektir. Başta itiraf edeyim ki, bu meselenin fenni kısmına temas etmek maksadından

Dağ Yolu I /
Hamdullah Suphi Tanrıöver

ları deruhte etmek için lazım gelen kıfayeti bize bahşetmiyor. Yalnız Yunanistan gibi Anadolu kırıklarından ibaret olan Akdeniz adalarına yerleşmiş ve Anadolu'ya en yakın mesafelerde pusu noktaları vücuda getirmiş olan, bir küçük devlete karşı, olsun, kendimizi muhafaza etmeğe mecbur değil miyiz?

Ali Fethi Okyar

tamamiyle hariçtir. (...)

Arkadaşlar, Derhal ilave edeyim, milli takatımız hakikatında, hepimizin hakikate yakın bir kanaatimiz vardır. Şüphesiz hiç birimiz büyük denizci devletlerle rekabet edecek bir denizcilik siyaseti tasavvur etmiyoruz. Bizim bugünkü milli servetimiz, bu muazzam masrafları

(...) Benden evvel söz alan hatipler, Türkiye için Kara Kuvvetleri'nin, Ordu'nun her şeye kafi olduğunu söylediler ve Milli Mücadele'nin bu kuvvetle başarıldığını, muzafferiyete eriştirildiğini ilave ettiler. Başvekil (Fethi Okyar-) ise, bu nokta üzerinde ehemmiyetle ısrar etti.

Aziz arkadaşlar, ben Türkiye için ordu teşkilatının esas olduğunu takdir ediyorum. Unutmayınız ki, Anadolu cephelelerinde çok uzun süren Milli Mücadele'nin muhtaç olduğu ateşleri, yani silah ve cephaneyi bize uzak sahillerden, kırık dökük tekneler içinde, bahriye zabitlerimiz, bahriye neferlerimiz getirdi. (...)

Arkadaşlar, (...) Türklüğün, yeni eski birçok müesseselerini hayata çağırın, ona kuvvet menbalarını iade eden, tarihinize layık bir karar veriniz; denizcilik ocağımızı bize felaket günlerimizde cedlerimizde bir nidası halinde metanet, his ve şeref ve fikir mücadelesi telkin eden, büyük bahriye ocağımızı yeniden uyandıracak bir karar veriniz. Bu mes'elede Millet Meclisine layık olarak verebileceğiniz yegane karar, bundan ibarettir.

Muvazenei Maliye Encümeni tarafından bildirilmesine ve hali hazırına binaen - faydalı görülmüştür.

Bahriye Vekâleti Teşkiline dair Kanun

Madde 1. — Bahriye umuru, Müdafaai Milliye Vekâletinden tefrik edilerek bu umurla meşgul olmak üzere Bahriye Vekâleti teşkil edilmiştir.

Madde 2. — Bahriye Erkânı Harbiyesi, Bahriye Erkânı Harbiye Reisinin tahtı emrinde olarak re'sen Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetine raptedilmiştir.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşinden itibaren meriyülicradır.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Müdafaai Milliye Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Karahisarısahip	Rize
Ali	Ekrem
Kâtip	Aza
	Siverek
	Kadri
Aza	Aza
Cebelibereket	Gaziantep
İhsan	Kılıç Ali

ARİF BEY (Eskişehir) — Efendiler! Müstakil

İhsan Eryavuz anlamına gelmiyor.

**

Bahriye Vekaleti kurulmasına

ilişkin yasa önerisi, Cumhuriyetin ilanından dört gün önce 25 Ekim 1923 günü Ali Rıza Bey ve 92 milletvekilinin imzasıyla Meclis'e sunulmuştur. Öneri [**hem Müdafaa-i Milliye Vekaletinden bağımsız hem Genelkurmay Başkanlığı'ndan bağımsız**] tam bağımsız bir Bahriye Vekaleti kurulmasını ve donanmanın da bu Bahriye Vekaleti'ne bağlı olmasını istemektedir. Tasarı Müdafaa-i Milliye Encümeni ve Muvazene-i Maliye Encümenine gönderilmiştir. Müdafaa-i Milliye Encümeni, raporunu 12 Nisan 1924 günü sunmuştur. Raporda bağımsız bir Bahriye Vekaleti kurulmasına gerek yoktur, denilmiştir.

Muvazene-i Maliye Encümeni raporunu 17 Nisan 1924 günü Meclis'e sunmuş ve kurulmasının bütçeye yük getirmeyeceğini bildirmiştir. Bu süreçte 17 Kasım 1924 günü Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Cafer Tayyar Eğilmez'in başını çektiği bir muhalefet partisi: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur.

14 Aralık 1924 günü CHF Parti Grubunda Bahriye Vekaleti konusu görüşülmüş ve kurulmasına karşı eğilim ortaya çıkmışken, dört gün sonra 18 Aralık 1924'te sıradışı bir olay gerçekleşmiş ve Müdafaa-i Milliye Encümeni Meclis'e 12 Nisan 1924 günü sunmuş olduğu raporunda belirttiği Bahriye Vekaleti kurulmasına karşı görüşü, herhangi bir yeni durum ortaya çıkmadığı halde değiştirmiş ve 18 Aralık 1924

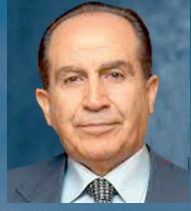
tarihinde Meclis'e bir rapor daha sunarak Bahriye Vekaleti kurulmasına evet demiştir.

Meclis, Ali Rıza Bey ve 92 arkadaşının Bahriye Vekaleti kurulmasına ilişkin yasa önerisini görüşmek üzere 22 Aralık 1924 günü toplandığında, Müdafaa-i Milliye encümeninin durup dururken görüş değiştirmesi, daha önce kurulmasının dediği vekaletle şimdi kurulsun demesi soru konusu olmuş; fakat o günden bugüne değişen tek şeyin 17 Kasım 1924'te bir muhalefet partisinin kurulması olduğuna değişen olmamıştır.

TBMM'nin 22 Aralık 1924 günlü oturumunda, Ali Rıza Bey'in [**hem Müdafaa-i Milliye Vekaleti'nden hem Genelkurmay'dan bağımsız: tam bağımsız**] bir Bahriye Vekaleti kurulması yasa tasarisına karşılık, [**Müdafaa-i Milliye Vekaleti'nden bağımsız fakat Genelkurmay'a bağımlı**] bir Bahriye Vekaleti kurulması talebiyle yasa önerisi verilmiştir ki bu yasa önerisinin altında ileride Atatürk tarafından Bahriye Vekili olarak atanacak olan Atatürk'ün güvenilir dostu arkadaşı İhsan (Eryavuz) Bey'in de imzası bulunmaktadır.

(Bahriye Vekaleti konusunda iktidar partisi CHF ile muhalefet Partisi TCF arasındaki çekişmeyi gelecek sayımızda irdedeceğiz.) •
cengezokakincibd@gmail.com

1- Hamdullah Suphi Tanrıöver, "Dağ Yolu - 1", Hz. F. Tevetoğlu, Kültür Bakanlığı y., 1. bs 1987, 2. bs. 2000.

Atatürk ve Balkan Turu

3

**Sabiha Gökçen'in, uçakla ve tek başına yapacağı
Balkan ülkelerini kapsayan turu 16 Haziran 1938 günü başlar.**

Havaalanında büyük bir kalabalık vardır. Gazeteciler sürekli olarak fotoğraf çekmekte “Balkan Turunu tek başına yapan ilk kadın pilot olarak neler hissediyorsunuz. Geziye yalnız çıkmak sizi korkutmuyor mu?” şeklinde sorular

sormaktadırlar. Gökçen, uçağa binip motoru çalıştırınca, halk arasında bayrak ve mendil sallayanlar yanında, motor sesini aşan, alkış ve onu uğurlayan insan sesleri yükselir. Uçak havalandıktan sonra, Savarona Yatı üzerinde bir kavis çizerek

Atatürk kızı Sabiha Gökçen Bugün tayyare ile tek başına bir balkan turuna çıkıyor

Kahraman tayyareci evvelâ
Atınaya sonra Selânik
yolu ile Sofyaya, Belgrada
ve Bükreşe gidib dönecek

Sabiha Gökçen'in Balkan Turu'nun haberini veren gazete kupürü

Atatürk'e veda eder. Bu anları Gökçen şöyle anlatır:

"İlk ziyaret yerim Atina idi. Rotamı çizip yola koyuldum. Tertemiz bir gök., ıslıl ıslıl bir gökyüzü.. Uçuş için mükemmel bir hava. Ancak içimdeki derin sızıyı bir türlü söküp atamıyordum."

Gökçen'in içinden atamadığı sızı; hasta olan Atatürk'ü bırakmak ve ayrılmadan önce onun anlattığı -bir başka yazımızda yer alacak olan- rüyasında annesini görüp ona doğru koşması ve kavuşmasını anlatması idi.

Uçuş sırasında Türk toprakları geride kalır, Yunan semalarında uçmaya başlar ve tam saatinde Atina'ya ulaşır.

ATINA

Atina hava alanında; gazeteciler, foto muhabirleri, büyük bir

kalabalık halinde halk, Sabiha Gökçen'in etrafını sarar. Elllerinde; Türk ve Yunan bayrakları vardır. Bu anı Gökçen şöyle anlatır:

"Askeri merasimle karşılanmıştım. Ulusal marşımız çalınırken kendimi tutamayarak sevinç gözyaşları döktüm. Atina

Büyükelçimiz Ruşen Eşref Ünaydın saygınlık arzeden kişiliği ile Yunanlılar üzerinde çok olumlu etkiler yaratmıştı. Elimi sıkarken "Sizi candan kutlarım. Gerçekten çok büyük bir iş başardınız. Yunan radyosu ve gazeteleri iki gündür sizden bahsediyor." dedi"

Havaalanında basın toplantısı yapılırken, önceden Atatürk'ün yaptığı uyarılar aynen yaşanır ve Gökçen; ondan aldığı uyarı ve bilgileri dikkate alarak şunları söyler:

"Balkan Turuna çıkan ilk askeri Türk kadın pilotu olarak mutluyum. Türk kadınlarının her alanda neler yapabileceğine dost ülkelerin tanık olmasını istedim. Beni bir barış elçisi olarak da kabul edebilirsiniz. Biz, Atatürk'ümüzün dediği gibi; Yurtta ve dünyada barış isteyen bir ülkeyiz."

Bir gece Atina'da kalacak olan

Gökçen, Büyükelçiliğe gittiği zaman, Ata'nın sağlık durumunu sorarak bilgi alır ve Ata'nın doğum yeri olan Selanik'e giderek Atatürk'ün doğduğu evi görmek istediğini söyler. Görevliler bu yerlerin rotada olduğunu söylerler.

SELANİK

Gökçen, ertesini gün Selanik'e uçar. İlk kez gittiği bu yere hiç bir hata yapmadan ulaşır. Orada da aynen Atina'da olduğu gibi, bayraklarla ve askeri törenle karşılanır. Tören sonrası Ata'nın doğduğu eve gider. Selanik'e ayak bastığında, kendini öz yurdunda gibi hissettiğini söyler. Doğrusunu söylemek

Sabiha Gökçen Atina'da Büyükelçimiz Eşref Ünaydın ve kendisini karşılayanlar ile birlikte. (Mayıs 1938)

gerekirse ben de Selanik'e ve Ata'nın doğduğu eve gittiğimde aynı duyguları hissetmişim.

Mustafa Kemal'in doğduğu odayı, yetiştiği evi ve çevreyi ziyaret sonrası Yunanlara veda eder, şimdiki hedef Bulgaristan'dır.

Sabiha Gökçen, yazarımız Erdem Akyüz ile birlikte

SOFYA

Sabiha Gökçen, Sofya'ya inişinde, ellerinde Türk bayrakları olan daha büyük bir kalabalık tarafından karşılanır. Askeri tören yapılır, İstiklal Marşı okunur. Etrafını çeviren soydaşlarımız, onu evlerinde konuk etmek isterler. Sokakları dolduran halk, Gökçen'in yolunu keserek kucaklar ve elini sıkar. Gazeteciler, davetler birbirini izler. Ataşeliği zamanında Bulgarların gönlünü

Sabiha Gökçen'in Belgrad'da karşılanması

fetheden Atatürk'ün bir çok yerlerde, dükkanlarda fotoğrafları asılıdır. Gökçen, gittiği her yerde Ata'nın sağlık durumunu sorar ama iyi bilgiler alamaz, bu yerdeki anıları olarak şunları yazar:

"Atatürk'ün nezaketi ve büyüklüğü ile ilgili olarak bir noktayı yazmadan geçemeyeceğim. Hemen her gittiğim yerde odamda, onun tarafından gönderilmiş çiçekler ve başarı dileklerini ileten notlarını buluyordum. O çiçeklerin çoğu, hâlâ gözüm gibi sakladığım özel bir çekmece, defter sahifeleri arasında, kurumuş ama anılarımın canlılığı ile yaşar durumdadır."

Sırada Yugoslavya, başkenti Belgrad vardır.

BELGRAD

Onu bekleyen ve gözleyenler, uçarken gördükleri zaman el

sallamakta, selam vermektedirler.

Belgrad'da karşılayanlar arasında Genelkurmay Başkanı General Meriç ve bir çok üst rütbeli subay vardır. Askeri tören ve İstiklal Marşından sonra General Meriç şu konuşmayı yapar:

"Merhaba

Türk kız... Göklerden, tıplı kuşlar gibi uçarak

ülkemiz Yugoslavya'ya hoş geldiniz.

Kanatlanan dünyada Balkan Turu yapmayı göze alabilen ilk kadın pilot, hem de askeri pilot olmanız dolayısıyla ne kadar övünseniz yeridir. Bununla yalnız siz değil, bütün Türkler değil, bütün Balkanlar, bütün dünya övünmelidir... Bilhassa modern Türkiye'nin kurtarıcısı ve yaratıcısı büyük önderiniz Atatürk'e duyduğumuz hayranlık sonsuzdur. Onun; ülkelerin refahı, barışı için sarfettiği içten çalışmaları minnetle anmayı bir insanlık borcu sayarım. Yugoslavya halkı adına hoş geldiniz der, saygılarımı sunarım."

Gökçen'in yanıtı da tarih sayfalarına geçecek niteliktedir:

"Sayın Genelkurmay Başkanı, Sayın Generaller; sevgili ve dost ülkenin asil halkı... Ben bir Türk kıztım... Buraya askeri giysilerle geldim. Ancak bu giysiler hiçbir zaman savaş anlamı değil, barış için hazır

olduğumuzu belgeleyen bir üniforma olarak kabul edilmelidir... Bizim liderimiz; barışı kendisine ilke edinmiş, barış uğruna her fedakârlığa hazır bir büyük asker, bir büyük devlet adamıdır. Sizlere Atatürk'ün bu iyi duygularını, iyi niyetle dolu selamlarını getirdim. Dostluk ve kardeşliğimizin devamlı olması dileği ile saygılar sunarım."

Yugoslavya'da yapılan görkemli bir törenle, Atatürk'ün kızı Sabiha Gökçen'e, Hava Kuvvetleri ve ordularında kullandıkları bir bröve yanında onların en büyük nişanı olan ve daha sonra Yugoslavya küçük kralına verilen "**Beyaz Kartal Nişanı**" verilir.

Her gittiği yerde Atatürk'ün sağlık durumunu soran Gökçen, hiç

de iç açıcı haberler alamıyordu ama buna rağmen Ata'nın çizdiği plana göre yolculuk devam edecekti. Bir sonraki durak Romanya'nın başkentti Bükreş'tir.

BÜKREŞ

O zamanlar, eğlencesi, yaşantısı ve modayı izlemesi ile öne çıkan Bükreş'e "Küçük Paris" denmekteydi. Burada da Gökçen'e, halk ve resmi makamlar tarafından büyük ilgi ve alaka gösterildi. Yalnız burada diğerlerinden farklı olarak ertesi gün bir "gösteri uçuşu" yapması istendi. Gökçen, bu özel gösteri uçuşunu şöyle anlatır:

"Benden önce Romen pilotlar gösteri yaptılar. Gerçekten iyi yetişmişlerdi. Sıra bana geldi. Havalandım. Önce belirli birkaç hareketten

sonra, onların hiç beklenmedikleri tarzda bir gösteriye giriştim. Bunu yaparken Türk Ulusu'nu temsil ettiğimi aklımdan çıkarmıyordum. Halk heyecanla ve coşku içinde izliyordu bu gösterileri. Binlerce halkı, onların istedikleri gibi, iyice alçalarak, yakından, birkaç kez selamladım. Yaptıklarımı takdirle karşılamışlar, daha ben yere inmeden her tarafa çiçekler atmaya başlamışlardı. Bir yandan müzik

Sabiha Gökçen'in Bükreş ziyareti sırasında Romen aristokrat diplomat Antoine Bibesco'nun söylediği sözleri manşete taşıyan bir gazete kupürü

çalışıyordu.”

Ancak son havalanışında, arıza yapan uçağı, büyük başarı ile, hiçbir yere ve hiçbir kişiye zarar vermeden yere indirmeyi başaran Gökçen’in görevi son bulur.

Bir gün sonra yine törenle, Bükreş’ten kendi yurdu olan Türkiye’ye, İstanbul’a hareket ediyordu.

...VE İSTANBUL

Gökçen, 22 Haziran 1938 günü gerçekleşen dönüşünü şöyle anlatır: *“Şimdi uçağım daha hızlı gidiyormuş gibi geliyordu bana. Türkiye topraklarının üzerinde uçarken, dünyada bundan daha güzel bir yurt parçası olamayacağına kanaat getirmiştım. Kentlerimiz, köylerimiz, insanlarımız daha bir başka güzel görüyordu onca yükseklikten bile. Gidişte olduğu gibi, dönüşte de Savarona üzerinde birkaç daire çizip öyle indim Yeşilköy’e. Binlerce yurttaşım, yerli ve yabancı basın alanın etrafını doldurmuşlardı... Oysa ben, bir an önce Savarona’ya giderek Atatürk’e kavuşmak istiyordum... Nihayet çember açıldı ve ben halkımın üzerime yağdırdığı çiçeklerin arasından sıyrılarak doğruca Savarona’ya attım kendimi... Atatürk, kamarasında istirahat ediyordu... Yüzü daha solmuş, saçları biraz daha dökülmüş, gözlerinin o ışıl ışıl hali kalmamıştı.. Derhal elini öptüm. Beni güçlkle kucakladı.”*

Gökçen; uçuşlarını, geçtiğı yerleri, izlenimlerini anlatır, Atatürk en küçük ayrıntılara kadar çeşitli sorular sorar. Öyle küçük ayrıntılardan,

öyle sonuçlar çıkarır ki, buna Gökçen bile şaşar ve yaşadığı olayın gerçek yüzü aydınlanır. Bu konuşmalar aralıklı olarak günlerce sürer ve yaşadıklarını yazmasını ister. İşte şimdi biz; o yazılanlardan öğrenerek ve alıntılar yaparak bu tarihi turu anlayabiliyor, öğrenebiliyor ve yazabiliyoruz.

Başta da söylediğimiz üzere; Atatürk’ün yaptığı hiçbir şey; şansa veya tesadüfe bağlı değildir. Yapılan her şey; ileriye yönelik, dünya genelinde Türkiye Cumhuriyeti’ni tanıtmak, geliştirmek, korumak için seneler öncesinden düşünülen planlı çalışmaların eseridir.

Balkan Heyeti üyelerinin toplantısına, Sabiha Gökçen’in askeri giysi ve madalyalarını takarak gelmesini istemesi, Balkan Heyeti temsilcilerinin bu havacı kadını gördükleri zaman ülkelerine davet edeceklerini ve onun yapacağı Balkan Turu ile; ülkesini, Türkiye Cumhuriyetini ve Türk kadınının vardığı yeri, bütün dünyaya tanıtması ve örnek olarak göstermesi düşüncesinden kaynaklanmıştır ve bütün bunlar vefatından birkaç ay önce, ağır hastalık döneminde yaşanmıştır. Atatürk’ün yaşamı, bu ve benzeri olayların sayısız örnekleri ile doludur.

Ne mutlu Türküm diyene ve ne mutlu Atatürk gibi bir önderi olan millete...

erdemakyuzbd@gmail.com

Yararlanılan eser: “Atatürk’ün İzinde Bir Ömür Böyle geçti”. Sabiha Gökçen. Anıları kaleme alan, Oktay Verel, Türk Hava Kurumu Yayınları, 1982

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

43

Yahya Kaptan Kalleşçe Şehit Edilmiştir.

Efendiler!

Bu telgrafın, Harbiye Merkezi'nden ve Cemal Paşa imzasıyla gönderilmiş olması ama içinde "Cemal Paşa Hazretleri'nin işe el atmasıyla Yahya'nın kurtarılmasının sağlanması..." kısmı dikkat çekicidir. Demek ki Cemal Paşa, Cevat Bey'in telgrafının, okumayı gerekli görmeden, kendi şifresiyle ve imzası altında çekilmesine

Yahya Kaptan

izin vermiştir. Çünkü Yahya Kaptan hakkında takip ve yakalama emri veren Cemal Paşa'dır. Bundan başka, serbest bırakılmasına kendisinin aracı olması için benim emir vermeme, kendi bilgisi altında,

kuşkusuz yazdırmazlardı.

İzmit'teki Tümen Komutanı Vekilinden gelen 9 ve 10 Ocak 1920 günlü iki telgrafta, iki çarpışmadan

sonra Yahya Kaptan'ın öldürülerek ele geçirildiği, duyulanlara dayanılarak bildirildi. 11 Ocak 1920'de Tümen Komutan Vekilinden, İstanbul'dan gelen birlik komutanına Benim yerime bildirim yapılıp yapılmadığını sordum.

Üç gün sonra 14 Ocak 1920 günlü raporunda, Tümen Komutan Vekili şu bilgiyi verdi:

“Kendi yaptığımız soruşturmaya göre çarpışma olmamış; yalnız, Yahya Kaptan teslim olduktan sonra, köy dışında kesici aletle öldürülmüştür. Kafatasının olmaması bunu doğrulamaktadır.”

Efendiler!

Bu uğursuz haber üzerine İstanbul'daki örgütümüze, 20 Ocak 1920 günü Albay Şevket Bey aracılığıyla şu telgrafi yazdık:

“Yahya Kaptan'ın, teslim olduktan sonra kasıtlı olarak şehit edildiği anlaşıldığından; öldürülmesi gerekliliğini yaratan nedenlerle, bu eylemin gerçekleştirilmesinde kimlerin etkisi ve eli olduğunun, İstanbul'dan Bize başvuran birçok özverili

Yahya Kaptan Anıt Mezarı /
Gebze Tavşancıl

arkadaşlara bilgi verilmek üzere, acilen bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

Eski bir yazımıza yanıt olmak üzere, İstanbul'dan, 20 Ocak 1920'de yazılıp bir gün sonra gelen telgraf da şöyleydi:

“Beşiktaş, 20 Ocak 1920, 17 Ocak 1920 günlü telgrafa yanıtır.

Ankara'da

Yirminci Kolordu Komutanlığı'na Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne özeldir.

1) Olay yerinde bulunan güvenilir bir kişinin söylediğine göre, Yahya Kaptan yakalanıp köy dışında bulunan karakolun yanına götürülürken yakın bir yerden on kadar haydudun karakola ateş etmesi üzerine, kaçmaya yeltenmiş ve bu sırada öldürülmüştür.

Bununla birlikte, iyi bir soruşturma yapılması için hükümete başvuruldu.

2) Yahya Kaptan'ın Kuvay-ı Milliye adına pek çok kötülükler yaptığı, yaygın olarak söylendiği gibi, yapılan resmi ve özel soruşturma

da bunu doğruladığı için hükümet, kovuşturmaya karar vermiş, fakat Kurulumuzca adı geçenin geçici olarak saklanıp Kuvay-ı Milliye'nin işlerine karışmaması ve kötülük yapmaması, yanında bulunan kaçaker ve jandarmaları geri göndermesi koşuluyla kovuşturma yapılması istenmiş ve gerekenler katında girişimlerde bulunulmakla birlikte, Gebze'ye de özel memur gönderilmişti.

Bu sırada hükümet gizlice asker göndermiş ve yalnız Yahya Kaptan'ı yakalamak istediğini ilan etmiş ve bildirilen durum meydana gelmiştir.

Vasıf / Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket.”

Yahya Kaptan Katledilirken Sorumlular Masum Rolünü Oynuyor!

Efendiler!

“Köy dışındaki karakola götürülürken yakın bir yerden karakola ateş edilmiş, tam bu esnada Yahya Kaptan da kaçmaya yeltenmiş ve öldürülmüş.” Bu sözlerin bu gibi öldürme olaylarında bir formül gibi kullanıldığını anlamamak için çok saf olmak gerekir.

Yahya Kaptan'ı yok etmek için, birlikte çalıştıkları, organize bir şekilde hareket ettikleri ve karar verdikleri, hükümetin de gizlice

ve birdenbire oldu-bitti yapıvermiş olduğu yolundaki sözler de dikkat çekicidir. İstanbul'da Jandarma'dan ve Muhafız Alayı'ndan, içlerinde rütbeli subayların da bulunduğu yaklaşık 150 (Yüz elli) kadar askerden oluşan bir birlik, Yahya Kaptan operasyonu için ayrılıp, İzmit yönüne doğru hareket ediyor ama ne oluyorsa; İstanbul'da üstün durumda olduğunu öne süren örgüt başkanlarımız bunu fark edemiyor ve öğrenemiyorlar.

Kara Vâsıf Bey'in bu içerikli telgrafına karşılık olmak üzere gönderdiğimiz soru telgrafı şudur:

“Ankara, 22 Ocak 1920

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket Bey'e,

Yahya Kaptan'ın öldürülmesi

işini önemle izleyen ve hesabını isteyen, özellikle İstanbul'da, pek çok kimse vardır. Gerçeğin belirtilmesine yaramak üzere yaygın olarak söylendiği bildirilen tertip ve düzenlerin neler olduğunun ivedilikle bildirilmesi rica olunur. Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

Bu sorumuza verilen yanıtı da,

dinlemeye katlanacağınızı umarak, olduğu gibi bilginize sunacağım:

“Beşiktaş, 24 Ocak 1920

Ankara Yirminci Kolordu

Kara Vasıf Bey

Komutanlığı'na,
Mustafa Kemal
Paşa Hazretleri'ne
özeldir.

20 Ocak 1920
günlü telgrafa
yanıttır.

1) Yahya Kap-
tan'ın, teslim
olduktan sonra öl-
dürüldüğünü işittik.
Soruşturma yapıyo-
ruz. Sonucu bilginize
sunacağız.

2) Adı geçenin öl-
dürülmesinin nedeni,
hiçbir kimseyi din-
lememesi, Kuvay-ı
Milliye adına açıkça
aykırı hareketlerde bulunması, hay-
dutluk yapması ve haydutları öteden
beri saklaması ya da gösterilen

Yahya Kapitan heykeli / Kocaeli

yere gitmesi için
verilen buyrukları
dinlememesidir.

Bunun üzerine
hükümet köy-
lerden ve çevreden
kendisine başvuran-
ların üstelemelerine
dayanamayarak,
kendiliğinden ve
Kurulumuzun haberi
bile olmadan işe gi-
rişmiştir efendim.

(Vasıf) Çanakka-
le Müstahkem Mev-
ki Komutanı Albay
Şevket.” •

cengizonalbd@
gmail.com

Gelecek Ay: *Yahya Kapitan'ın
Haince Katlini Örtbas Edemezsiniz!*

Atatürk ve Yeni Türk Harfleri Seferberliği

(...) Atatürk'ün yeni harflerin süratle öğrenilmesi için 8 Eylül 1928'de İstanbul'da Sarayburnu Parkı'nda başlattığı kampanyada söylediği sözler ilginçtir:

“Vatandaşlar, Arkadaşlar!

Çok söz, uzun söz bir şey için söylenir: Gerçeği anlamayanlara bunu anlatmak için... Ben bu dönemleri geçirdim. Şimdi sözden çok iş zamanıdır. (...) Bundan sonra bizim için hareket ve eylem gereklidir. Çok işler yapılmıştır, ama bugün yapmaya zorunlu olduğumuz son değil fakat çok gerekli bir iş daha vardır: Yeni Türk harfleri çabuk öğretilmelidir. Vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalciya öğretiniz. Bunu vatanseverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir toplumun yüzde onu okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmez durumdur. Bundan insan olanların utanması gerekir. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir; iftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa bu hata bizde değildir. Türk'ün karakterini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlardadır. Artık geçmişin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları düzeltereğiz, hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşların çabasını isterim. Sonuçta bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısiy-
la, kafasıyla uygar dünyanın yanında olduğunu gösterecektir.

Hakimiyeti Milliye

Ekonomi Demagojisi

Sokak siyaseti yapan demagoglar, demokrasilerin büyük acılarından. Bir ülkede her vatandaşın seviyesi, her türlü devlet işlerini derinden derine kavrayacak kadar yüksek olmadıkça, demagojinin zararından kurtulmak mümkün değildir. Ülkenin bütün vatandaşlarının, belirtilen seviyede olmasına ise ne olanak, ne de gerek vardır.

Türk ulusu, uzun çağlardan bu yana din lafebeliğinin çilesini çekti. Demagoji sarığı, ileri atılmak isteyen adamlara takılıp, ortalığa salındı. Din modası geçince, akılları sokak avcılığı yapmaktan başka bir şeye ermeyen siyasetçiler için yeni bir konu bulmak gerekliyordu. Bu konu tehlikesiz ve sorumluluk yüklemeyen cinsten olmalı, herkesin ince damarına dokunmalı ve halk tarafından da kontrolü güç

olmalıydı. Bu yeni konu ekonomi olmuştur.

Din devletçiliğinden, ekonomi devletçiliğine geçtiğini söyleyen bir kesim ile ilke kavgası yapmak tehlikesine girmektense, onunla aynı düşüncede görünmek ve onu can da-

marından zedelemeye kalkışmak daha kolay değil midir? Özellikle başta ekonomi kelimesi olarak, ondan çıkarılan büyük sözler, hepsi, halk tarafından yeni duyulmakta ve aksi gibi herkesin çıkarına da değinmektedir: Para istikrarı, hayat pahalılığı vs. gibi.

“Para her tarafta hazır ama hükümet almıyor. Bilimsel yöntemler göz önünde bulundurulsa hayat pahalılığı yarı yarıya iner. Gerekli önlemleri almamamız yüzünden Yunanistan’ın Pire Limanı, İstanbul’u adeta öldürdü.”

Herkes az-çok sıkıntıda, herkesin

Din modası geçince, akılları sokak avcılığı yapmaktan başka bir şeye ermeyen siyasetçiler için yeni bir konu bulmak gerekiyordu.

iki yakası bir araya zor geliyor, İstanbul bir sihirbazın değneği ile canlanmayı umuyor: Bu sırada kafaları karıştırmak için daha etkili neler söylenebilir? »

Hükümetin bu konuların hepsinin üstünde olması, kimine gücümüz henüz yetmeyen, kimi için zaman isteyen birçok unsurların hesaba katılmasının gerekmesi, bütün bunlar laf ebesinin umurunda bile değildir.

Demokrasilerin demagojiye karşı silahı olumlu işler yapmak ve gazetelerdir. Ne yazık ki demokrasi gazeteciliğinin en büyük acılarından biri de, halkta yerleşen yanlış düşüncelere karşı savaş açmak yerine, bu düşünceleri işletmektir. En eski, en güçlü ve en kök salmış demokrasiler dahi bu çeşit gazeteciliğin sıkıntısını çekmektedirler.

Ne yazık ki demokrasi gazeteciliğinin en büyük acılarından biri de, halkta yerleşen yanlış düşüncelere karşı savaş açmak yerine, bu düşünceleri işletmektir.

Fransa’da cumhuriyetçi, fakat lafbesi kumkuması bir gazetenin zararı, açıktan açığa kralcı bir gazetenin zararından fazladır. Biz ise daha uzun yıllar halkın kafasını korumak, kızıl demagog düşmanı, idealist gazeteciliğe gereksinim duyacağız.

Bu söylediklerimizin olumlu

işler üzerinde incelenmesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Ancak karanlıkta işleyen ve hak yüzü görünen, toptan propaganda formüllerine karşı uyanık durmayan ve belki kendilerini de bu sele kapıranlara hitap etmek istiyoruz:

Halkın

aldatılması ve başı hayal uçurumlarına çarpılarak sersemleştirilmesi, rejimimizin karakterine taban tabana karşıdır. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
29 Kasım 1929

“Bir milletin doğrudan doğruya hayatiyle, yükselmesiyle, düşkünlüğüyle ilgili olan en önemli faktör, milletin iktisadiyatıdır.”

M. Kemal Atatürk

Bir amatörün gözü ile

DIŞ POLİTİKA

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Politika gerçekleri yadsıyıp, yalan söylemek değil, gerçeklerin istediğiniz yanının gösterilmesidir.

Diğer bir deyişle insanlara yön soracak şekilde cehenneme gitmelerini söyleme sanatıdır.

Sir-Winston Churchill

Sene 1918:

Osmanlıların 1. Dünya Savaşı'ndan yenik çıktığı kesinleşince Talat Paşa Kabinesi istifa eder. Yeni kurulan Ahmet İzzet Paşa Kabinesinde, Rauf Orbay Bahriye Nazırlığına getirilir. Bu görev ile Rauf Bey'in askerî hayatı sona ermiş, siyasi hayatı başlamıştır. Sadrazam Ahmed İzzet Paşa, Bahriye Nazırı Rauf Bey'e müttefikler ile mütareke imkânlarını araştırması talimatını verir.

Winston Churchill

30 Ekim 1918

Yer: Ege Denizinde,
Yunan kıyısında Mondros
Limanı'ndaki İngiliz Aga-
memnon Savaş Gemisi,

Taraflar: Birinci Dün-
ya Savaşı galipleri adına,
Müttefik Kuvvetleri Ak-
deniz Başkomutanı İngiliz
Amirali Sir Arthur Galth-
rope, Osmanlı İmparator-
luğu adına Bahriye Nazırı
Hüseyin Rauf Bey ve iki
tarafın delegeleri.

İngiliz Amirali Galthrope, Hüse-
yin Rauf Bey'e yirmi beş maddelik
ağır bir anlaşma metni uzatır. Aske-
ri ve siyasi hayatının en sıkıntılı ve
küçük düşürücü anıyla karşı karşıya
kalan Rauf Bey anlaşmayı incelem-
mek için zaman ister. İngiliz amira-
li, şerefli hizmet geçmişini çok iyi
bildiği Türk denizcisinin, bu vakur
ve mantıklı çıkışını sükûnetle dinle-
di. Galip olmanın ve Hamidiye kah-
ramanını böyle bir çaresizlik içinde
bırakmanın verdiği gururla şu cevabı
verir: *"Elinizdeki maddelenmiş şart-
lar kayıtsız şartsız yerine getirilecek-
tir: Bu bir teklif değil, karardır"*

Rauf Bey padişahın da "evet"
cevabı gelince mütarekeyi im-
zalar. Kendisinin siyasi hayatını
gölgeleyen bu mütareke, Osman-
lı Devleti açısından Birinci Dün-
ya Savaşı'nı tam bir yenilgiyle sona
erdiriyordu.

Rauf Bey basına Mondros'u
bir zafer olarak sunmuştur. Ver-
diği demec şöyle: *"Hoşnut ve*

Arthur Galthrope

Rauf Orbay

*gururluyum. Ülkenin ve saltanatın
geleceği bu bırakışma ile bütünüyle
güvence altına alınmıştır. Bu metin
iki çeşit taraf arasında imzalan-
mıştır. Britanya, Türk ulusunun yok
olmasını istemiyor. İmzaladığımız
mütareke sonucunda devletimizin
bağımsızlığı saltanatın hakları ta-
mamen kurtarılmıştır. Bu mütareke
yenen ile yenilen arasında imzalan-
mış olan bir mütareke değil, belki
savaş durumundan çıkmak isteyen
iki denk kuvvet arasında imzalana-
bilecek çatışmalara son veren bir
belge niteliğindedir."*

Rauf Bey mütareke imzalanın-
ca General Townshend aracılığıyla
Londra'ya şu mesajı göndermiştir.

*"Dönüşünüzde Lord Curzon'a
Türkiye'nin İngiltere için pek sadık
bir müttefik olabileceğini rica ede-
rim söyleyiniz."*

Millî mücadeleye yardımcıları do-
kunan bir paşanın Mondros yılların-
da böyle bir demec vermesi elbette
ki şaşkınlık verir. Kurtuluş Sava-
şı sonuçlanınca bu demeci yüzün-
den çok defa pişmanlık duymuş,

açıklamak durumunda kalmıştır.

Rauf Bey'in siyasi hayatını gölgeleyen olay, Mondros Mütarekesi'nin altına imza koyan baş murahhas olmasıdır. Rauf Bey kendi kendisi ile çelişen açıklamalar yapmış ve ilerleyen zamanlarda imzaladığı bu mütarekenin getirdiği sonuçlar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Sene 1938: Münih Antlaşması'nda Hitler ile yaptığı görüşme sonrası Britanya'ya dönen İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain elinde barışçı çözümler olduğunu iddia ederek kendisi ve Adolf Hitler tarafından imzalanan bir belgeyi göstermiş ve barışı kurtardığını ve Avrupa'yı muhtemel bir savaştan koruduğunu ilan etmişti.

Chamberlain'in sözlerine inananlar yanıldıklarını Mart 1939'da Hitler'in Çekoslovakya'yı işgal edip Moravya Protektorası ile Alman yanlısı bir bağımlı devlet olan Slovak Cumhuriyeti'ni oluşturarak ülkeyi bölmesi ile görmüş oldu. Almanlar daha sonra da Polonya'yı işgal ettiler ve II. Dünya Savaşı'nı resmen başlattılar.

Günümüzde Münih Antlaşması yaygın olarak başarısız bir yatıştırma eylemi olarak görülür ve bu durum ayrıca da yayılcı emperyalist devletleri yatıştırmanın beyhudeliği-nin bir simgesi olmuştur.

Geçtiğimiz günlerde Madrid ve Tahran'da benzer politik toplantılar

yapıldı. Madrid'de NATO ile ilgili toplantıda ülkemize birtakım vaatler verildi. En son gelişmelerde net bir şekilde görüyoruz ki bu vaatler pek tutulmayacak gibi.

Tahran'da yapılan toplantıdan sonra da yapılan politik dilli açıklamalarda da istediğimiz sonuçların ufukta gözükmediğini anlıyoruz. Zaman içinde bu politik söylemlerin ne manaya geldiğini göreceğiz.

Yorum yapmak için çok erken. Olaylar neleri gösterecek?

Yıllar önce Washington'da bir toplantıda bu gazetenin en müteber

kişisinde bulunduğu Ecevit - Turan- Güneş, Alev Coşkun ve Kissingerden nakledilen bir anekdot çok manalar içeriyor.

“Ülkenizi bir futbol sahası olarak düşünün saha içinde ne isterseniz yapabilirsiniz. Her türlü faul bile serbest

ama bu sahanın dışına çıkarsanız en büyük faulü yapmış olur ve ceza alırsınız. Bu maçları kazanmak için hakikaten büyük bir takım hüviyetine kavuşmamız şart o zaman saha dışı faullerimiz de görmezden gelinebilir. Fakat deplasman (dış saha) maçına çıkan takımın kendisine her zamankinden daha fazla güvenmesi ve onu idare eden antrenörün de bu konuda bilgili, tecrübeli ve geçmiş maçlardan ders alması gerekir.”

Tecrübe geçmiş, yaşanmış başarısızlıkların toplamıdır. Bu unutulmamalı. •

En son gelişmelerde net bir şekilde görüyoruz ki Madrid'deki NATO ile ilgili toplantıda ülkemize verilen vaatler pek tutulmayacak gibi.

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Öyle Zor Oldu ki O Soruyu Sormak Zeki Müren'e

Ankara'dan İstanbul'a değin yürümek elbette zor bir iştir. Savaş sırasında bir düşman mangası erlerinin, her an kasmaya hazır namluları karşısında eller havada beklemek de elbette zor bir iştir.

İsmet İnönü'ye, hem de gözlerinin içine baka baka yalan söylemek de elbette kolay bir iş değildir; sınıfımızı geçebilmemiz için onun savaş ve diplomasi alanlarındaki başarılarını sınavlarda başarıyla anlattığımız bu ulusal kahramanımızın, başınızı göğsüne bastırıp, saçlarınızı okşayarak sizi teselli etmesine dayanabilmek de elbette hiç, hiç, hiç kolay bir iş değildir. 50 yılı aşkın meslek yaşamımda, hiç kolay olmasa da, bu ve böyle-si zorlukların üstesinden gelebildim ama...

Kendime sorulmasını hiç de hoş karşılayamayacağım soruları, röportaj yaptığım kişilere kendimin sorabilmesi zorluğunun üstesinden kolaylıkla gelemedim.

Bu zorluklardan birini ise, zorlukla da olsa, aşamadım; kendime sorulmasını istemeyeceğim bir soruyu, havlu attım, ben de karşımdaki kişiye sormadım.

O sorumu sormadığım kişi, ünlü ses sanatçısı Zeki Müren idi. Ona sormadığım sorum ise, "kendisinin bir homoseksüel olup olmadığı ve homoseksüellik konusundaki görüşleri" idi.

"Sorum" dediğime bakmayın... Aslında o soru benim değil, gazetenin o günlerdeki yöneticilerini.

En zor yıllarımı yaşıyordum, yıllarımı verdiğim gazetemde. Yıllar-

dır “ağabey” dediğim yöneticiler, ya düşman kurşunuyla kalbinden, ya dost çelmesiyle sırtından vurulmuşlar, onların yerine şimdi, bana “ağabey” diyen yöneticiler gelmişti.

“Bak ağabey, randevunu ne güzel aldın ve röportaj sürenizi de Zeki Bey’le birlikte ne güzel onbeş günlük süreye yaydınız, planladınız” dediler. “Eminiz harika bir röportaj patlatacaksın...”

Ve dudağıma sürdükleri bu bir parmak baldan sonra, ağızlarındaki baklayı çıkardılar, yine yüzüme güleerek sürdürdüler konuşmalarını:

“Senden özellikle bir soruyu sormanı, ona bugüne değin kimse-nin sormadığı bir soruyu sormanı rica ediyoruz” dediler. “Homoseksüel olup olmadığını ve homoseksüellik konusundaki görüşlerini sormanı özellikle rica ediyoruz...”

Ve karşı koymamı dinlemek istemediklerini belirten bir acelelilikle, bal küpünden bir parmak bal daha aldılar, onu da sürdürdüler ağızma:

“Tam onbeş gün kalacaksın Bodrum’da... Ve günde iki buçuk-üç saat görüşeceksin Zeki Bey’le... Bu soruyu bir araya sıkıştırıverirsin sen... Hem, o iki-üç saatin dışında kalan tüm Bodrum günleri de, tüm Bodrum geceleri de senin...”

Görev nedeniyle gittiğim Londra’nın da, Siirt’in de gözümde ve

gönümde, birbirlerinden hiç de farklı olmadıklarını bir kez daha, bir türlü anlatamayacağımı görünce, taşı tarağı topladım, soluğu Bodrum’da aldım.

Zeki Müren, günler öncesinden bekliyordu beni Bodrum’da. Onun çok sevdiği Bardacık Koyu’nda her gün öğleden sonra belirli bir saatte buluşuyorduk ve... Ben sorularımı tüm yüreğimle soruyordum, o yanıtlarını tüm yüreğiyle veriyordu.

Ben soruyordum, o anlatıyordu...

Ben soruyordum, o anlatıyordu... Ve bir noktaya geliyorduk, o noktada ben o “malum” sorumu soramıyordum, doğal olarak, o da o “malum” konuda hiçbir şey anlatmıyordu...

O zorluğun üstesinden gelemediğim için de, o sorunun yanıtını alamadan dönmek zorunda kaldım İstanbul’a.

Çok zor geldi bana, o “malum” soruyu sormak ona...

O zorluğun üstesinden gelemediğim için de, o sorunun yanıtını alamadan dönmek zorunda kaldım İstanbul’a.

“Ne? Şaka yapmıyorsun, değil mi ağabey?” diyerek büyük bir düş

kırıklığıyla üzerime geldiler yöneticiler. “Ağabey onbeş gün kaldın koskoca Bodrum’da da, saatlerce konuştun adamlarla da, bir bu soruyu soramadın mı sahiden?”

Benim bu başarısızlığım üzerine kapılar kapatıldı, o kapatılan kapılar arkasında toplantılar yapıldı ve... Sonuç, temyizi olmayan bir karar biçiminde bana bildirildi.

“Sana bir kez daha görüldü Bodrum yolu, ağabey” dediler. “Zeki Bey’e bir kez daha gidip, ne yapıp edip, o sorunun yanıtını da alacaksınız.”

Bir de bahane bulundu ikinci Bodrum seferim için: “Röportajının televizyonda reklamlarını yapacağız” dediler. “Reklam ekibiyle birlikte gideceksin, Zeki Bey’le birlikte Bodrum’da gezerken, konuşurken filmlerinizi çekilecek...”

Sonra da eklediler: “Bu arada özel olarak malum soruyu da sorar, yanıtını alırsın...”

Film ekibinin saatlerce süren hazırlık çalışmaları sırasında bir ara Zeki Müren’e, ezile büzüle “malum” soruyu sormaya çalıştım.

Sıkılarak konuştuğumu, iki kelime arasında bir özür dilediğimi, kem-küm ettiğimi ve yüzümün meğer kıpkırmızı olduğunu görünce, sormaya çabaladığım soruyu, sormama gerek kalmadan anladı Zeki Müren:

“İstanbul’daki arkadaşlarınız cinsel tercihim konusundaki görüşlerimi de merak ediyorlar galiba, değil mi Mete Bey?” dedi. “Kendi bakış açtılarından haklı olabilirler...”

Bu kez ayağına basmışım gibi özür üstüne özür dilemeye başladım:

“İnanın, bu konu beni asla ilgilendirmiyor, Zeki Bey...”

Zeki Müren daha sakın bir köşeye götürdü beni: “Bu konu, çok hassas bir konudur” dedi. “Çünkü şimdi televizyonda Alo reklamlarına da çıkıyorum ya... O nedenle beni şimdi, yedi yaşındaki çocuklar da tanıyor, Karaman’daki 70’lik nine de tanıyor... Ben hem onlara, hem de onların yaşları arasındaki milyonlarca kişiye, bu özel tercihim konusunda açıklama yaparken çok dikkatli olmak zorundayım.”

Ve önce bir öneride bulundu, sonra da bu önerisini kabul etmemi istedi: “Ben bu konudaki yanıtımı bu gece hazırlayayım, bir kâğıda dökeyim, yarın sabah da teybinize okuyayım” dedi. “Benden bu konuda ayaküstü verilecek bir yanıt istemeyin, n’olursunuz...”

Dostça ve kuvvetlice el sıkışarak, bu anlaşmamızı onayladık.

Ve ertesi sabah, elindeki kâğıda yazdıklarını okudu ses kayıt aygıtıma.

Onun anlattıklarını dinlemeden önce, bana izin verir misiniz lütfen, gazeteci aday gelecekteki meslektaşlarıma ufak bir not yazayım:

“Mesleğinizde, zorlukla üstesinden gelebileceğiniz çeşitli zorluklarla karşılaşacaksınız ama... Değil üstesinden gelebilmek, yanından dolaşmayacağınız bile zorluklarla da yüz yüze geleceksiniz zaman zaman, zorunlu olarak... O anlarınızda, Allah yardımcınız olsun.”

Şimdi Zeki Müren’in, kendisine sormadığım o “malum” soruya ver-

diği yanıtını dinleyeceksiniz. Buyrun Sayın Zeki Müren.

“Her ülkede, şöhrete ulaşan kişiler için çeşitli şeyler söylenir, söylenmiştir ve söylenecektir. Şöhret olan kişi, diğer insanlardan farklı yönü olduğu için şöhrettir zaten. Dünyanın en büyük yazarları, sinema oyuncularını, şairleri, bestecileri, ressamı ve politikacıları için bu tür söylentiler çıkarılmıştır. İnsanların özel hayatı, topluma zararı dokunmadığı sürece yalnız kendisini ilgilendirmelidir, bence...

Şöhrete ulaştığım yıllardan bugüne kadar, benim de hakkımda çeşitli şeyler yazıldı, çizildi, konuşuldu ve tartışıldı. Normaldir. Mesela şöyle bir mısıl vereyim: Erkek çocuk vardır, bebekle oynar, evcilik oynar, müsamerecilik oynar, çiçeklerle uğraşır, dikiş diker hatta. Erkek çocuk vardır, elinden oyuncak tabancası düşmez, kovboyculuk oynar, çelik çomak oynar, top oynar, cam kırar, sapanla kuş vurur, çiçekleri yolar. Bu bir içgüdü, yaradılış olayıdır bence. Tanrı'nın siyah gözlü yarattığı bir varlık, göz rengini değiştiremez. Bir cücenin kendi arzusuyla basketbolcu olamayacağı veya iki metre boyundaki bir insanın kendi gayretiyle 1.70 cm bo-

ya inemeyeceği gibi.

Bazı ülkelere sırf derileri siyah diye zenciler hor görülüp toplumda aşağılanmaktadır. Oysa hiçbir belki zenci olmak istemezlerdi. Bu, çoğunluk ve azınlık meselesidir. Derilerinin rengini değiştirmek, onların elinde değildir! Abartmamak ve dejenere etmemek şartıyla yaşayan her kişinin ruhi yapısına hürmet duymak gerekir. İnsanlar gül de koklar,

karanfil de, leylak da... Veya her üçünü de. Bu, kişinin yalnız kendisini ilgilendirir:

Efendim, hafif sahne makyajım ve giysilerim, 1950'li yıllarda epey tartışma konusu olmuştu.

Bugün TV'de maç anlatan, ajans okuyan veya konuşma yapan politikacılara kadar, herkese makyaj yapıyor. Benim yıllar

Bu kez Zeki Müren Mete Akyol'un fotoğrafını çekerken

önce hem korku, hem de cesaretle sunduğum bu olay, şimdi rahatlıkla kabul edilir hale gelmiştir. Bu bir yüreklilik örneğidir bence...

Halk, dozunda kalan her şeyi, eğer kendisine zararlı değilse ve de kanunda ceza teşkil etmeyecek nitelikteyse, kabul etmiş ve hoşgörüsüyle karşılamıştır.

Epilasyonla sakalını yok edenlere, ağdayla tüylerini yolanlara, kadın giysileri ve peruklarıyla caddelerde

dolaşanlara ben de karşıyım. Onlar, bana da ters düşüyor.

Örnekleme:

Pijamayla baloya gidilemeyeceği gibi, smokinle de yatağa girilmez. Her şeyin bir yol yordamı vardır ve olmalıdır.

Dört duvar arasında kalan özel-likler -ki bunlar Tanrı'nın çizdiği kader ve yaradılışla ilgilidir- kişinin yalnız ve yalnız kendisini ilgilendirir.

Benim Arena Tiyatrosu'nda oynadığım 'Çay ve Sempati' piyesinden bir örnek vermek istiyorum. Kolej talebesi Tom isimli gence homoseksüel iftirası atılır ve profesör devamlı olumsuz yönde Tom'la uğraşır. Yatakhane arkadaşlarından ayırır, onun ince ruhunu ve sanatkar yaradılışını devamlı alay konusu yapar, yaptırır ve de büyük bir baskıyla okul camiasında da onu rezil etmek için çeşitli çarelere başvurur.

Piyesin sonunda Tom, profesörün karısıyla yatar. Son derece başarılıdır. Ve gerçekler ortaya çıktığında, herkes şaşkına döner finalde. Çünkü asıl homoseksüel, profesördür. Hanımıyla yıllarca ilişki kurmamıştır ve kendi ruhunu maskeleyerek için Tom'u bir vasıta olarak kullanmıştır. Bu bir örnektir.

Büyük İskender için, Eflatun için, Sokrates için, Oscar Wilde için, Andre Gide için, Leonardo da Vinci için, Şair Nedim için, Marlon Brando için, Alain Delon için bu tip söylen-tiler vardır. Ama hiç kimse hiçbirini yatak odasında görmemiştir zannediyorum. Aslında dört duvar arasında kalan ve topluma, insanlığa zarar ge-

tirmeyen insan özellikleri, menfi olarak eleştirileceği yerde, özel hayata saygı duyulup, normal olarak kabul edilmelidir.

Vaktiyle bir ülkede bir devlet büyüğüne 'gay'lik yakıştırılıp, büyük tepkilere yol açılmış. O ülkenin devlet büyüğü demiş ki: 'Ben ülkemi kafamla yönetiyorum, güney bölgemle değil.'

Zaten kanunlar, özel hayatla olumsuz yönde uğraşanlara ceza vermektedir. Herkes hayatını yaşamaya mecburdur. Yaşantısının hırsız olup, ömür boyunca rahatsız yaşamaktansa, dozunu aşmadan, cemiyetçe yuhalanmadan, saygıyla ömrünü sürdürmek en doğru yoldur efendim.

Ayağımız 42 numaraysa onu 35'e indiremeyiz. Bu bizim elimizde değil."

Zeki Müren, bir gece önce kâğıda geçirdiği bu görüşlerini ses alma aygıtına okuduktan sonra durdu, yüzüne baktı.

Bir şeyler söylememi bekliyordu. Oysa benim söyleyebileceğim hiçbir şey yoktu bu konuda. Onu daha fazla beklemedim:

"Rakımızı nerede içeceğiz, balığımızı nerede yiyeceğiz bu akşam?" dedim. "Biliyorsunuz, anlaşmamıza göre patronluk sırası bu akşam ben-de... Gideceğimiz lokantayı siz seçeceksiniz, patronluğu ben yapacağım bu akşam..."

O, gitmek istediği lokantanın adını söyledi, ben de ilk ve son kez o akşam "patronluk" yapabildim, onunla birlikte rakı içtiğimiz, balık yediğimiz masamızda... •

**Onlara
Deli
Gözüyle
Bakıldı
Ama**

Haklıydılar

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Değişimler
genellikle
kabullenilmesi
zor olgulardır.

Alışılmışın dışındaki yeni fikirleri savunan insanların düşüncelerini kabullenmenin zorluğu bir yana, çoğu kez sırf farklı şeyler söyledikleri için onlara deli gözüyle bakıldığı da oluyor. Yaşadıkları mağduriyet ise en acı yanı.

Yeni fikirlerden kastım saçmalayanlar değil elbette. İnsanlığın her devrinde sırf yenilik olsun, kendilerini gösterebilirler diye saçmalayarak fark yaratmaya çalışanlar da elbette olmuştur. Şarlatanlardan yana insanlık tarihte az sıkıntı çekmemiş.

Ne yazık ki fikri manada bu acıların benzerlerini ekranlardan yaşattılar, hâlâ yaşıyoruz.

Özellikle “işkence” gibi bir insanlık suçu kapsamına hangi kötülükler girer, işkence sayılır mı sayılmaz mı tartışmaları gündemden düşmeyen konular arasındadır. Ben bu gündemlerin psikolojik sorunlu insanlarından çok onları ekranlara taşıyarak uygunsuz kamu yayıncılığı yapanlarla baş edilememesine üzülüyorum.

Ne yazık ki insanlığın hayrına olan değerli fikirlerin anlaşılması zaman alıyor. Sonuçta zarar yine insanlığın kendi hesabına yazılan bir vakit kaybı oluyor.

Bu yazıyla söyledikleri doğrular yüzünden deli gözüyle bakılan bu insanları yad etmek, haklarını teslim etmeye vesile olmak isterim.

Onlar alışılmışın dışında, yadırganacaklarını bile bile bir yeniliği yapmaya çalışan, dile getirme cesareti gösteren insanlar.

“Eski köye yeni adet” atasözlerimizden biridir ve bu insanların gayreti de eski köye yeni adet getirmektir. Bu atasözünde sitem de olsa yeniliğin kabulü vardır. »

“Eski hamam eski tas” deyişinde ise değişmemenin üzüntüsünü anlatır. “Eski defterleri kapatmak” bir özlemdir belki de... Geri kalmış, inadına yenilmenin bir türlü yeniden başlayamamış olmanın. “Eskisini aratmamak” ise yenisi “eskinin yerini doldurmak” anlamında ise ne anladım o yenilikten! “Eski ağza yeni taam” yeni bir tadın verdiği mutluluğu anlatır. “Eski çamlar bardak oldu ise “bir devrin değiştiğini”; eskiden önemsenen ve değerli bulunanlara artık rağbet edilmediği” anlamında söylenir.

Atasözleri boşuna söylenmemiş sözlerdir. Bir kuramın, nazariyenin yıllarca boyunduruğu altında yaşayan insanların bu fikirleri körü körüne bağlı olmaları o fikirlerin doğru olduğu anlamına gelmiyor. Kuramların değişimi için yeni bilgiler ve gelişmeler çerçevesinde yeniden değerlendirmeler, yüzleşmeler gerekir. Yüzleşme dediğimizde tuvalette timsah görmüş gibi korkup kaçanlarla gelişme, değişim kolay değil tabii.

Bir de müesses nizam var. Yani, yerleşik düzen, bir siyasi yapı veya organizasyonu kontrol eden dominant grup veya eliti tanımlayan bir kavram. Kimler yerleşik düzendeki keyifleri kaçınsın istemiyorsa bu insanların işi de yine zordur.

Tarihle yüzleşme derken, maksatlarına “tek yanlı acılar” kurgusuyla fırsat arayan, kimsenin yararına olmayan hain tasarımların sahiplerini de kastetmiyorum

elbette. Sarsılmaz bir biçimde korunan yanlış teorilerin bir toplumu nasıl felaketlere sürükleyebileceğini takdirinize bırakıyorum. Bu kuramların neredeyse saplantılı bir inanca evrildiği durumlarda bu düşünce yapısına karşı çıkanların, aptal, kandırılmış addedilerek dışlanacağını tahmin etmek de çok zor olmasa gerek.

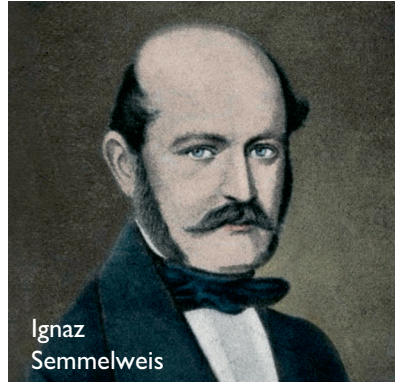
Herkesten önce gerçeği görüp açıkça dile getiren, bilim insanları, doktorlar, hukukçular aydınlar, kanaat önderleri, başlarına gelecekleri bile bile insanlığın yararına olanları açıklayanlar sonunda hep haklı çıktılar. Akıllı olan onlardı.

Şöyle bir gezinelim insanlık tarihinde ve analım onları.

IGNAZ SEMMELWEIS

Ignaz Semmelweis 1840’larda Viyana’da doğum kliniğinde görevli bir doktor. O yıllarda doğum sonrası kadın ölümleri oranı %25 %30 larda.

İşte bu doktor, morgda otopsi yapan, cesetler üzerinde çalışan genç asistanların doğumhanedeki

Ignaz
Semmelweis

görevlerine ellerini yıkamadan başladıklarını saptıyor ve görevlilere ellerini klorlu kireçte yıkadıktan sonra doğuma müdahale etmeleri talimatını veriyor.

Sonuç: Hasta ölümleri %18'den %1.27'ye iniyor.

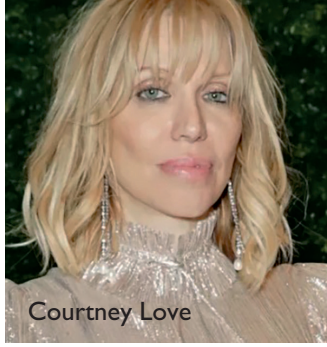
Doktorlar ve öğrenciler bu keşiften memnun olsalar da hastane yönetimi Ignaz Semmelweis'in işine derhal son veriyor.

Adam öğretmenlik dahi yapmıyor. Buluşları hakkında konferanslar verip kitaplar yazıyor ama Semmelweis'i "genel fikir birliği" ile afaroz ediyorlar. Ölümünden tam 20 yıl sonra bilim çevreleri Louis Pasteur, Robert Koch ve Joseph Lister'in mikrop teorisi kabul edildikten sonra adamın haklılığı anlaşılıp ve çalışmaları dikkate alınıyor. Bu arada kaç kadın pisi pisine ölüyor siz düşünün.

COURTNEY LOVE

Durup dururken bu şarkıcı, aktris bir kadın nereden çıktı şimdi demeyin. O da listemizde var çünkü bir felaketi yıllar önce haber vermiş.

Hollywood'un efsane yapımcısı ve aynı zamanda çalıştığı kadınları tacizi adet edinmiş Harvey Weinstein skandal sonucunda hapsi boylamadan çok önce 2005'lerde bir gazetecinin gençlere ne öğütlersiniz sorusu üzerine Courtney şu sözlerle

Courtney Love

genç adayları uyarıyor: "Açıkça söylersem inkâr edilir; ama şu kadarını söyleyeyim Weinstein sizleri Four Seasons's otelinde odasındaki partiye davet ederse, sakın gitmeyin.

Weinstein

2017'de yakayı ele verdi, faaliyetlerine 1970'lerden beri devam ettiği anlaşıldı!

DR. BENNET OMALU

O da kim demeyelim. Adli tıp Patalogu. Görevi gereği Pittsburgh Steelers takımı oyuncusu Mike Webster'in otopsisini yaparken kronik kafa travmalarıyla ilgili kronik ensefalopati arasında bağlantının sadece boksörlere mahsus olmadığını Amerikan futbolu oynayan oyunucular da kafa travması olduğu iddiasında bulunuyor.

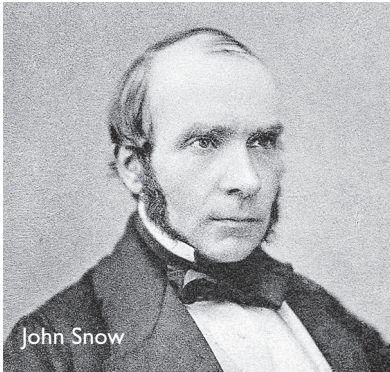
Dr. Bennet Omalu

Yine kıyamet kopuyor. NFL (Ulusal Amerikan Futbol Ligi) iddiayı katiben kabul etmiyor ve

iddianin geri çekilmesi isteniyor. Dr. Bennet Omalu asla geri adım atmıyor. Uzun süre oynayan futbolcuların nörolojik etkilenmelerinin üzerine gidiyor; 2009'da nihayet söyledikleri kabul ediliyor. Bu mücadelesinin "Concussion" (*sarsıntı*) adlı filmi bile çekiliyor. 2002'den 2009'a kadar bir mücadele Dr. Omalu'nunki...

JOHN SNOW ise koskoca Miasma teorisine karşı geliyor. Yani, kolera gibi salgın hastalıkların havadan yayıldığı iddiasını taşıyan Miasma teorisine... Bu bilim insanlarının çok sayıda önemli hastalığın sebeplerini açıklamak için kullandıkları bir teori idi. Miasma teorisine göre sokaklara bırakılmış çöplerden, çürüyüp küflenmiş bitki ve karkaslardan çıkan zehirli gazlar havaya yayılıyor ve insanlar bu görünmez gazları soluyarak hastalanıyorlardı. John Snow salgının havadan değil sudan kaynaklandığına meslektaşlarını ikna etmesi için ciddi gayret sarfediyor.

1854'de Londra'da çıkan kolera

John Snow

salgınında hastalarının yaşadıkları yerlerin haritasını çıkardığında kaynağın Broad sokağındaki bir pompadan kaynaklandığını keşfediyor.

Derhal yakındaki lağım çukurundan pislenen pompa, çeşme devre dışı bırakılıyor. Mesele doktorun zaferiyle sonuçlansa da Londra'nın drenaj sisteminin, değiştirmesi yıllar alıyor.

Charles Ponzi

PONZİ SİSTEMİ ve HARRY MARKOPOLOS

Ponzi Sistemi yani Piramit Dolandırıcılığı. Bilinen adıyla "Saadet Zinciri" denilen bir dolandırıcılık sistemi.

Tarihte bilinen ilk ponzi oyunu, bu sisteme adını veren Charles Ponzi tarafından 1920 yılında gerçekleştirilmiş.

Ponzi, bu oyun sayesinde kısa sürece 10.000 yatırımcıyı posta pullarını kullanarak bir arbitraj (*) kârı elde ettiğine inandırmış; ancak aslında ortada olmayan bu kârlar nedeniyle oyun daha fazla sürdürülememiş ve sistem kısa sürede çökmüştür.

Sistem nasıl işliyor dersenez bilmeyenler için şöyle oluyor: Ponzi sistemi, yatırımcılara verilen kârın sonraki yatırımcılardan gelen paralarla ödendiği bir dolandırıcılık yöntemi. Sık sık ponzi sistemiyle ortaya çıkan dolandırıcılar pek çok kişiyi mağdur ediyor.

Harry Markopolos güvenlik endüstrisi Ceo'su, Bernie Maddod's un faaliyetlerinin Ponzi sistemi olduğunu SEC'e (*Bir nevi ABD SPK'si*) rapor ettiğinde SEC aldırıyor; ta ki 2008'de Madoff batıp teslim olana kadar işine devam ediyor. Malûm Ponzi oyunu, yüksek kâr getiren bir üretim varmış gibi göstererek yatırımcıları sisteme katmayı amaçlayan ve ilk yatırım yapanlara ödemenin sisteme sonradan katılanların parasıyla yapıldığı bir dolandırıcılık. Sistem istikrarlı ekonomi istiyor; insanlar yüksek kârlara tamah ediyor. Ortada yüksek kâr getiren bir üretim filan yok. Bırakın yüksek üretim yok.

Ponzi sistemine katılım oranı sonsuza kadar süremeyeceği için, her oyun daima bu sistemi kuran kişilerin çoğunun parayı alıp kaçmasıyla sonlanıyor.

BARRY MARSHALL

Mide ülserlerinin stres değil bakteriden kaynaklandığını söyleyen Avusturyalı doktor Barry Marshall kimseyi inandıramayınca ülserli bir hastadan aldığı bakteriyi kendi midesinde deniyor. Bakteriyi antibiyotik ile tedavi ediyor ve

Berry Marshall

tezini kanıtıyor. 1981'de ülser hastalarına yapılan otopsi sonucunda bu kanaate varıyor ama anlatamıyor. Yeniliğe karşı malum inat!

Şimdilerde batı dünyasında ülserden kaynaklanan kanser de tarihe karışmış durumda ve mide ülseri antibiyotikle tedavi edilmekte. Marshall ve meslektaş J. Robin Warren konuyla ilgili çalışmalarıyla 2005'de Nobel ödülünü paylaşıyorlar.

SINEAD O'CONNOR

Gelelim Sinead O'Connor'a ABD'nin ünlü Saturday Night adlı

Sinead O'Connor

şovundaki müzisyen, 1992’de yayındayken Papa John Paul II ’nin resmini yırtıp, dikkatleri katolik yetimhanelerdeki papazların istismarına uğrayan çocuklara çekiyor .

Ortalık fena karışıyor. Vay sen misin uyarın! Sanat dünyasındaki katolikler bile ayağa kalkıyor. Lanetleniyor adeta. Çok geçmeden o yıl içinde O’connor’un ergenlik çağında 18 ay kaldığı yetimhanenin bahçesinde toplu mezar bulunuyor!

10 yıl sonra da ifadelerle istismar edilen çocuklarla ilgili skandalın kilise tarafından nasıl örtbas edildiği açığa çıkıyor.

Ernest Hemingway

ERNEST HEMINGWAY

Hemingway ise hayatının cehenneme çevrildiğini, FBI tarafından takibe alındığını, dinlendiğini söylediği zaman dostları inanmıyorlar. Resmen delirmeye yakın depresyonda olduğu ve bütün bunları uydurduğuna inanılıyor.

Oysa uydurmuyor. 1980’lerde bizzat FBI 122 sayfalık Hemingway dosyasını açıkladığında acaba

dostları üzülmüş müdür?

Meğer Edgar Hoover bilhassa Hemingway’i takipteymiş. Yalnız o mu? Hoover’in gözü. 50’li 60’lı yılların popüler kültür içinde yer alan insanların, edebiyatçıların üstündeymiş. Mesela Truman Capote, Muhammed Ali, Martin Luther King Jr. ilk aklıma gelenler.

İnsanları suçlamadan, yargılamadan, iftiralar atmadan, yakıştırmalar yapmadan önce iyi düşünmek lazım.

Hepsine saygıyla anıyorum.

Cumhuriyetimiz yüksek ahlâkın, cesaret, insanca yaşama hakkı ve tam bağımsızlığın, ilimin, bilimin, eşitlik ve cesaret için başkaldıranların büyük zafer hikayesidir.

Liderimiz Atatürk’ümüz ve silah arkadaşları ve doğru fikirler uğruna mücadele eden cumhuriyetçilere cennet mekân olsun, kalanlara onlar yattıkça ömürler olsun.

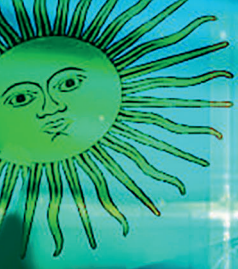
Dünyamızın deli sanılan akıllılları, sizlerle varız; sizlerle geliştik.

Hakkı yenilen güzel insanlara çektirilen cefa tek başına yapılacak bir eylem değildir. Başkalarının rızası olmasa olmaz, bunu da unutmayalım.

Cumhuriyetimiz payidar olsun
Saygıyla efendim... •

necefugurlu@gmail.com

(*) fiyat farklılıklarından yararlanarak para, kıymetli maden, tahvil ve hisse senedi alıp satma işlemi.

Evrensel Bakış Açısı
Gürbüz Evren

Latin Amerika'nın Türkleri

1

Los Turcos

Amerika kıtasının en yoğun göç aldığı dönem 1821-80 yılları arasındır. Söz konusu dönemde çoğunluğunu Avrupalıların oluşturduğu yaklaşık 12 milyon insan Amerika kıtasının farklı bölgelerine yerleşmiştir.

Orta ve Güney Amerika ülkelerine gidenlerin arasında ise bölgeyi fethetmeleri nedeniyle sadece

İspanyollar ve Portekizliler yoktur. Hollandalı, Fransız, İngiliz, İtalyanlar da günümüzde Latin Amerika olarak da bilinen bölge ülkelerine göç etmiştir.

Yeni Dünya adı verilen Amerika kıtası Osmanlı topraklarından da yoğun bir göç almıştır. Osmanlı Devleti vatandaşı olan yaklaşık 1 milyon 250 bin kişi 1860-1914 yılları

arasında Amerika'ya göçmüştür. Bunların önemli bir bölümünü ise Osmanlı'nın Ortadoğu'daki topraklarından gidenler oluşturmuştur.

Osmanlı vatandaşlarının Latin Amerika'ya kitlesel göçlerinde 1870'li yıllar önemlidir. Bu yıllarda önce Arjantin'e, ardından da Brezilya, Kolombiya, Küba, Haiti ve Meksika'ya Ortadoğu'dan göçmen akını olmuştur. Bu göçmenlerin bir kısmı daha sonra, Ekvador, Şili, Venezuela, Paraguay, Uruguay gibi ülkelere gitmiştir.

19. yy'ın sonlarında Latin Amerika'ya göç eden Osmanlı Türkleri

Çoğunluğu Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün'den Arap asıllı olan, aralarında önemli sayıda Ermeni ve Yahudi'nin de bulunduğu bu insanlar Amerika kıtasına Osmanlı pasaportu ile giriş yapmışlardır. İşte bu nedenle, gittikleri ülkelerde etnik ve dini kökenlerine bakılmadan Türk, Türkler anlamına gelen 'El-Turco', 'Los Turcos' tanımlamalarıyla adlandırıldılar. Bugün de hâlâ bu

isimle anılmaktadırlar.

Ortadoğu'daki Osmanlı topraklarından Latin Amerika ülkelerine göçenlerin önemli bir bölümünü Alevi Araplar ve Hristiyan Araplar oluşturmaktadır.

Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir ayrıntı ise bu insanların ilk yıllarda yerliler ve siyahiler gibi görülmemeleri, ama 'beyaz' olarak kabul edilmemeleri gerçeğidir.

Bugüne kadar az da olsa konuya ilişkin yapılan araştırmalar, Ortadoğu'daki Osmanlı vatandaşlarının,

Latin Amerika ülkelerine ekonomik nedenlerle gittiğini, çalışıp, para kazanıp geri dönmeyi planladığını ortaya koymuştur. Günümüzde dilimize yerleşmiş bir ifade ile 'Gurbetçi' diyebileceğimiz bu insanlar, zamanla buldukları ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamında söz sahibi

olmaya başlamışlardır. Bu insanlar bir yandan giderek Latinleşmiş, ama bir yandan da kültürlerinin önemli bir bölümünü korumayı, kuşaktan kuşağa taşımayı başarmıştır.

Bazı somut örnekler verdiğimizde Los Turcos denilen Türklerin Latin Amerika'daki başarıları daha iyi anlaşılacaktır.

Lakabı El Turco olan Carlos Menem, Arjantin devlet başkanı

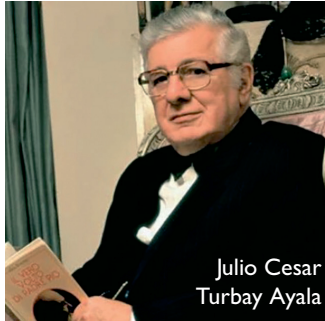

El Turco Lakaplı Carlos Menem

olarak tam 10 yıl (1989-1999) görev yapmıştır. Menem'in dedeleri Suriye'den Arjantin'e göç etmiştir.

Kolombiya'da, 1978-1982 yılları arasında Devlet Başkanlığı görevinde bulunan Julio Cesar Turbay Ayala da bir El Turco olarak tanınır.

Yaklaşık 3 yıl önce (2019) seçilen ve halen görevde olan El Salvador Devlet Başkanı Nayib Bukele de Osmanlı torunudur. Bukele'nin dedesinin Osmanlı pasaportuyla Filistin'den Latin Amerika'ya göç ettiği biliniyor. Bukele'nin babası Armando Bukele Kattán ise sonradan İslamiyet'i seçerek ülkede Müslüman cemaatin kurulmasına öncülük etmiştir. Ayrıca yaptırdığı

Julio Cesar
Turbay AyalaNayib
Bukele

camilerin imamlığını üstlenmiştir.

Latin Amerika'nın en büyük ve en kalabalık ülkesi Brezilya'da 2016-2018 döneminde Cumhurbaşkanı görevini yürüten Michel Miguel Elias Temer Lulia da bir El Turco. Temer'in dedeleri Lübnan'dan gelecek Brezilya'ya yerleşen

Osmanlı vatandaşları olarak kayıtlara geçmiş.

Paraguay'da, 2018 yılındaki seçimleri kazanarak Devlet Başkanı olan Mario Abdo Benitez de El Turco. Benitez, dedelerinin

Güney Amerika'ya Lübnan'dan gelen Hristiyan Araplar olduğunu açıklamıştır.

Dominik Cumhurbaşkanı Luis Rodolfo Abinader, El Turco olarak bilinen devlet adamlarından biri ve 2020 yılından beri ülkeyi yönetiyor. Kökenleri konusunda farklı bilgiler olan Abinader, dedelerinin Ürdün ya da Filistin'den geldiğini söylüyor, ama Osmanlı pasaportu konusuna da özellikle vurgu yapmaktadır.

Dünyaca ünlü Kolombiyalı şarkıcı Shakira'nın kökenleri de Osmanlı topraklarına dayanıyor. Tam adı 'Shakira Isabel Mebarak Ripoll' olan Shakira'nın dedeleri Lübnan ve Suriye asıllı El Turco grubundan. Shakira'nın soy isimlerinden birinin Mebarak (Mübarek) olduğunu da ayrıca hatırlatmakta yarar var.

El Turco olarak anılanlar arasında Latin Amerika'nın ünlü iş adamları ve sporcuları da var.

Latin Amerika ülkelerindeki Osmanlı torunlarının sayısının günümüzde 20 milyonu aştığı biliniyor.

Latin Amerika ülkelerindeki Osmanlı torunlarının sayısının günümüzde 20 milyonu aştığı biliniyor. Los Turcos nüfusunun en yoğun olduğu ülke ise yaklaşık 10 milyon kişi ile Brezilya. Bu ülkeyi 4 milyon El Turco'nun bulunduğu Arjantin, 1,5 milyon ile Venezuela ve 1'er milyon ile Meksika, Şili ve Kolombiya izliyor. Bazı kaynaklar, Los Turcos topluluğunu yaklaşık 40 milyon olarak verse de bunu tam olarak kanıtlamak mümkün değildir.

9 Temmuz 1816'da bağımsızlığını ilan eden Arjantin, çok geniş topraklarında, tarım ve hayvancılık potansiyeline sahipti. Ayrıca yeni kurulan bu ülkede kentlerin, li-manların, yolların, demiryollarının

inşası, kısacası imar faaliyetleri önemli bir iş gücü gerektiriyordu. İşte bu nedenlerle Arjantin, ülkeye göçleri kolaylaştıracak yasalar çıkardı, gelen göçmenlere hemen vatandaşlık verdi. Osmanlı pasaportlu göçmenlerin önemli bir bölümü Arjantin'i sağlanan kolaylıklardan ötürü tercih etmiştir. Diğer Latin Amerika ülkeleri de Arjantin örneğini takip etmişlerdir.

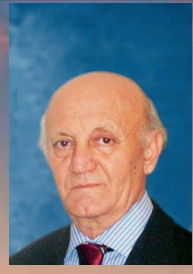
Burada Arjantin'deki Los Turcos grubu arasında sayılan Ermenilerden de bahsetmek gerekiyor. Günümüzde yaklaşık 70 bin civarında bir nüfusa sahip olan Ermenilerden ilk grup 1800'lü yılların ortalarında Arjantin'e gitmiştir. Ermenilerin Arjantin'e yoğun göçünün ilk dalgası ise 1910-1923 yılları arasında gerçekleşmiştir. İkinci büyük göç dalgası 1923-1940 döneminde olmuştur. Yoğunlukla başkent Buenos Aires'te yaşayan Ermenilerin büyük bölümünün Adana ve çevre bölgelerden geldiği kayıtlara geçmiştir. Arjantin'deki Ermeniler, kiliseleri, okulları, gazete ve dergileriyle, birçok iş kolundaki başarılarıyla ön plana çıkmaktadır.

Brezilya Kralı II. Pedro'nun 1876 yılında İstanbul'a gelerek Sultan Abdülhamit'i ziyaret etmesi ise bu ülkeye yönelik göçün önünü açmıştır.

Brezilya'ya önemli bir bölüm ayırarak, bu konuya sonraki sayılda devam edeceğim. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Düşler ve Düşünceler Yahya Aksoy

“Erdemin Başı Dil” Bayramı 90.Yılında

“Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller bo-yunduruğundan kurtarmalıdır.”

Atatürk

1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun"la Harf Devrim yapıldı. Ulusun yaşamında

tarihin ve dilin öncelikli ve önemli yerini çok iyi bilen ve değerlendiren Atatürk, Türk tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nu kurmuş ve değişik alanlardan 713 dilsever delegenin katıldığı kesintisiz dokuz gün süren I. Türk Dili Kurultayını'nı 26 Eylül 1932'de aydınlatıcı öncülüğünde başlatmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yüksek Türk kültürü temelinde yükseldiğini belirten, kültürün en önemli ögesi

Atatürk, başkanlığını yaptığı Türk Dili Tetkik Cemiyeti Genel Merkez Kurulu toplantısında. (4 Ocak 1933) (Katılımcılar: Besim Atalay, Hasan Âli Yücel, Celal Sahir Erozan, Ahmet Cevat Emre, Reşit Galip, Afet İnan, Ruşen Eşref Ünaydın, İbrahim Necmi Dilmen, Hamit Zübeyr Koşay, Ragıp Hulusi Özden.)

olan dile her zaman büyük önem veren, 1924 yılında Türkiyat Enstitüsü'nün kuruluşuna öncülük eden, 1926'da Bakü'deki Birinci Türkoloji Kurultayı'na temsilci göndererek Türk dünyasında ortak dil ve abece konusundaki gelişmeleri yakından izleyen, 1928'de Harf Devrimi'ni gerçekleştiren Atatürk, 12 Temmuz 1932'de de Türk dilinin öz güzelliğini meydana çıkarmak, onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek amacıyla Türk Dil Kurumu'nun kuruluşuna öncülük etmiştir.

Kurumun kuruluşunun hemen ardından Türkçenin geliştirilmesi, zenginleştirilmesi ve özleştirilmesi yolunda yapılacak çalışmalarını belirlemek düşüncesiyle de bir kurultay düzenlenmesi talimatını vermiştir. Kurum, kısa sürede çalışmalarını tamamlayarak 26 Eylül 1932 günü

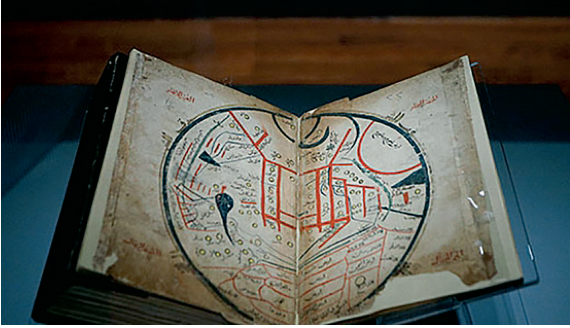
Dolmabahçe Sarayı'nda Birinci Türk Dil Kurultayı'nın toplanmasını sağlamıştır. Yurt dışından dil bilimcilerin de katıldığı kurultayı üç bine yakın dinleyici izlemiştir. Kurultayın son günü Halit Fahir Ozansoy açış günü olan 26 Eylül'ün Dil Bayramı

olarak kutlanmasını önermiştir. Oy birliği ile kabul edilen bu önergeyle 26 Eylül günü, ülkemizde Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır. 2001 yılında toplanan Avrupa Diller Yılı toplantısında Türk Dil Kurumunun önerisiyle Avrupa Konseyi de 26 Eylül'ü Avrupa Diller Günü olarak kabul etmiştir.

XI. yüzyılda yazdığı Türkçe-nin Büyük Sözlüğü Dîvânü Lügâti't-Türk, adlı eser ile, dil ve kültür tarihimize damgasını vuran ve "Erdemin başı dil" diyen Kaşgarlı Mahmut, büyük şair Dağlarca'nın dediği gibi öncü ve örnek ulu bir dil eridir.

Karamanoğlu Mehmet Bey'in 13 Mayıs 1277'de Türkçe'yi beyliğinin resmi dili yapmasına ithafen her yıl bu tarih de Türk Dil Bayramı olarak kutlanıyor..

Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu kurularak akademik çalışmalara hız verildi. Yurt genelinde okuma-yazma seferberliği başlatılarak yurdumuzun her tarafı okul haline getirildi.

Dîvânü Lügâti't-Türk'ün tek nüshası İstanbul'daki Millet Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Sami Biberogulları, değerli araştırmalarında Türkçenin tarihi yolculuğuna ışık tutmakta:

“Türk dünyasının bilinen en eski Türkçe sözlüğünün Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan Dîvânü Lügâti't-Türk olduğunu biliriz. Bu eser iki amaçla yazılmıştır:

1- Araplara Türkçeyi öğretmek

2- Türkçenin Arapça'dan daha üstün bir dil olduğunu kanıtlamak... Türk Dünyası bu eserin varlığından haberdardır ancak esere 1914 yılına kadar herhangi bir yerde rastlamak mümkün olmamıştır...

Bu kitabın varlığından başka kitaplar sayesinde haberdardık.

Eski maliye nazırlarından Nazif Bey kitabın değerli bir kitap olduğunun farkındadır ama ne kadar değerli olduğunun farkında değildir. O

sebeple kitabı ölmeden önce yakını olan bir kadına hediye eder ve ona der ki: “*Bu kıymetli bir kitaptır. Başın sıkışınca bunu satabilirsin. Ama 30 liradan aşağıya satma.*”

Bir zaman sonra kadın paraya sıkışır ve kitabı alıp Bayezit'taki Sahafkar Çarşısı'na götürerek Burhan adlı bir sahafa bırakır ve “*Bunu benim için sat. Sen kaçsa satarsan sat bana 30 Lira ver yeter.*” der.

Aradan biraz daha zaman geçer. 1914 Yılı başlarında Türk

kütüphaneciliğinin babası Ali Emîrî Efendi her zaman olduğu gibi sahaf-ları dolaşmaktadır. Burhan Bey'in dükkanında Dîvânü Lügâti't-Türk'ü görünce heyecan ve mutluluktan adeta kalbi duracak gibi olur ve 30 Lira kitap için 3 Lira da Sahaf Burhan Efendiye komisyon ücreti olarak toplam 33 Liraya kitabı alır. Daha sonra Ali Emîrî yeni edindiği bu kitabı sağda solda anlatmaya başlar:

“*Bu kitap değil, Türkistan ülkesidir... Türkistan değil bütün cihandır. Türklük, Türk dili bu kitap sayesinde başka bir parlaklık kazanacak. Arap dilinde Sibeveyh'in kitabı ne ise bu da Türk dilinde onun kardeşidir. Türk dilinde şimdiye kadar bunun gibi bir kitap yazılmamıştır... Bu kitapla Hz.*

Yusuf arasında bir benzerlik vardır. Yusuf u arkadaşları birkaç akçeye sattılar. Fakat sonra Mısır'da ağır-lığınca cevahire satıldı. Bu kitabı da Burhan bana otuz üç liraya sattı. Fakat ben bunu birkaç misli ağırlığında elmaslara, zümrütlere vermem...'

Ziya Gökalp başta olmak üzere pek çok Türkçü bu kitabı görmek ister lakin Ali Emîrî Efendi hiç kimseye göstermez. Yine de eninde sonunda birilerine göstermek zorundadır zira kitap oldukça dağımıktır. Acaba elindeki kitap Dîvânü Lügâti't-Türk'ün tamamı mıdır yoksa eksik bir kitap mıdır? Bu sorunun cevabını verebilecek tek kişi Kilisli Muallim Rifat Efendi'dir. Kilisli Muallim Rifat Efendi kitap üzerinde tam iki ay çalışır. Formaları düzenler. Sayfalara numara koyar ve müjdeyi verir:

"Bu kitap noksansızdır."

Talat Paşa bu eserin yok olmaması için bastırılmasını teklif eder. Sonuç olarak I. Dünya Savaşı yıllarında Dîvânü Lügâti't-Türk, Ali Emîrî Efendinin isteği üzerine Kilisli Muallim Rifat'ın editörlüğü ile bastırılır. (Kitap, Kâşgarlı Mahmud'un tamamladığı tarihten 840 sene sonra basılmıştır.)

Türk Dünyasının şaheseri olan Dîvânü Lügâti't-Türk tabii olarak diğer Türk Dünyasında da sevinç ve heyecana yol açtı ve Türkiye dışındaki Türk ülkelerinde de bu kitabın yayımlanması için kollar sıvandı. Ancak ne yazık ki her kim bu işe el

attıysa maalesef katledildi.

Türk dünyasında ilk tercüme girişimi Azerbaycan'da oldu. Sovyet Bilimler Akademisi'nin Azerbaycan Şubesi, bu iş için Halid Said Hoca-yev'i görevlendirdi. Hoca-yev, 1935-37 yıllarında bu görevi tamamladı. Fakat Hoca-yev ve yardımcılarının başarısının mükafatı, ölüm oldu.

1937 yılında bu kez meşhur Uygur şairi Muhammed Ali, Dîvânü Lügâti't-Türk'ü Uygurcaya tercüme ettiği için katledildi ve bütün çalışmaları yakıldı. Bir diğer Uygur bilim insanı Kutluk Şevki, hac yolculuğu sırasında uğradığı İstanbul'dan Kilisli baskısını alarak ülkesine götürmüştü. Ancak bilim dünyasına hizmet için giriştiği bu çaba maalesef sonu oldu.

Uygurlar, 1944 yılında Şarki Türkistan Devleti'ni kurduklarında, ilk iş olarak Dîvânü Lügâti't-Türk'ün tercümesi işine giriştiler. Bu iş için meşhur âlim İsmail Damollam görevlendirildi. Birinci cildin tercümesi tamamlanmıştı ki, Rusya ile Çin anlaşarak Şarki Türkistan Devleti ortadan kaldırdılar ve İsmail Damollam öldürüldü.

Şarki Türkistan'ın Kızıl Çin tarafından işgal edilmesinden sonra Uygur bölgesinde Sincan Özerk Yönetimi kuruldu. Kaşgar bölgesinin Valisi Seyfullah Seyfullin, şair ve tarihçi Ahmed Ziya'i'yi, Dîvânü Lügâti't-Türk'ün tercümesi için resmen görevlendirdi. 1952-54 yılları arasında Divan'ın tercümesi tamamlandı ve Pekin'e basılması

için gönderildi. Baskının giderleri de Kaşgar valiliği bütçesinden ayrılmıştı. Ancak Pekin “karşı devrimcilik ve milliyetçilik” suçlamaları ile

Dîvânü Lugatî't-Türk

- “Türk Dilleri Sözlüğü” anlamına gelen eser, 1072-1077 yılları arasında Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış ve Abbasi halifesi Ebul Kasım Abdullah'a sunulmuştur.
- Araplara Türkçe öğretmek, Türkçe'nin Arapça ile boy ölçüşebilecek zenginlikte, hatta daha üstün olduğunu ispatlamak amacını taşır.
- Eserde 7500 Türkçe sözcüğün Arapça karşılığı verilmiştir.
- 7500 Türkçe sözcüğün kullanıldığı örnek cümle veya şiihlere, sagu, koşuk, sav, deyim örneklerine, bazı destan parçalarına, dil bilgisi kurallarına yer verilmiştir.
- Eserde dönemin Türk boylarını gösteren bir haritaya yer verilmiştir.
- Sözcükler açıklanırken Türk dili, edebiyatı, tarihi, folkloru, coğrafyası, mitolojisi ve toplumsal yaşayışına ilişkin bilgiler verilmiştir.
- Kavramlarla ilgili tarihî bilgi verdiği için ansiklopedik sözlük özelliği taşır.
- Divanü Lügâti't-Türk ile edebiyatımızda sözlük yazma geleneği başlamıştır.
- Kültür ve uygarlık tarihimizin temel kitaplarından biridir.
- Kaşgarlı Mahmut eserine aldığı bilgileri göçebe Türk boyları arasında gezerek bizzat kendisi derlemiştir.
- Dîvânü Lugatî't-Türk, Türkçenin
- İlk sözlüğü
- İlk dil bilgisi kitabı
- İlk edebiyat antolojisi
- İlk etimolojik sözlüğü
- İlk ansiklopedik sözlüğü
- İlk Türk dünyası ansiklopedisidir.

Ahmet Ziyâ'yi yirmi yıl ağır hapse mahkûm etti ve Ziyâ cezaevinde işkence altında can verdi, Divan'ın bütün tercümeleri de yakıldı.

Yılmayan Uygurların bir başka girişimi, 1960-63 yıllarında, Çin İlimler Akademisi Sincan Bölümü Müdür Yardımcısı Molla Musa Sayrani tarafından hayata geçirildi. Fakat hem Sayrani hem de yardımcıları öldürüldü. Ayrıca tercümenin metinleri de yakıldı.

Uygurların Divan'a merakı bütün bu olanlara rağmen azalmamakta aksine artmaktaydı. Halkın ve aydınların yoğun isteği ile Dîvânü Lügâti't-Türk, İbrahim Mutî'in yönetiminde 12 kişilik komisyon tarafından tercüme edildi. Bu tercüme ile Divan, 1981-84 yıllarında Urimçi'de 3 cilt halinde ve 10 bin nüsha basıldı. Dîvânü Lügâti't-Türk, Kazakistan ve Azerbaycan'da ise SSCB'nin yıkılışından sonra yayımlanabildi.”

Sami Biberogulları'nı bu değerli araştırmaları için kutluyorum.

Erdemin başı dil, bir ulusun kimliği, birlik, beraberlik ve varlık temelidir. Bu temeli bilgi ve bilinçle korumak, geliştirmek ve yüceltmek en başta gelen ulusal bir görevdir. Dil Bayrımı'nın 90. Yılına kutlanırken, Türk Dili'ne gönül ve emek veren başta Ulu Önder Atatürk olmak üzere Türkçe'nin tüm dil ve gönül erlerini selamlayarak, tüm gönüllerin, ulusal ve kimliğimizin temeli olan Türkçe sevdası ve bilinçle dolması diliyorum. •

yahyaaksoybd@gmail.com

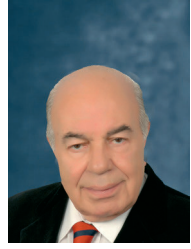
Dünyanın Sosyo- psikolojisi

2022 dünyası, ekonomik, siyasal karmaşayla çeşitli güç sorunların iç içe geçtiği ve küresel düzeyde hızla önlemler alınması gereken bir felaket yumağına dönüşmüş bulunuyor.

Çağdaş Düşünce

Dr. Öğüt Yazman

Salgın ve buna şubat 2022’de eklenen Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı ile başlayan savaşın global ekonomide yarattığı zararların nasıl düzeltileceği tartışılıyordu.

2022 DÜNYASI

2022 dünyasının neden olduğu sorunları “Salgının ve savaşın gölgesinde 2022 Dünyası” başlıklı yazımda incelemeye çalışmışım. (Bkz. *Bütün Dünya*, Ağustos 2022) Oysa günümüz dünyası, önce ihmal edilen ve öncelikleri de geride bırakan yeni dertlerle uğraşmak zorunda kaldı ve patlamaya hazır kaynayan bir kazan gibi tehlikeli ve korku verici işaretler veriyor. Bu durum, toplumların ve bireylerin sosyo-psikolojisini olumsuz etkiliyor.

KÜRESEL SORUNLAR

Son otuz yılda yaygınlaşan neoliberal ekonomi politikaları ile bütün toplumlara refah getireceği iddiasıyla övülen ve uygulanan küreselleşme (*globalizm*) umulanı vermediği gibi tam tersine birçok ülkede durumu daha da kötüleştirmiştir.

Gelir dağılımı eşitsizliğindeki artış, refah ve yaşam memnuniyeti göstergelerinde düşüşe yol açmaktadır. Bu eşitsizlik aynı zamanda ayrımcılık ve imtiyazların korunması ile bağlantılı olduğu için kişiler arasında yabancılaşmanın da nedenidir.

Birleşmiş Milletler’in iki kuruluşundan biri Gıda ve Tarım

Örgütü (FAO) Dünya genelinde açlık çekenlerin sayısının 220 milyona yükseleceğini belirtirken, BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Somali ve Afrika Boynuzu'ndaki insanların yetersiz beslenme nedeniyle açlıktan zayıflamış ve hayatını kaybetmiş çocuklarını göç yollarında yol kenarına gömmek zorunda kaldıklarını açıkladı.

Fırsat eşitliğinin yokluğu, özellikle yüksek işsizlik oranlarına sahip gençlerin büyük sorunlarla karşılaşmalarına ve umutsuzluğuna yol açmaktadır.

Bu küresel genel görünümü son iki yılda daha da kötüleştiren iki önemli faktör öne çıkarak gündeme geldi: enflasyon ve iklim değişikliği.

ENFLASYON

Ukrayna'daki savaş, özellikle büyümeyi yavaşlatan ve yüz milyonlarca insanı etkileyen bir yaşam

maliyeti krizini şiddetlendirdi. Emtia fiyatı şokları, özellikle de ailelerini beslemeye gücü yetmeyen yoksul insanlarla, durumu daha kötüye giden bir insanlık trajedisine dönüştü. Protestolu halk hareketleri başladı.

Enflasyon birçok ülkede on yılın en yüksek seviyelerine ulaştı. Beklenenden daha yüksek düzeylerde gıda ve enerji fiyatlarının ötesine geçti. Sürekli yüksek enflasyon, toparlanmayı zorlaştırdığı gibi özellikle savunmasız olanlar için yaşam standartlarına daha fazla zarar verecek artmaya devam ediyor.

Dünyanın büyük merkez bankalarının daha fazla parasal sıkılaştırma ilan etmesi, faizleri artırmaları da yeterli olamadı. Avrupa'ya doğal gaz arzındaki daha fazla bozulmanın birçok ekonomiyi durgunluğa sürükleyebileceği ve küresel bir enerji krizini tetikleyebileceği kuşku

yağınlaştı. Özellikle Çin'de pandemi ile ilgili devam eden aksaklıklar ve küresel tedarik zincirlerindeki yeni darboğazlar ekonomik aktiviteyi engelledi.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İklim değişikliğinin etkileri kö-tüleşmeye ve insan uygarlığı için büyük bir risk oluşturmaya

Ukrayna'daki savaş, yüz milyonlarca insanı etkileyen ağır bir ekonomik krize neden oldu

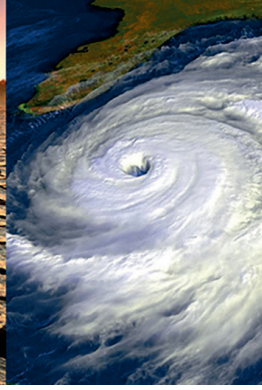
devam ediyor. Küresel sera gazı emisyonlarında hızlı azalmalar olmadan, daha yakıcı ve yıkıcı duruma gelecek olan iklim değişikliğini hafifletmek olasılığı da görünmüyor.

ABD, Çin ve Hindistan dünyanın

en büyük sera gazı yayıcıları olarak öne çıkıyor. Fosil yakıt endüstrisi, politik olarak güçlü kaldığı için sonuç almak ümidi de yok.

İklim değişikliği, bu nedenlerle daha önce görülmemiş etkileriyle yakıp, yıkıp, kavurup, kurutmaya devam ediyor. Örneğin devamlı yağmurları ile bilinen İngiltere, 2022 yazında yüksek sıcaklık ve kuraklık içinde bunalıyor. Kraliçenin (Buckingham Sarayı'nın) bakımlı bahçesi dahil Hyde Park'ın yeşillikleri yanmış saman sarısına dönmüş durumda. Ülkenin güneyi için hükümet kuraklık nedeniyle alarm kararı aldı.

Avrupa'nın Akdeniz kıyı şeridindeki ülkeler aşırı sıcaklardan bunalmışken, orman yangınları Fransa,

Küresel sera gazı emisyonlarında hızlı azalmalar olmadan, iklim değişikliğini hafifletmek olasılığı da görünmüyor.

İspanya ve Portekiz'de on binlerce alanı yok etti. Aynı durum ABD'de California'da da görüldü.

Görünen şu ki 2022 zor bir yıl olduğu gibi 2023 resesyon (*durgunluk*) risklerinin arttığı ve küresel büyümenin daha da kötüleştiği bir yıl olacak.

Uluslararası siyasi gerginliklerin artmasını da bu tabloya ekleyince dünya nüfusunun önemli bir kısmının sosyo-psikolojisinin bozuk olduğu anlaşılıyor.

IMF

IMF küresel büyüme tahminini bu yıl ve gelecek yıl için yüzde 3,6'ya düşürmüştü ve potansiyel aşağı yönlü riskler göz önüne alındığında bunun daha da kötüleşebileceği

konusunda uyarılmıştı. O zamandan beri, bu risklerin birçoğunun gerçekleştiği ve dünyanın karşı karşıya olduğu çoklu krizlerin yoğunlaştığı görülüyor.

G-20 ülkelerinin son Bali'de yapılan 2022 yılı toplantısında konuşan IMF başkanı şöyle diyordu

“Kararlı bir eyleme ve G20'nin önderlik ettiği güçlü uluslararası işbirliğine ihtiyacımız var. G20'ye sunduğumuz yeni rapor, ülkelerin bu sıkıntı denizinde gezinmek için kullanabilecekleri politikaları özetliyor.”

Daha sonra belirledikleri üç önceliği sıralamıştı. Bunlar:

1. Ülkeler

yüksek enflasyonu düşürmek için ellerinden gelen her şeyi yapmalıdır.

2. Maliye politikası, merkez bankasının enflasyonu düşürme gayretlerine köstek değil destek olmalıdır.

3. G-20 ülkelerinin öncülüğünde yeni küresel bir işbirliği sağlanmalıdır.

SONUÇ

Çok acil olarak dünyanın fakir ülkelerinde aşırı yoksulluk içinde yaşayan 71 milyon kişinin yaşam

standardına çözüm getirmek gerekiyor. (BM.UNDP) Gıda ve enerji arzındaki azalmalar sosyal istikrarsızlığı arttırmaktadır.

Daha çok açlık, beslenme bozukluğu ve göçlerin artmasından kaçınmak için dünyanın zengin ülkelerinin ikili veya çoklu anlaşmalarla dünya gıda programı için

Dünyanın fakir ülkelerinde aşırı yoksulluk içinde yaşayan 71 milyon kişinin yaşam standardına çok acil çözüm gerekiyor.

finansman sağlamaları gerekiyor.

Uluslararası işbirliği ve barışçıl yaklaşımlar yerine artan siyasal gerginlikler, güç çekişmeleri ve devam eden bölgesel savaşlarla bu hedefin çok uzagındayız.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız dünyanın bu gidişatından ne yazık ki olumlu bir iyimserlik beklemek olanağı yok.

Özetle dünyanın sosyo-psikolojisi zor düzeyecek şekilde bozulmuştur. •

dr.yazman@hotmail.com

Popülizmin Aşısı:

Yurttaşlık ②

1648 Westphalia Antlaşması ile Avrupa'daki akışkan sınırlar katılaştırmaya başladı. Siyasi birimler devletler şeklinde gelişmeye yöneldi. 17. yüzyılda özellikle İngiltere ve Amerika'daki kolonilerinde yurttaşlık üzerine yeni bir bakış açısı gelişti. Artık hakların dilinden konuşuluyordu. Antik ve Orta Çağ'ın erdeminin yerini çıkar almıştı. Bireyin davranışları çıkar kavramı etrafında düşünülüyordu. Dolayısı ile önceki dönemler görevlerden bahsederken

artık haklardan söz edilmeye başlandı. 18. Yüzyıl itibarı ile iki düşünce tarzı birbiriyle yarışa girdi: yurttaş cumhuriyetçiliği ile liberal görüşler.

Haklar kavramını siyasal gündeme sağlamca yerleştiren John Locke oldu. Herkesin canını, özgürlüğünü ve malını koruma hakkı olduğunu savunuyordu. Bu ilke, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nde ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde hayat buldu. O tarihlerde İngiltere'de, oy verme hakkıyla

ilgili bir karışıklık söz konusuydu. 1780'de Anayasa Hakkında Bilgilendirme Cemiyeti kuruldu ve amaç bildirgesinde yurttaş kelimesini günümüzdeki anlamıyla kullandı. Amerikan ve Fransız devrimleri siyasal panoramayı kökten değiştirdiler. Siyasal erdem artık, tüm kötü yönetim örneklerine karşı çıkma ve tüm ulusal çıkarlar üzerine titizlenmek olarak görülüyordu. İngiliz anayasasının hayranı Montesquieu, bu erdemi yasaları ve ülkesini sevmek olarak tanımladı.

Amerikan ve Fransız devrimleri siyasal panoramayı kökten değiştirdiler.

Siyasal erdem artık, tüm kötü yönetim örneklerine karşı çıkma ve tüm ulusal çıkarlar üzerine titizlenmek olarak görülüyordu.

Locke'un tanımında geçen mal kavramı sorunlar doğuruyordu. Özellikle İngiltere ve Fransa'nın siyasi gelişmelerine bakarsak, iki farklı patika karşımıza çıkar. İngiltere'de soylular ve köylülük kapitalistleşip kralı sınırlayıp, yumuşak bir şekilde parlamentarizme geçerken, Fransa'da mutlakiyetçi kralın, yönetim aygıtını soyluluğu kendine bağlamak için kullanıp kapitalist burjuvaları iktidardan uzak tutmuş ve sonucunda ise monarşi ve aristokrasi devrim ile ortadan kaldırılmıştır. İşte bu iki patikadaki mal ve mülkiyet tanımları siyasal gelişmelerin

can damarı oldu. Mülkiyet iki biçimde gündemdedi. Biri klasik savın devamı diğeri de oy hakkı ile ilgiliydi. Klasik sav, ticari zenginliği önemsemeyip, toprak zenginliği üzerine odaklanmıştır. Buna göre yurttaşlığın tüm lüksüne sahip olmaya yaraşır görülenler sadece toprak sahipleridir. Bu yaklaşıma göre, oylar sayılmıyor, tartılıyordu. Ama bir yandan bu kutuplaşma, devletin yurttaşlardan oluştuğu ve tüm yurttaşların temel bir eşitliğe sahip olmaları gerektiği yolundaki ilkeye

ters düşüyordu.

Kavramın modern anlamına kavuşuşu Rousseau ile oldu. Devrimin sloganı, özgürlük, eşitlik, kardeşlik söylemini icat eden Robespierre, Rousseau'nun öğrencisidir.

Rousseau yurttaş cumhuriyetçiliği olarak gelişen yeni bir toplumsal varoluş yolu tanımladı. Buna göre, özgürlük yurttaşların elbirliği ile görevlerini yerine getirmeleriyle elde edilir ve korunur. Bu da siyasi düşünceler tarihinin en karmaşık kavramı olan Genel İrade ile gerçekleşecekti. Bunun altında halkı egemen olarak tasavvur etmek yatıyor. İnsanlar, yurttaş ve uyruktu. Genel İradeyi oluştururken yurttaş, bu kararların gereklerini uygularken uyruktu. Rousseau uyuma ya da kendi deyişi ile halk kardeşliğine inanıyordu. Ve Rousseau'nun en önemli

katkılarından biri de eğitime verdiği önem oldu. Yurttaşlık eğitiminin yaşam boyu sürekli pekiştirilmesi gerekir diye düşünüyordu. Robespierre Fransız Devrimi sırasında bu fikirleri hayata geçirmeye çalıştı.

1789'da 13 Amerikan kolonisi, anayasanın onaylanması ile birlikte, İngiliz uyrukları olmaktan çıkıp, Amerikan vatandaşı oldular. 1620'deki, Mayflower Sözleşmesi'ne dayanarak, ne zaman yasal, siyasi ve iktisadi hoşnutsuzluklar İngiltere ile bağlarını aşındırsa, kolonistler, kendi yönetim biçimlerini belirleme hakkı ve özgürlüklerini korumanın anavatana bağlılığın önüne geçmesi gerektiğini savundular. İngiltere'de tek bir Amerikan'ın bile olmadığı parlamentonun yeni vergileri toplama hakkını kabul etmediler. Temsil yoksa vergi de yok diyerek halkın egemenliğini dile getirerek, yurttaşlığı gündeme getirdiler. Kolonistler, özellikle New England bölgesinde küçük özerk birimlerde yurttaşlığı deneyimliyordular. Kendi memurlarını seçiyor, yerel vergileri toplayıp, yerel yasaları çıkarıyorlardı. Siyasal bilinç, gazete ve broşürlere gösterilen ilgi ile katlanıyordu. 13 koloni, haklar bildirileriyle birlikte kendi anayasalarını hazırladılar. Bu dokümanlarda esas tema temel insan haklarıydı. Ne var ki, bu haklardan tamamlayıcı yurttaş hakları sağlanmadıkça gereğince yararlanılamaz. Siyasal yurttaşlığın başlıca özelliklerinden oy hakkı bu listede yer almamıştı. Ne var ki

Rousseau'nun en önemli katkılarından biri eğitime verdiği önem oldu.

Yurttaşlık eğitiminin yaşam boyu sürekli pekiştirilmesi gerekir diye düşünüyordu.

siyasal yurttaşlığın tek göstergesi oy hakkı değildir, iktidara gelme hakkına da içerir.

Siyasal bir göreve elverişlilik için önerilen kurallar, oy kullanma hakkından da sıkı olmuştur. Demek ki siyasal yurttaşlık sınırlandırılmıştı. Tocqueville, Amerikan Devrimi'nin etkilerini yorumlarken "Fransızlar onda zaten aşına oldukları teorilerin bir sağlamasını gördüler" demişti. Ulusal yurttaşlık fikri, 1789'dan önce de vardı. Ulusal Meclisi, toplumsal tabaka unvanlarını kaldırmasıyla, herkes yurttaş

oldu. Bu devrim öncesi yaygın bilinç, köklü sınıflar arası bölünmeyi ortadan kaldırdı. Talep edilen haklar, İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi'nde güvene altına alındı. Çok hararetle tartışmalardan sonra, belli başlı dini azınlıklara, Yahudilere, Huguenotlara bağlılık yemini etmeleri kaydıyla yurttaşlık hakları verildi. Sıeyes, bir ülkede yaşayan herkesin o ülke içinde bir yurttaşın pasif haklarına sahip olması gerekir, hepsinin canını, malını, özgürlüklerini koruma hakkı vardır, ancak herkesin kamu gücünün oluşturulmasında aktif bir rol oynama hakkı yoktur diyerek yurttaşlığı aktif ve pasif olarak ikiye ayırır. Bu teoriden ibaret değildi, ve aktif yurttaşın ayırıcı özelliği olarak, 3 günlük vasıfsız işe de-ğerde doğrudan vergi ödeyen kişi tanımlanıp Ulusal Meclis tarafından belirlendi.

Devrim ilerledikçe, bu ayrımın eşitlik ilkesine ters düştüğü iddia edildi, “bizi yurttaş yapan vergiler değildir” diye saldırıya geçildi. Ve sadece seçimde adaylığımı koyacak olanlar için aktif yurttaş olma şartı gerektiren bir anayasa ortaya çıktı.

Devrimler çağından çıkan bir fikir, milliyetçilik ve bir yapı, devlet, günümüze kadar toplumsal tahayyülü değiştirdi. 18. yüzyıl öncesinde, yurttaş olmak ve ulus olmak

arasında bir bağ kurulamazdı, çünkü ikisi de farklı sosyopolitik varlıklara ilişkindi. 18. yüzyıla kadar ulus sözcüğünün bugünkünden farklı çağrışımları vardı. Bu tarihten itibaren, ülke veya yurt ve orada yaşayan halk ile eş anlamlı olmaya başladı. Yurttaş sözcüğü, yerel yönetim bağlamından çıkıp devletle ilişkilendirilirken, ulus sözcüğü de aynı şekilde devletle ilişkilendirildi.

19. yüzyılda yasal yurttaşlığın milliyet ile tamamen özdeş kabul edildiği Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa'nın aksine, Almanya'da bu özdeşlik gerçekleşmedi. Almanlar ve Almanya 1871'e kadar birleşmemişlerdi ve Almanların “volk” anlayışı. Lehler, Fransızlar, Danimarkalılar, Çekler gibi halklar aynı sınırlar içinde olsalar ve Almanca konuşsalar bile, aynı kandan olmadıkları için sorun çıkıyordu. Bu volk anlayışı, romantizmin ürünüydü.

Bu kısa tarihçeden sonra, 3. bölümde, çağımızın en çok incelenen toplum bilim konularından yurttaşlık kavramını, 21. yüzyılda yeniden tanımlayıp, günümüz dünyasının sorunları çerçevesine oturtacağız. Ve küresel boyutta yaşanan sorunlara cevap vermek yerine kutuplaştırmayı tercih eden popülizmin dayanağı “halkın” yerine, “yurttaşı” koyarak ilerici siyasetin ip uçlarını irdeleyeceğiz. •

barbarosenecebd@gmail.com

Geleceğimiz Pamuk İpliğine Bağlı!

Doğa ve dünyamız milyonlarca yıldır kol kola her koşulda varlıklarını sürdürüyor.

Ama insanoğlunun sayısal artışı ve teknolojik gelişimi doğa ile dünyanın ahenkli birlikteliğini bozdu.

İnsanoğlu yaşam alanlarını bilinçsizce genişletip, yaşamsal ihtiyaçlarını aç gözlülükle karşılamaya yöneldi. Ve en büyük zararı dünyamızın varoluşundan beri ahenkle hareket ettiği doğa gördü.

Kuşku yok ki sınırlarını kendisi çizen doğa varlığını sürdürecekt. »

İnsanoğlunun
zarar verdiği
doğa, geleceğinin
en büyük
kâbusu oluyor.

Ancak insanoglu kendi bozduğu doğa düzeninin yeniden çizdiği sınırların içinde yaşarken çok zorlanacak. Bunun nedeni ekosistemi insanoglundun değil doğanın oluşturmaması. Dengesi ve düzeni bozulan doğa, mevcut kondisyonlara göre ekosistemini yeniden tanımlarken insanoglundun yaşamsal döngüsünü de bu yeni modele göre şekillendiriyor.

Kısacası insanoglundun zarar verdiği doğa, geleceği için en büyük kâbusu oluyor. Bu kâbustan kurtulmak için yapmamız gerekense oldukça basit: Doğayı korumak ve ekosistemi bozmamak.

İşte bu nedenle sürdürülebilirliği yaşamımıza entegre etmemiz gerekiyor.

ÜRETİRKEN TOPRAĞI TÜKETMEMEYİ ÖĞRENECEĞİZ

Gelecek kuşakların sağlıklı ve refah içinde yaşaması için sürdürülebilir gıda konusu öncelikli olarak hayatımızda olmalı. Toprağı iyileştirmeli, gıdanın geleceği ve sürdürülebilirliğini sağlamalıyız.

Unutmamalıyız ki, yaşadığımız dünya gelecek kuşaklara aktarmak için muhafaza etmemiz gereken bir miras. Bunu da ancak, kaynakları düzgün kullanarak, planlı hareket ederek sağlayabiliriz.

**Doğa
Alarm
Veriyor!**

Tarımsal kuraklığı artık üretim sürecinde de hissediyoruz. Kullanılan tarım ilaçları ve kimyasal gübrelere toprağın yapısını değiştirdi.

Topraktaki besin zincirini sağlayan canlı mikroorganizmaların azalması toprağın verimini azalttı ve toprak nemini de kaybederek sıkışmaya başladı. Bu yüzden bilinçsiz tarım uygulamaları ve kuraklıkla birlikte adeta çığlık çığlığa yanlışları bağıran toprağa kulak vermeme gerekiyor.

Dünya nüfusunun önümüzdeki 30 yıl içinde yüzde 34 artarak 9 milyarı geçeceği tahmin ediliyor. Bu artış beraberinde şehirleşmedeki büyümeyi de getirecek. Yani üretmeler değil tüketenler artacak. Yüzde 34 artacağı beklenen nüfusun beslenmesi için gıda üretiminin yüzde 70 artacağı hesaplanıyor.

Üretimdeki bu artış önlem almazsak toprağı çok kısa sürede

tüketmemize neden olacak.

Bu nedenle sürdürülebilirlik sadece devletlerin değil bireylerin de sahip çıkması gereken en önemli değer olarak karşımıza çıkıyor.

1980’li yıllarda kavram olarak gündemimize giren ve bugün yaşamımızın merkezine oturan sürdürülebilirliğin sözlük anlamı bir şeyin sürdürülebilir olması, durumunu devam ettirebiliyor ya da kendini yenileyebiliyor olması olarak tanımlanıyor. Sadece bu sözlük tanımı bile bize ne yapmamız gerektiğini söylüyor.

Sürdürülebilirlik, sadece devletlerin değil bireylerin de sahip çıkması gereken en önemli değer.

Gıda üretiminde en büyük kaynak toprak olduğuna göre. Topraktan geleni yeniden toprağa göndereceğiz formül bu kadar basit.

GELECEK TOPRAKTA BUNU UNUTMAMALİYİZ!

Söylemesi ve yazması çok kolay ama uygulaması da bir o kadar zor. Çünkü her geçen gün kalabalıklaşan dünya nüfusu nedeniyle artan kaynak gereksinimi sürdürülebilirliğin en büyük tehditlerinden biri. Bu temel tehdede bir de sera gazlarının neden olduğu iklim değişikliği ve şirketlerin aşırı kâr amacıyla doğayı

kirleten işlemlerini eklersek sanırım fazla söze gerek kalmıyor.

Peki ne yapmamız gerekiyor?

Gıda üretiminin çevresel etkilerini minimuma indirmek ilk yapılması gereken.

Tabii ki yapmak o kadar da basit değil. Çünkü yüzlerce yıldır kullanılan kimi üretim yöntemlerini değiştirmemiz gerekiyor.

Nedeni ise bu yöntemlerin, gelecek nesillere zarar veren iklim değişikliği, kuraklık, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sonuçlarının olması.

Toprağın yanında bir başka yaşamsal değerimiz suyun kullanımı da geleceğimiz için hayati önem taşıyor. Ama bu noktada bireysel su kullanımında tasarrufun tek başına yeterli olamayacağını unutmamamız gerekiyor.

Çünkü hayvancılıkta ve tarımda kullanılan su, tatlı su kaynaklarının nerdeyse %70’ini kullanıyor. Asıl bu alanlarda bilinçli tüketim yaparak tasarruf sağlamamız gerekiyor.

Konu sürdürülebilirlik ve geleceğimiz olunca hiç kuşku yok ki daha yazılacak çok şey var.

Gelecek sayılarda bu konuyu işleme devam edeceğim.

Bu ayki yazıma noktayı ünlü Danimarkalı filozof Søren Kierkegaard’ın “Hayat geriye bakarak anlaşılır, ileriye bakarak yaşanır.” sözüyle koyarak, geleceğimiz için sürdürülebilirliği gündemimizden hiç düşürmememiz gerektiğini bir kez daha hatırlatmak istiyorum. •

rehatarticibd@gmail.com

Yazımın başlığı
siz okurlarımı
yanıltmasın!
Söz konusu yılın
on iki ayının
değil. Dünyamızın
uydusu, geceleri
parladığında
yeryüzünü
aydınlatan
çocukluğumuzun
aydedesi...

Ay'ın

Küçük bir çocukken ezberlediğim ilk şiir yaşamım boyunca unutmadığım “Benim Oyunağım Fil” adlı; “*Ezmesin sizi kaçın,*” diye biten minik bir şiirdi. Bugüne kadar unutmadığım ikici şiirimi de ilkokul birinci sınıfta, o yıllarda ilkokullarda 10 kuruşa satılan haftalık Sınıf Bilgi-si dergisinde okuyup ezberlemiştım.

Gümüşü bir renk aldığı gecelerde de gerçekten kaşı gözü, ağzı burnu varmış gibi görünürdü bana Ay. Bu yaşımda da öyle...

O geride kalan yıllarda havanın bulutlu olduğu ailecek gezmeye gideceğimiz hafta sonları da “*Güneş güneş çık yerinden / Nursımanı severim ben / Hemşirecin küçük*

Gözyaşları

“*Ay Dede parlak dede,*” diye başlar bu şiir. “*Kaşın gözün hep tamam / Benziyorsun adama,*” dizelerinde de insana benzeter şair geceleri bizi aydınlatan dünyamızın bu tek uydusunu. Benden sonra kardeşim Çetin, sonra da oğlum Emrah Oğul ezberledi çocukluk anım olan İ. Hakkı Sunat’ın bu şiirini. Şimdi de sıra bu yıl ilkokula başlayacak torunum Alkım Ege Özertem de...

Çocukluk yıllarımın yaz aylarında da merakla gözlerdim, geceleri ara ara projektörlerin tarayıp düşman uçağı aradığı gökyüzünü.

Kamer (Ay) / Atar bize bir top şeker / Hoop güneşi aldattık / Ocağından çıkardık.” diyerek Ay’ı aracı yapıp seslenirdik bulutların arasına gizlenen Güneş’e nispet yaparak.

Dün gece balkonda oturmuş gökyüzünde gümüş bir tepsi gibi parlayan Ay’ı seyrediyor, bir yandan da Beethoven’in Ayışığı Sonatı’nı dinlerken bunları düşünüyordum. Gözleri görmeyen bir kızla tanışıp, “*Senin için ne yapabilirim?*” diye sorduğunda; “*Bana ay ışığını anlatır mısınız?*” diyen o genç kızın isteği üzerine bestelediği rivayet edilen

bu sonatı dinlerken fark ettim Ay'ın gözlerinden süzülen yaşları. Ağlıyordu Ay Dede! Sordum usulcacık "Neden ağlıyorsun?" diye. Önce bir şey demedi, Üsteleyince de "Dünya'nın haline..." dedi yaz esintisinin önüne kattığı pamuk şeker misali bulutların arasından, "Sen görmüyorsun, ama yine dört bir yanda ormanlar yanıyor cayır cayır, içinde bin bir çeşit canlarla... İnsanlar da aldırıyorlar ateş bacalarını sarmadıkça."

“Sen görmüyorsun, ama yine dört bir yanda ormanlar yanıyor cayır cayır, içinde bin bir çeşit canlarla...”

“Ama...” diyecekken sustum. Biliyordum ormanların kimi zaman insanlar tarafından kasten, kimi zaman dikkatsizlikten, paradan sakınılıp yer altına alınmayan ormanlık arazilerin üzerinden geçen elektrik

hatlarından... Dahası ormanlık alanlarda kimi yerlere paratonerler konup topraklama yapılabilecekken düşen yıldırımlar yüzünden dünyamızın akciğerleri olan ormanlarımızın yandığını. Bu yangınların düşen yıldırımlar nedeniyle de çıktığı söylendiği için o anda ben düşünmüştüm ormanlık alanlara paratoner yerleştirilirse bu tür yangınların önlenebileceğini. Neden olmasındı ki? Binaları, kentleri koruyan paratonerler ormanları da koruyabilirdi pekâlâ...

Ben bunları düşünürken, “Sadece bu yanıp kül olan ormanlar değil benim derdim, insanoğlunun / kızının içine düştüğü acınası zavallılık” diyerek sürdürdü sesi titreyerek konuşmayı. “Nasıl yani?” deyip soracakken, “Düşünsene,” dedi “düşünsene, birbirlerini yiyip boğazlıyor insanlar bir arada kardeşçe yaşamamak varken şu kısacık ömürlerinde. Neden bütün bu savaşıların yanı sıra, buncasının açlık, susuzluk çekmesi insanca huzur içinde yaşamak varken? Düşünsene, neden? Neden?”

Neden?

Nice yüz yıllar boyu düşünüldü

çözömlenememiş bir sorunun yanıtıydı benden beklediği. “Bencillik...” dedim; “Nedeni bencillik!”

Sordu: “Sence nedir bencillik?” diye.

“İnsanın sadece kendini düşünmesidir,” diye yanıtladım hiç düşünmeden..

“Hayır,” dedi. “İnsanın, insan olamaması!”

Osırada gök gürleyip arkasından şiddetli bir yağmur boşanınca uyuya kaldığım balkondaki şezlongdan kalkıp içeriye girip gördüğüm düşü düşünmü: İnsanın / insanlığın bir türlü içinden söküp atamadığı, her kötülüğün nedeniydi adına bencillik dediğimiz bu illet!..

İstanbul’un yaz yağmuru meşhurdur. Şair, romancı, deneme yazarı, edebiyat tarihçisi, siyasetçi aynı zamanda da akademisyen olan Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Yaz Yağmuru adlı uzun öyküsünde olduğu gibi aniden bastırıp sonra da bir anda geçiverir sanki hiç yağmamış gibi... Öyle de oldu. Yağmur dinip hanidir suya hasret toprağın kokusu içeriye dolunca dayanamayıp tekrar çıktım balkona. Çocukluk anılarımın özlemine gidermek için satın aldığım şezlonga kurularak yeniden mehtaba dalıp düşünmeye koyuldum:

Çağlar boyunca kimi düşünürler insanı hayvan olarak nitelendirmiş bilimsel kategorilerde. “İnsan düşünen hayvandır.” diyenler de var. Ama bu tanım ters yüz edecek olduğumuzda

Konfüçyüs de “öğrenen hayvan” olarak tanımlamış insanı. Bir hayvan türü olduğumuz bilimsel bir gerçek.

da düşünmeyen insan, hayvandır sonucu çıkıyor ortaya. MÖ 551 - MÖ 479 yıllarında yaşayan Konfüçyüs de “öğrenen hayvan” olarak tanımlamış insanı. Bir hayvan türü olduğumuz bilimsel bir gerçek. Diğer hayvanlara nazaran öğrenen, öğrendikleriyle yaşamını ve yaşamı farklılaştırarak dönüştürmüş olduğu da...

Fakat... Auschwitz kampında gaz odalarında Yahudi oldukları için katledilip çıırılçıplak üst üste yığılan insanların; Afrika’da açlıktan kurumuş annesinin memesini çekiştiren, trohom bulaşmış gözlerine sineklerin konduğu çocuğun, Bodrum’da cesedi sahile vurmuş 3 yaşındaki Suriyeli Aylan Kurdi’nin ve daha nice insanlık dışı tutum ve davranışların neden olduğu yaşanmışlıkların fotoğrafları da insan denilen hayvanların eseri.

İnsanların büyük bir çoğunluğunun al-dırmayıp -hatta ortak oldukları- dünyayı saran yolsuzluklara, hırsızlıklara şahit oldukça; öğrenen bir hayvan türü olarak bütün bunlara hayvansı içgüdülerin neden olduğunu ne zaman öğrenip üstesinden geleceğini düşünürken de bir yandan da Nazım Hikmet'in Davet adlı şiirinin son dizelerini mırıldanıyorum: "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür / ve bir orman gibi kardeşesine..." yaşanabileceğini düşünüyorum... •

tekinozertembd@gmail.com

[1] Yaz Yağmuru

ÜNLÜ SÖZLER

"En kolay şey insanın kendisini aldatmasıdır, çünkü bir insan genellikle arzu ettiği şeyin gerçek olduğuna inanır."

- Demosthenes

"İnsan, olduğu gibi olmayı reddeden tek yaratıktır."

- Albert Camus

"Çocukların kör karanlıktan korktuğu gibi biz de aydınlıktan korkarız, çocukların karanlıktan dehşetle beklediklerinden daha korkunç olmayan şeylerden."

- Lukretius

"İki şey sonsuzdur, evren ve insanların hataları."

- Albert Einstein

Ham Petrol Petrol Ürünleri Doğal Gaz Fiyatları ve Türkiye ²

Önceki sayımızda, yazı başlığımızın “ham petrol” kısmına odaklanmıştık. Bu sayımızda ise petrol ürünleri ve doğal gaz fiyatlarının oluşumuna ve yapılması gerekenlere değiniyoruz.

Petrol Ürünleri Fiyat Oluşumu

Ham petrol, bilindiği gibi rafinerilerde işlenerek, günlük yaşamda kullanılan ve ekonomik gelişmenin temelinde yer alan; benzin, dizel, jet

yakıtı gibi çok sayıda ürüne dönüştürülür ve kullanılır. Rafinerilerin işledikleri ham petrolün özgül ağırlığı, kükürt oranı, kompozisyonu, ürettikleri ürünlerin toplamdaki yüzdeleri, vb. gereksinimlere göre farklılık gösterir. Farklı ürünlerin üretim maliyetleri, temelde rafineriye giren ham petrol maliyetine bağlı olsa da ürüne dönüştürme işlemlerinin (distilasyon, katalitik kraking, reforming, vb.) de ayrı bir maliyeti vardır.

Ülkemizde petrol ürünlerinin fiyatları, başta 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu olmak üzere, ilgili mevzuata göre belirlenmektedir. **Bu kanunla, “Serbest Fiyatlandırma Sistemi'ne geçilmiştir.**

Ülkemizde özellikle araçlarımızda kullanılan petrol ürünlerinin fiyatları, başta 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu olmak üzere, ilgili mevzuata göre belirlenmektedir. Bu kanunla, “Serbest Fiyatlandırma Sistemi'ne geçilmiştir. Söz konusu sistemle, sektördeki akaryakıt dağıtım şirketleri, farklı fiyat politikalarına göre depo satış fiyatını belirlemekte serbest olduğu gibi, bayiler de dağıtım şirketleri tarafından kendilerine tavsiye edilen tavan pompa satış fiyatlarını uygulamakta veya buldukları bölgenin rekabet koşullarına göre kendi pompa satış fiyatlarını uygulamakta serbesttirler.¹

“Rafineri Fiyat Oluşumu:

Gümrüksüz rafineri fiyatı + ÖTV +

EPDK payı = Rafineri Satış Fiyatı (KDV hariç)

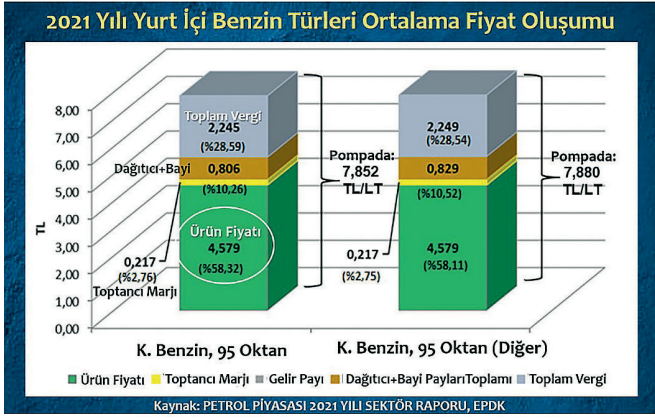
Gümrüksüz Rafineri Fiyatı: Akdeniz/İtalyan piyasasında (Cenova) yayınlanan CIF Akdeniz ürün fiyatları anlamına gelir. Türkiye’de bu piyasa izlenir; son fiyat değişiminden itibaren, günlük CIF Akdeniz ürün fiyatları ve günlük dolar kuru takip edilerek, belli bir fiyat değişim farkında, gümrüksüz rafineri tavan satış fiyatı oluşur.

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV): Devletin her ürün için ayrı ayrı belirlediği vergidir. Bu bedel ürün bedelinden

bağımsız olarak sabitlenmiş olup KDV gibi devlete ait bir gelirdir. Ürün bazında 95 Oktan Kurşunsuz Benzin için ÖTV (halen) 2.376,50 (TL/M3), motorin için 1.794,50 (TL/M3) olarak belirlenmiştir.

EPDK Payı, EPDK tarafından alınan gelir payıdır. Beyaz ürünler için bu pay 2,54 TL/M3 ve Siyah ürünler için 2,69 TL/TON’ dur.

Depo Satış Fiyatı, temin fiyatı üzerine, dağıtım şirketi marjı ve ürün servis ücreti eklenerek dağıtım şirketinin tüm depolar için satış fiyatları belirlenir. Bu marj, dağıtım şirketleri tarafından ürün maliyetleri, yapılan yeni istasyon yatırımları, mevcut istasyonların yenilenmesi, pazarlama ve çeşitli faaliyetler için ayrılan paydır.

Pompa Satış Fiyatı, dağıtım şirket(ler)i tarafından, depo satış fiyatı üzerine bayinin çeşitli masrafları ve bulunduğu bölgenin nakliye ücretlerinin de eklenmesiyle, tavsiye edilen pompa satış fiyatı oluşturulur ve bayilere bildirilir. Bayi, tavsiye edilen pompa fiyatını uygulamakta veya bulunduğu bölgenin rekabet koşullarına göre pompa satış fiyatını belirlemekte serbesttir.”

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi, 2021 yılı ortalamasında; 7,852 TL/LT düzeyindeki 95 oktan kurşunsuz nihai fiyatının %28,66’lık kısmının vergi ve gelir payı, %58,31’lik kısmının ürün maliyeti, %13,03’lük kısmının ise piyasada

pompadaki fiyat 7,852 TL/litre olmaktadır.

Bir karşılaştırma yapabilmek için, COVID etkisiyle olağandışı düşük seyreden ham petrol ve petrol ürünleri fiyatları ortamında; 6,347 TL/LT düzeyindeki 95 oktan kurşunsuz nihai fiyatının; %54,6’lık kısmının vergi ve gelir payı, %32,4’lük kısmının ürün maliyeti, %14,3’lük kısmının ise piyasada faaliyet gösteren şirketlerin brüt kâr marjından oluştuğu görülmektedir.

Brent tipi ham petrol, 2020 Ağustos ayında 44,74 dolar/varil iken, 2022 Ağustos ayında 95,25 dolar/varil seviyesindedir. Bu dönemdeki Brent fiyat artışı %112,90’dır.

2020 Ağustos ayında dolar 7,35 TL’den işlem görürken, 2022 Ağustos’unda 17,96 TL’den işlem görmektedir (%144,3 artış). Ülkemizde 2020 Ağustos ayındaki benzin fiyatı ise 6,43 TL/litreden,

Ağustos 2020 – Ağustos 2022 Döneminde Brent Petrolü Fiyatı, Dolar/TL, Benzin Fiyatı Net Asgari Ücret Artış Yüzdeleri

Brent (Dolar/varil)	Dolar/TL	Benzin Fiyatı	Net Asgari Ücret
%112,9	%144,3	%213,4	%133,7

Kaynak: EPDK 2021 Yılı Petrol Sektörü Raporu

2022 Ağustos'unda 20,15 TL/litreye yükselmiştir (%213,4 artış). Net asgari ücret ise, aynı dönemde %133,7 oranında artmıştır. Şekilde görülen vergi ve “marj”ların eklenmesinin yanı sıra, dolar/TL paritesindeki ciddi artış ile ülkemizdeki benzin fiyatlarında aynı dönemdeki artış %213,40 olmuştur.

Rusya'dan dünya piyasalarına göre yaklaşık 35 dolar/varil daha ucuza alınan **ham petroldeki “ucuzluk” tüketicie yansıtılmayıp, büyük oranda rafinerilere kâr olarak kalmaktadır.**

Türkiye, 2021 yılında ham petrol alımlarını (31,4 milyon ton), 13 ülkeden yaparken; ham petrol ithalatında ilk üç sırada Irak (%42,3), Rusya (%17,3) ve Kazakistan (%14,4) yer almıştır. Ham petrol ve petrol ürünleri (toplam) ithalatında (44,34 milyon ton) ise ilk üç sıradaki ülkeler; Irak (%29,9), Rusya

(%24,2) ve Kazakistan (%10,2) olmuştur. Irak ve Kazakistan, ülkemize sadece ham petrol ihraç etmişlerdir. En çok ithal edilen ürün 10,52 milyon ton ile motorin olurken; motorin ithalatında ilk üç sırayı Rusya, Hindistan ve İsrail almıştır. Rusya'ya, Ukrayna'da yaşanan olaylar nedeniyle ABD/AB

ambargosu sürerken, Türkiye ham petrol ve ürün alımlarını sürdürmektedir. Bu konuya değinmemizin nedeni, Rusya'dan bu koşullarda çok düşük fiyatla (dünya fiyatlarının yaklaşık %30 altında) petrol alma avantajının kullanıldığının gözden kaçırılmaması içindir. 2022 yılında ham petrol ve ürün ithalatında Rusya'nın ağırlığı daha da artmış, Mayıs 2022'de Rusya'nın ham petrol artı ürün ithalatındaki payı, %44,13 ile ilk sıraya yükselmiştir (EPDK).

Ham petrol fiyatlarının 95-105 dolar/varil bandında dalgalandığı bu günlerde, Rus petrolü 60-70 dolar/varil fiyatla ithal edilirken, bu “avantaj” pompadaki ürün fiyatına yansıtılmamakta ve tüketici ekonomik kriz ortamında bu avantajdan yararlanamamaktadır.

Bunun mevzuattan kaynaklandığını söylemek ve tüketici yararına adım atmamak, işin kolayına kaçmaktır.

Somutlayacak olursak; 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nun 10. Maddesi, "Petrol alım satımında fiyatlar en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa koşullarına göre oluşur. Yerli ham petrol için, teslim yeri olan en yakın liman veya rafineride teşekkül eden "Piyasa Fiyatı", fiyat olarak kabul edilir." demektedir. Bu maddeye göre, ülkemizde rafineri çıkış fiyatı, Akdeniz havzası İtalya Lavera/Cenova'da oluşan "Piyasa Fiyatı" baz alınarak belirlenmektedir.

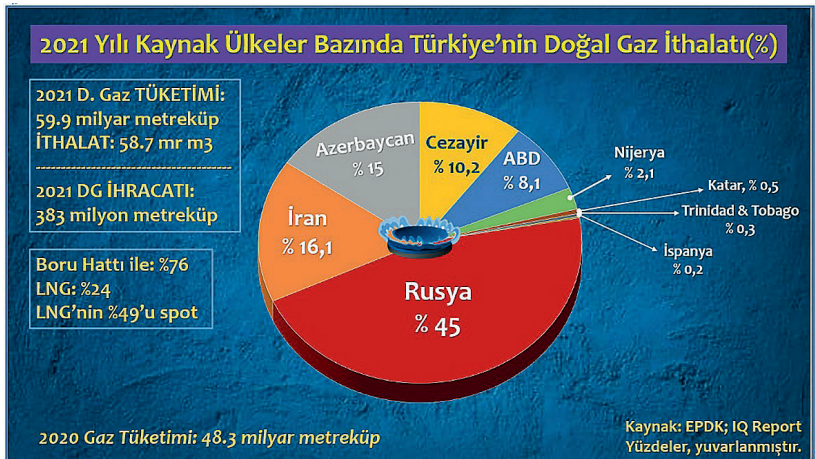
Daha yalın bir ifade ile Rusya'dan dünya piyasalarına göre yaklaşık 35 dolar/varil daha ucuza alınan ham petrol kullanılarak elde edilen rafineri çıkış fiyatları da (benzin, motorin, vb.) çok daha düşük olmasına karşın, bu "ucuzluk" tüketiciye yansıtılmayıp, önemli oranda rafinerilere kâr olarak kalmaktadır. Ekonomik krizin geniş toplum kesimlerini çok olumsuz etkilediği

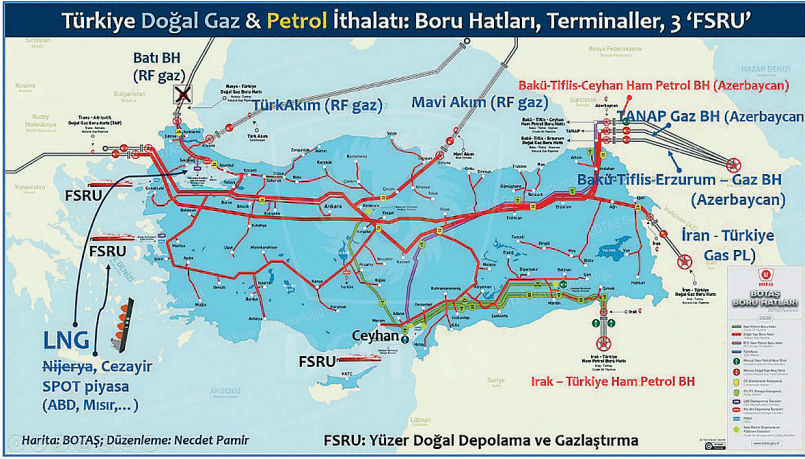
mevcut koşullarda, hızla mevzuat değişikliği gidilerek, Rusya'dan satın alınmaya devam edilen görece çok ucuz petrolün yarattığı avantaj, ağırlıklı olarak tüketiciye yansıtılmamıştır. Ayrıca rafineri çıkış fiyatının üzerine önce ÖTV, onun üzerine KDV bindirilmesi de gerek vergiden de vergi alma anlamına geldiğinden, gerekse tüketiciyi mağdur ettiğinden, bu uygulama kaldırılmamıştır.

Doğal Gaz: Anlaşmalar, Fiyatlar ve Türkiye

Önceki sayımızda belirttiğimiz gibi, Türkiye, tükettiği birincil enerjinin %27'sini doğal gazla karşılarken, bunun %99,1'ini ithalatla karşılamaktadır (2021). Tükettiğimiz doğal gazın % yaklaşık %76'sı boru hatlarıyla, %24'ü LNG olarak ithal edilmiştir.

Doğal Gaz ithalat alt yapımızı ve mevcut anlaşmalarımızı şöyle özetleyebiliriz:

1) Boru Hatları (Uzun vadeli kontratlar):

• **Rusya'dan:** i) Mavi Akım BH²: Yıllık 16 milyar metreküp kapasiteli, ii) TürkAkım BH Yıllık 15,75 milyar metreküp kapasiteli

• **Azerbaycan'dan:** i) Bakü - Tiflis - Erzurum BH (BTE): Yıllık 6,6 milyar metreküp kapasiteli, ii) TANAP: Yıllık 6 milyar metreküp kapasiteli

• **İran-Türkiye:** Yıllık 9,6 milyar metreküp kapasiteli

2) LNG (Uzun Vadeli Kontratlar)

• **Cezayir:** Yıllık 5,4 milyar metreküp kapasiteli (Marmara Ereğlisi LNG terminaline)

• **Nijerya:** Yıllık 1,2 milyar metreküp kapasiteli (2021'de bitti; yenilenmedi)

3) Spot piyasadan alınan LNG

• **Etki FSRU³** (28 milyon metreküp/gün) (İzmir)

• **Egegaz FSRU** (40 milyon metreküp/gün) (İzmir)

• **Ertuğrul Gazi FSRU** (28 milyon metreküp/gün) (Hatay)

4) Yer Altı Depoları

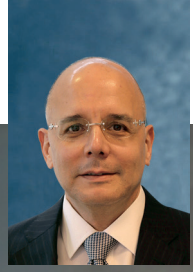
• **Silivri** (Toplam kapasite: 3,2 milyar metreküp) (25 milyon metreküp/gün)

Tuz Gölü (Toplam kapasite: 1 milyar metreküp) (40 milyon metreküp/d)

Doğal gaz ithalatı, 3 ülkeden (Rusya, İran, Azerbaycan) 5 boru hattı ile gerçekleştirilirken, Cezayir ve Nijerya'dan yapılan LNG ithalatı, uzun erimli anlaşmalar kapsamında, geri kalan LNG ithalatı ise spot piyasadan yapılmıştır. Uzun erimli ithalat anlaşmaları, uzun yıllardır petrol ürünlerine endeksli fiyat formülleri ile oluşan fiyat ve koşullarla satın alınırken; spot piyasadaki alımlar, uluslararası piyasalarda alım yapılan tarihlerdeki vadeli piyasa (TTF, Henry Hub) fiyatları üzerinden yapılmaktadır. • (Sürecek)

necdetpamirbd@gmail.com

1- <https://www.opet.com.tr/akaryakit-fiyatlari>
2- BH: Boru Hattı 3- FSRU: Yüzen LNG Terminali (Floating Storage and Regasification Unit)

MİLLETLER İDEALSİZ OLAMAZ

İngiltere Eski Başbakanı Margaret Thatcher, toplumun bir ideal olmaksızın fedakârlığa katlanamayacağını görmüştür. Ona göre, gerçek siyasi savaş insanların kalbinde ve kafalarında verilmektedir.

Son günlerde çok büyük bir zevkle ve karşılaştırmalı olarak, 1980'li yıllarda dünya siyasetine ağırlığını koymuş iki lideri, ABD eski Başbakanı Ronald Reagan ve İngiltere eski Başbakanı Margaret Thatcher'ın yayımlanmış

kitaplarını bir kez daha okuyorum.

Bu iki lidere göre gündelik sorunlar her zaman olacaktır, hatta ekonomik sorunlar çok ağırlaşmış ve öncelikli konumda da olabilir-

ler. Ancak, her ikisinin de savundukları tez şudur: Manevi yöne öncelik verildiği ve insanların önce kalbi kazanıldığı zaman, sorunların üstesinden gelmek olasıdır. Strateji, topluma bu ideali zamanında verebilmek, toplumun güvenini kazanmak ve beceri

Margaret Thatcher

sahibi deneyimli kişiler olarak da toplumu peşinden sürükleyebilmektir. Bu liderler, insanın inandığı ve güvendiği bir ortamda daha çok motive olabileceğine ve harekete geçerek harikalar yaratacağına inanmışlardır.

Her iki liderin de başlangıç noktası, toplumlarda belirli dö-

nemlerde uygulanan siyaset sonucu (ki onlara göre ülkelerinde kendilerinden önce yanlış politikalar uygulanmıştır) belli bir bıkkınlığın, düş kırıklığının hâkim olduğu ve yurttaşlarının kendilerine güvenlerini kaybettikleridir. Böyle bir ortamda yapılması gereken vizyonu doğru belirlemek, hangi stratejiler ve çalışmalarla amaca ulaşılabileceğini göstermek ve topluma ulaşılabilecek noktayı doğru sunmak ve belli bir ideale kanalize olmaktır.

Sözgelimi Margaret Thatcher, 1979 seçimleri öncesi İngiltere'nin birçok güncel, acil ve önemli konusu varken, halkının karşısına çok basit, her vatandaşının anlayacağı bir açıklama ile çıkmış ve şunları demiştir: "Hükümet bir ev hanımının yaptığını yapmalıdır. Evin hanımının, ev ekonomisinde para sıkıntısı varsa ilk yapacağı iş hangi hesaplarımızda bir terslik var diye bakmaktır." Hemen arkasından da ekonomik sorunların önemli, ancak

Ronald Reagan

üstesinden gelinebileceğini, temel önceliğin İngiliz insanının kendisinde olan güvenini kazanması olduğunu söylemiştir.

Thatcher, özetle şöyle demektedir: "Ekonomik konular ve hayat pahalılığı, ekmek ve geçim derdi çok somut konulardır, ancak bunlar kadar önemli

olan topluma bir ideal verebilmektedir. İşimizin başlangıç noktası budur... Benim İngiltere'de son yıllarda belirlediğim ve öncelikli bulduğum sorun; tarihi şan ve şerefle dolu bir milletin bugün içinde bulunduğu moral bozukluğu ve geleceğe güvenini yitirmiş olmasıdır... Ne zaman ki, onlara bir İngiliz'in başarabileceğini ve eski lider günlerine dönebileceğini anlatmaya başladım, beni dinlemeye başladılar... Ne zaman ki bilgisayar, buzdolabını, elektrikli motoru, stetoskopu, buharlı makineyi, rayon kumaşını, paslanmaz çeliği, televizyonu, penisilini, radarı, jet motorunu ve daha bir sürü şeyi İngiliz insanının keşfettiğini söyledim, kendilerini sorgulamaya başladılar... Ne zaman ki Amerika'dan sonra en fazla Nobel ödülü alan İngiliz insanıdır geçeceğinin altını çizdim, kendilerine olan güveni anımsadılar. Meşaleyi tarih boyunca biz taşıdık. Dünyanın neresine gitsem insanlar bana soruyor, İngiltere'ye ne oldu, kafanızı niye

toprağa gömmektesiniz... Ve halkım da bana başarıma şansımız var mı diye soruyor. Ben de meydanlarda, konuşmalarımnda, bunun yanıtının kendilerini nasıl bir insan olarak gördüklerine bağlı olduğunu söylüyorum.

**Margaret Thatcher:
Halkım da bana
başarıma şansımız
var mı diye soruyor.
Ben de meydanlarda,
konuşmalarımnda,
bunun yanıtının
kendilerini nasıl
bir insan olarak
gördüklerine
bağlı olduğunu
söylüyorum.**

Onlara, biz nasıl insanlarız diyorum? Biz eskiden dünyanın fabrikasıydık. İnsanlar ikna edildikleri için değil, en iyisi İngiliz malı olduğu için satın alırlardı diyorum ve ekonomik problemlerin nedenleri ve başlangıç noktalarının hiçbir zaman ekonomik olamayacağını söylüyorum. Bu problemlerin insan tabiatında, inançlarında ve değerlerinde derin kökleri vardır. Ekonomik sorunlar, yalnızca ekonomik çözümlerle bitmez... Çok değerli, belki de en akıllı insanlarımızın düş kırıklığı içerisinde, göç etmeyi düşünmelerine şaşmamak gerekli. Ancak,

hatalılar... Çok çabuk pes ediyorlar. Bugüne dek değer verdiğimiz şeylerin her biri bugünkü kadar tehdit altında olmamıştı. Ancak bu değerler henüz bitmemiştir. Onun için gitmeyin burada kalın. Savaşımı birlikte verelim. Eski bildiğiniz İngiltere olalım ve çocuklarımıza öyle bir İngiltere bırakalım.”

Bu sözlerle meydanlara çıktım demektedir; inancını da iktidarının her aşamasında en önde tutmuş ve sonuna kadar da taviz vermemiştir.

Thatcher, hep kalplere seslenmiş, toplumun bir ideal olmaksızın fedakârlığa katlanamayacağını görmüş ve daha ileri ve daha güzel bir İngiltere için, yeni kuşaklara, kendilerine emanet edilenden daha iyisini bırakabilmek için çok çalışmıştır. Kendisine göre gerçek siyasi savaş insanların kalbinde ve kafalarında verilmektedir.

O Thatcher ki pazar ekonomisini ve serbest ticareti en yoğun savunduğu günlerde bile, kürsüden “dış pazarlarda bir Marks and Spencer daha” diye seslenebilmiş ve yerli malı kullanımına biraz daha ağırlık vermemez gerekir biçiminde İngiliz halkını uyurabilmiştir.

Aynı biçimde, Ronald Reagan da Vietnam sonrası kendisini sorgulayan, önümüzdeki bin yılda ABD'nin yeri ve önemi ne olacak biçiminde bir karamsarlığa girmiş Amerikan halkına, Amerika'nın süper güç olduğunu ve bu rolünün devam edeceği imajını vererek işe başlamış, teknolojik evrimin hangi

aşamada olduğunu çok iyi görmüş, tüm gelişmelerin önünü açmış ve Abraham Lincoln'un başladığı-mız işin sonunu getirebilmek için savaşım verelim tezini anımsatarak özgün dünyanın sorumluluğunu taşıdıklarını Amerikan halkına anlatmıştır.

İki liderin iş başında olduğu on yıllık dilim sürecinde Batı dünyasının değerleri yeniden eski itibarını kazanmış ve Batı dünyası daha güçlü bir konuma gelmiştir. 1980'li yıllarda bütün dünya değişmiştir: Tek bir kurşun bile atılmadan, Soğuk Savaş kazanılmış, Doğu Avrupa bağımsızlığına kavuşmuş ve halkları kendi demokratik hükümetlerini kurmuşlar ve Varşova Pakti'ndan ayrıldıklarını ilan etmişlerdir. Berlin Duvarı yıkılmış, Doğu ve Batı Almanya birleşmiş, Prestroyka günde-me gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin devrimci rolünü terk etmesiyle, Birleşmiş Milletler aktif diplomasinin daha etkin olduğu bir zemine taşınmış ve ABD bir kez daha dünyanın tek süper gücü olduğunu kanıtlamıştır.

Her iki liderin de ekonomiye yaklaşımlarında, pazar ekonomisi uygulamasında, düşünce ve vicdan özgürlüğünde ortak çizgileri olmasına karşın, buldukları ülkelerin kültür farklılıklarından dolayı, uygulamada ayrı tercihleri ve öncelikleri vardır. Ancak ikisinin de ısrarla üzerinde durdukları ve temel alınması gereken mesaj toplumun idealsiz olamayacağıdır. Onlara göre ekonomik büyüme ve verimlilik tek başına

yeterli değildir. Önce halk gelecektir. Halkın gereksinimleri, ümitleri, tercihleri, değerleri ve ideallerini anlamlamak gerekir. Tabii ki liderlik çok önemlidir. Ancak insanların nereye gitmek istediklerini bilmiyorsanız onları uzun süre idare etmek ve liderlik yapmak olası değildir.

Aslında yakın tarihimizin liderleri Reagan ve Thatcher'ın ortak tezleri, toplumlar idealsiz olamaz vizyonunun doğruluğunu kavrayabilmek ve kendileri ile hemfikir olmak için, bizim uzaklara gitmemize gerek yoktur. Bizim liderler üstü bir örneğimiz vardır.

İşgal öncesi günlerimizi anımsayınız. Osmanlı aydını ve okumuşu demek, bıkkın, karamsar ve kötümser insan demektir. Bu kitle genelde İstanbul'un en iyi semtlerinde oturur, Beyoğlu'nda yaşar ve çevresine devamlı Türk'ün Batı'ya yetişemeyeceği düşüncesini yayardı. Onlar için Haydarpaşa'nın ötesinde bir halk ve vatan bile yoktu. Milletten geleceğinden ümidini kesmiş olmaları tek ortak yanlarıydı. Kurtuluş Savaşı öncesi, bütün nitelikli nüfusunu kaybetmiş adeta bir kalabalık haline gelmiştik.

Mustafa Kemal böyle bir ortama karşı gelmiş ve zafere inanmıştır. Çünkü milletini iyi tanıyordu. Savaşımının en zayıf günlerinde bile bu inancını kaybetmemiştir. Bir ışık dalgası gibi girdiği her mecliste o güzel gururunu korumuş ve başı daima dik durmuştur.

Birinci İnönü Savaşı günlerin-

**Atatürk: “Amaç
Türk milletinin
gururlu ve şerefli
bir millet olarak
yaşamadır.
Bu amaç tam
bağımsızlıkla
sağlanabilir.”**

deyiz. Ankara’da ve tüm yurttaki heyecanlı bir hava var. Büyük Millet Meclisi toplanmış vatan savunmasını konuşuyor. Bir ara Meclis’te Mustafa Kemal’in sesi gürlmektedir: “Arkadaşlar merhum Kemal (Namık Kemal) demişti ki: ‘Vatanın bağına düşman dayamış hançerini / Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini.’ İşte ben bu kürsüden, bu

meclisin başkanı olarak her biriniz adına ve tüm millet adına diyorum ki: ‘Vatanın bağına düşman dayasın hançerini / Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini.’”

Mustafa Kemal işte bu inançla Samsun’a çıkmış, ayak bastığı toprak yeni bir yaşamın titreşimleri ile uyanmış, Erzurum’da görünmüş dağınıklıkları toplamış, Sivas’a gelmiş, imandan bir ordu olmuş, Ankara’ya geldiği gün dünya yeni bir Türk devletinin şerefle yükseldiğini görmüş ve zaferlerini kazanıp devrimlerini duyurduğu güne bu milleti sonsuza kadar taşıyabilecek, dinamik, akılcı ve çağdaş idealini emanet etmişti.

Atatürk’ün söylevde ifade ettiği gibi: “Amaç Türk milletinin gururlu ve şerefli bir millet olarak yaşamadır. Bu amaç tam bağımsızlıkla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve gönençli olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir millet, uygar insan karşısında uşak olmaktan daha ileri bir duruma hak kazanamaz. Türk’ün gururu ve onuru yeteneği çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun daha iyidir. Öyleyse ya istiklal ya ölüm! İşte gerçek kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktır. Bir an için bu kararın uygulanmasında başarısızlığa uğradığımızı düşünelim. Sonu ne olacaktır? Esaret. Peki efendim, diğer kararlara uyulması halinde sonuç aynı değil midir?” Bu tezle işgal kuvvetlerine karşı çıkmıştır ve Kurtuluş Savaşı bu inanç ve ideal ile kazanılmıştır.

Bu manevi gücün neler yapabileceğini en güzel gösteren Türk

milletini, Atatürk tarif ederken “Anadolu zaferi tarih arasında bir millet tarafından benimsenen bir düşüncenin ne denli kadir ve ne kadar muhyi bir güç olduğuna en güzel bir örnek olarak kalacaktır” demiştir.

Milletler idealsiz olamaz! Onun için zaman zaman topluma yeni yeni düşünceler aşılanır. Bazen suni bir ideal peşinde toplumlar yıllarca sürüklenir. Milletin benliğinde bir temeli, gerçeği uygunluğu, yani reel zemini olmayınca da sonu kötü olur. Kuşaklar harcanır. Yaşadığımız yüz yılın sonu bunun en güzel örnekleri ile doludur.

Atatürk’ün en büyük gücü, kalbinde Türk milleti için duyduğu güven ve sevgiydi. Cumhuriyet bu sevgi üzerine kurulmuştur. Ortak bir duygudur, manevi bir birliktir. Bir toplumda manevi gücün azaldığı, cesaretin gevşediği, kişisel istek, hırs ve amaçların milletin yüksek çıkarlarını alt üst etmek tehlikesini gösterdiği görülüyorsa, yapılacak iş derhal ideale güç vermektir.

ABD ve İngiltere gibi, zamanında Çin, Japonya gibi ülkelerde ideallerini inanç olarak benimsemiş ve hedeflerine ulaşmışlardır. Bugün için global dünyamızda ekonomik sıkıntılar büyüktür. Ülke halklarının çok büyük bir bölümü her geçen gün sıkıntılar karşısında düş kırıklığına uğramaktadır. Ancak daha kötü ve tehlikeli olan, bugün için milletlerin gönül vereceği, sıkıntılarına katlanacağı, bir vizyonun ve idealin eksikliğidir. Kanımca bugün ülkelerin

öncelikli ihtiyacı budur. Vatandaşlarının önce özgüvenlerini sağlamak, sonrada hedefe ulaşabilmek için yol haritalarını ülkelerinin ideali haline getirmektir.

Satırılarımı tamamlamadan evvel konu ile ilgili özel bir anımı paylaşmak isterim. İngiltere Eski Başbakanı Margaret Thatcher’ın kitaplarını yayımlandığı yıllarda sırasıyla okumuştum. Okumalarım esnasında bir nokta dikkatimi çekmişti. Thatcher sosyal sigortalar konusunda birinci kitabında ileri sürmüş olduğu görüşüyle, son kitabındaki satırları arasında, farklı yorumlar yapmıştı. Kendisine, merakımı giderebilmek ve konuya açıklık getirebilmek için, bir mektup yazarak: “bu farkı ben mi yanlış yorumluyorum, yoksa kendi görüşü zaman içinde değişmiş midir?” şeklinde sordum. Başbakanlık görevinden ayrıldığı dönemde yazmış olduğum satırlarıma çok zaman geçmeden güzel bir yanıt geldi. Mektubuna: “Dünyanın her köşesinde sizin gibi dikkatli okurlar olduğu müddetçe, biz siyasilerin işi gerçekten zor, Sayın Aytaç!” diye başlamış, daha sonraki satırlarda da detaylı bir şekilde bana izahta bulunmuştu.

İngiltere Eski Başbakanı Margaret Thatcher’ı doğal olarak siyaset sahnesinde seveni kadar, çok eleştireni de olmuştur. Ancak, muhalefet edenleri bile, İngiliz insanına eski öz güvenini sağladığı ve İngiltere’nin konumunu dünya sahnesinde güçlendirdiği için hakkını teslim etmişlerdir. •

demiraytacbd@gmail.com

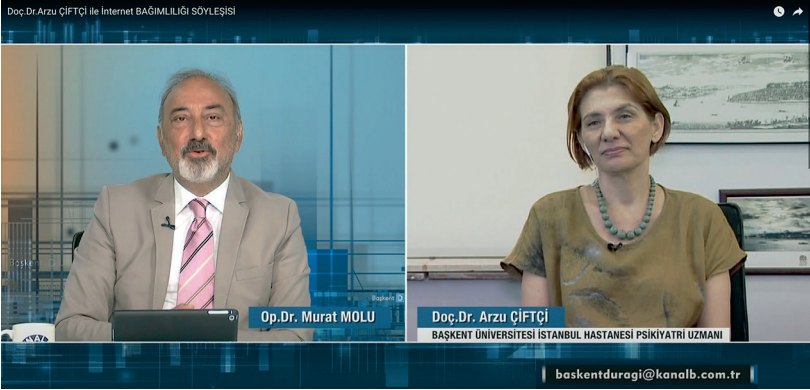
İnternet Bağımlılığı ve Hikikomori

Dijital çağı yaşadığımız günümüzde, internet sayesinde zamanımızın büyük bir parçasını sanal ortamda geçiriyoruz.

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç,
“Değişen Medyalar ve Sinemamız

Sempozyumu”nda yaptığı konuşmada telekomünikasyonun, insanı insan yapan, yani sosyalleştiren iletişimin alt yapısı “hardware”i olduğunu söylüyor. Küreselleşen, aynı zamanda kalabalıklaşan dünya, bir iletişim »

Op. Dr. Murat Molu'nun KanalB televizyonunda hazırlanan ve her hafta cuma günü saat 21.00'de yayınlanan "Başkent Durağı" adlı kültür programının konuğu Doç. Dr. Arzu Çiftçi'ydi.

devrimi yaşıyor. İnsanlar ise buna paralel, sanal ortamda kimlik arayışına giriyor. Güvenç Hoca'ya göre; "Sosyal insan uzaktan kumandalı tele-insana dönüşüyor, kalabalık içinde giderek yalnızlaşıyor, kendine yabancılaşıyor. Dünyanın öbür ucundaki ademoğlu ile anında konuşup görüşebiliyor da, 40 yıllık dostuna bir merhaba diyecek hal-hattır soracak iki çift-laf edecek üç-beş dakikayı bulamıyor."

Kitle iletişimi ve küresel medya, dijital ortamda sabit bir oranda eksponansiyel (üstel) yani, katlanarak hızla büyümektedir. Bilgiye ulaşmak kolaylaşmakta, sınırlar ve paradigmlar yıkılmaktadır. Her yaşta insan, eğitim ve mesleki zorunluluklar dışında, internet ortamında eğlence dünyasının, sosyal platformların, popüler aktivitelerin içerisinde kaybolarak, etrafına da yabancılaşmakta ve kendini tekrar aramaya başlamaktadır.

Daria J. Kuss ve Mark Griffiths

Psikolog-akademisyen Kuss ve Griffiths, yaptıkları çalışmalarında internet bağımlılığının tıpkı diğer bağımlılıklar gibi,

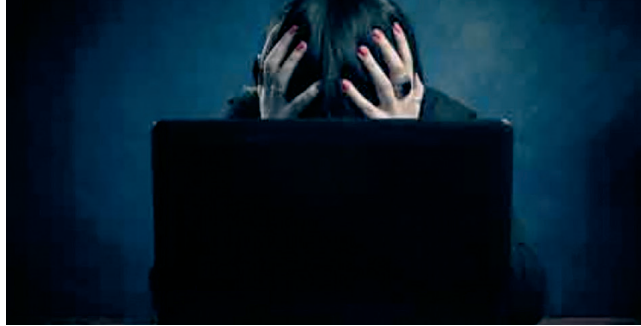
insanda değişiklikler yaptığını belirtiyorlar.

“Psikoterapide İnternet Bağımlılığı” adlı Ayrıntı Yayınları’ndan çıkan kitaplarında; internet bağımlılığının muzdarip bireylerin beyinlerindeki dopaminerjik aktivite azalmaktadır, bu ise ödül eksikliğine yol açmakta, dolayısıyla internet, olumsuz duygudurumu yatıştırmak için kullanıldığından söz edilmekte. İnternet kullanılmadığında ise, tolerans ve muhtemelen de geri çekilme semptomları ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle internet bağımlılığının, sıklıkla depresyon ve sınırda kişilik bozukluğu gibi duygulanım bozukluğuna eşlik ettiği gözlenmiştir. Ayrıca, internet ile aşırı ve uzun süreli etkileşim beyin yapısında değişimlere yol açabilmektedir. Yazarlara göre internet bağımlılığının beş türü vardır; siber cinsel bağımlılık, siber ilişki bağımlılığı, internet zorlanımları (kumar oynama, alışveriş yapma, alım satım yapma), aşırı bilgi yüklenmesi (sörf) ve bilgisayar (oyun oynama) bağımlılığıdır.

Japonlar, yetişkin ve ergen bireylerin toplumsal yaşamdan çekilmelerine, kendilerini izole etmelerine; HİKİKOMORİ demektedirler. Münzevi bir hayat tarzında, bir odaya kapanarak internet

aracılığı ile sanal ortamda zaman geçirmek, endişe vericidir. Kuss ve Griffiths’e göre; Hikikomori mutlak bir tutku ve dürtü eksikliği ile nitelendirilmektedir. Bu sorun ile başvuran genç erkekler, hikikomoriler ile çarpıcı benzerlikler göstermekte; genellikle aşırı ilgi gösteren bağlaşıklık anneler tarafından kolaylaştırılan, ve sonu gelmeyen bir ergenlik hayatı yaşamaktadır. İnternet bağımlıları gerçeklerle yüzleşmek yerine, konfor ve sanal tatmin buldukları Matrix’te yaşamayı seçmektedirler.

İnternet bağımlılığının, sıklıkla depresyon ve sınırda kişilik bozukluğu gibi duygulanım bozukluğuna eşlik ettiği gözlenmiştir.

Günümüzün bu bağımlılığın bir psikopatoloji olduğu kabul edildiğine göre, bu konuya ciddiyetle yaklaşmalı, gerekli tedbirler alınarak, eğitimler ve kampanyalarla, özellikle bağımlı genç birey ve ergenlerin

toplumdan dışlanmayarak, marjinalleştirilmesi önlenmelidir.

Bu konuda, Başkent Altunizade Hastanesi Psikiyatri Uzmanı Doç. Dr. Arzu Çiftçi ile yaptığımız söyleşiyi, “Başkent Durağı” programını, Youtube kanalımızdan izleyebilirsiniz. •

muratmolubd@gmail.com

■ Murat Molu'nun, Doç. Dr. Arzu Çiftçi ile “İnternet Bağımlılığı” konusundaki söyleşisi Youtube’da

AFORİZMALAR

■ “Yapay zeka oluşturmadaki başarı, insanlık tarihindeki en büyük olay olacaktır. Risklerden nasıl kaçınacağımızı öğrenmezsek, maalesef bu sonuncusu da olabilir.”

S. Hawking

■ “Hiç kimse bir ada değildir!”

John Donne

■ “Hayat bir aynadır; Sen ona gülersen, o da sana güler.”

Cenap Şahabettin

■ “Dünyadaki en zor üç şey sunlardır; Sır saklamak, yapılan kötülüğü unutmak, boş vakitlerimizi en iyi şekilde değerlendirebilmek.”

Chilon

■ “Yalan zeka işidir, dürüstlük ise cesaret. Eğer zekan yetmiyorsa yalan söylemeye, cesaretini kullanıp dürüst olmayı dene”

Victor Hugo

YABANCI

*Yaradana Doğurana
Komşusuna Dostuna
Yabancı*

*Kuşlara Çiçeklere
Dağlara Denizlere
Yabancı*

*Başarıya Umuda
Özleme Sevince
Yabancı*

*Özgürlüğe Barışa
Kardeşliğe Sevdaya
Yabancı*

*Yabancıya Yabancı
Kendine de Yabancı
Ne acı.*

Murat MOLU

Bir adam doktorun verdiği rejimden şikayet ediyordu:

“İlk hafta sigara içmekten vazgeçtim, ikinci hafta içki içmekten vazgeçtim, üçüncü hafta geceleri sokağa gitmekten vazgeçtim...”

“Ya dördüncü hafta?”

“Dördüncü hafta da şundan bundan vazgeçmekten vazgeçtim.”

Olağanüstü durumlarda, insanın kısa sürede uyum sağlayacak düzenlemeler yapması, davranış şekilleri geliştirmesi hep ilginç gelmiştir bana.

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Bu duruma, Doğu toplumlarında daha fazla rastlıyoruz. Batılı, kazanılmış haklarını ve sahip olduğu standartlarını kolay kolay kaybetmek istemez ve direnir. En azından, olağandışılık ortadan kalktığında, eski normlerinin peşine

düşer. Doğulu ise, biraz söylenir, şikayet eder, ama en hızlı şekilde yeni duruma uyum sağlayacak düzenlemeleri devreye sokar.

Bunun sebebi, yaşadığı coğrafyada, hayatta kalma oyununa yeterince aşina olması, içinde yaşadığı

devlet düzeninden çok fazla şey beklememesi gerektiğini öğrenmiş olması, batılıya göre daha kaderci ve tevekkül sahibi olması olabilir. Bu özellikler, hızlı bir adaptasyon sağlarken, toplumda büyük kaoslar da yaratmaktadır.

Pratik bir biçimde, günü kurtarabilmektir asıl derdi. Bunun sebebi, politik beklentilerinde yaşadığı hayal kırıklıkları olabilir. Çünkü kandırılmaya açık, güvencesiz bir yaşamı aynı kadercilikle kabullenmiştir.

Ama şurası çok açık ki, doğu insanı hemen önlemini alıp, uydur kaydır da olsa, yeni duruma kendince adapte olma becerisine sahiptir. Bedeli ve sonuçları üzerinde düşünmez, kendi göbeğini kesmeye alışkıdır.

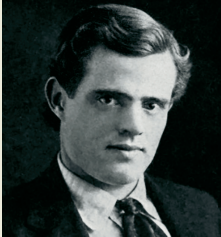
Karmaşa da yaratan bu pratik bakış, problemi geçici olarak çözer, ya da öyle görünür. Ortaya bazen bir

ucube çıkar, ama hayat devam eder bir şekilde. Kabul gören önlem ve uygulamalar çığ gibi yayılır, hatta bunlarla ilgili resmi düzenlemeler bile yapılır. İlginçtir doğu insanı. Gözü çok yükseklerde olmadığı ve gelenek olarak kaderci olduğundan, derme çatma yaşamayı ve çözüm üretmeyi reva görür kendisine.

Belki de bu yüzden, estetikten çok işlevselliğe, toplumsal faydadan çok bireysel faydaya odaklıdır. Kurallarla arası pek iyi değildir. Kaostan beslendiği için, sürekli yorucu bir mücadelenin içindedir. Orta ve uzun vade planlarını pek sevmez. Pratik bir biçimde, günü kurtarabilmektir asıl derdi. Bunun sebebi, politik beklentilerinde yaşadığı hayal kırıklıkları olabilir, çünkü kandırılmaya açık, güvencesiz bir yaşamı aynı kadercilikle kabullenmiştir.

Güvenmeyi beceremediğinden, aldatılmaya izin verir ve kurnazlığın prim yaptığı, akıllı değil ama uyanık olmanın değerli olduğu, ras-yonel değil ama kısa yolların itibar gördüğü bir yaşamı tercih eder.

Süreç de, sonuçlar da oldukça tatsız olmasına rağmen, doğuda yüzyıllardır bir değişiklik olmaz.

“Size sesleniyorum cümle insanlar! Ne olursa olsun dininiz, milliyetiniz, bırakın kavgayı, kini, garezi, atın silahlarınızı elinizden. Tanrı bile yarattığına pişman, unuttuk sevmeyi sevmeyi; bir çaba ki tükenmek bilmez... Evrende kardeşçe yaşamak varken, neden korkuyoruz birbirimizden?” **-Jack London**

Bilginizi Denetleyin

1-Sosyal bilimlerde, kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak düşünmesine ne ad verilir?
a-Özdeşim
b-Empati
c-Psikopati
d-Sempati

2-Hangisi “arkadaş” anlamında bir sözcüktür?
a-Vodvil
b-Mahdum
c-Kardaş
d-Yaren

3-Kolay taşınabilen,-katlanabilen eşyalara ne ad verilir?
a-Takoz b-Palyatif
c-Portatif d-Baza

4-”Mutedil”ne anlama gelir?
a-İlimli
b-Değişik
c-Sağanak
d-Dönüşük

5-Arabaları çalıştıran anahtarlar ne ad verilir?
a-Kontak
b-Direksiyon
c-Şalter
d-Vites

6-Karadeniz bölgesine özgü yelkenli kıyı teknesine ne ad verilir?
a-Mavna
b-Kotra
c-Taka
d-Kayık

7-Hangisi Sodyum Klorür’ün halk dilindeki adıdır?
a-Soda
b-Turşu suyu
c-Şeker
d-Sofra tuzu

8-Hangisi “tüküren hayvan” olarak bilinir?
a-Ornitorenk
b-Armadillo
c-Tapir
d-Lama

9-Aşağıdakilerden hangisi acele anlamına gelir?
a-İlencik b-İvedi
c-Tolga d-Kaşa

10-Aşağıdaki spor branşlarından hangisi bir tür dövüş sporudur?
a-Heptatlon
b-Pentatlon
c-Eskrim
d-Dekatlon

11-Genetiğin babası olarak bilinen ve aynı zamanda papaz olan bilim adamı kimdir?
a-Mendel
b-Loewenhook
c-Keppler
d-Einstein

12-İstiridye içinde oluşabilen değerli küçük süs tanelerine ne ad verilir?
a-Topaz
b-İnci
c-Yakut
d-Akik

Selçuklu Kervan Yolları

Anadolu, 12. Yüzyılın sonunda Batı kaynaklarında “Türkiye” adıyla anılacak kadar Türkleştiğinde, Akdeniz ile Doğu Anadolu ve Akdeniz-Karadeniz arasında önemini yitirmiş ticaret yolları vardı. Yollar pek işlek halde değildi. Yol güvenliği, yol kadar önemliydi ancak tacirler ticari mallarını emniyetli bir şekilde taşıyamıyorlardı.

Arayış

Vahap Candan

Selçuklular döneminde ticaret yolları yeniden önem kazanmaya başladı. Selçukluların kurduğu sistem, can ve mal güvenliği sağladı ve Anadolu'da ticaret yollarının itibarını artırdı. Başkent Konya başta olmak üzere; Sivas, Kayseri gibi pek çok Selçuklu kenti büyük ticaret merkezleri haline geldi. Karadeniz'de Sinop, Akdeniz'de Antalya ve Alanya'nın Selçuklu eline geçmesi; karayolu taşımacılığının iki deniz arasında bağ kurmasını sağladı. Selçuklu devlet adamları, yol ve kervansaraylar inşa ederek, Alanya ile Sinop arasında bağ kurdu; yani Akdeniz'le Karadeniz, karayoluyla birbirine bağlandı.

13. yüzyılda Selçuklu kervansaraylarının yoğun olduğu yerler

Haritaya dikkatle bakarsak Selçukluların Sınır bölgelerine pek kervansaray yaptırmadıklarını görürüz. Bu da bize Selçuklu kervansaraylarının daha çok ticari amaçlı olduğunu düşündürüyor. Selçuklu devleti, kervanlardan aldığı vergi ve resmi harçlarla hazineye gelir sağlarken, kervan yolları üzerinde yaşayan köylüler de ihtiyaç fazlası tarımsal ürünleri satarak gelir elde etti.

Selçuklu yöneticileri, ticaretten elde edilen gelirin bir kısmını, kervan yolları boyunca inşa ettirdikleri kervansaray, köprü gibi yapılara harcadılar. Çoğu, 13. Yüzyıldan kalan ve önemli yerleri birbirine bağlayan yollar üzerinde yüzlerce kervansaray inşa edildi. Ticaretin gelişmesinden büyük faydalar sağlayan Selçuklu Devleti'nin vezir ve sultanları tarafından yaptırılan bu vakıf yapıları, Orta Çağ'da önemli bir kurum haline geldi.

Erken örneklerine başkent Konya ile güney sahilleri arasındaki yollar üzerinde rastlanan kervansaraylar, revaklarla çevrili üstü açık bir avlu ile kapalı büyük bir hacimden meydana gelir. İlk bakışta Kale gibi görünür. Açık avlu kısmında; deve, at ve arabalar barınır, kapalı kısmında ise yolcular gecelerdi. Büyük boyutlu kervansaraylarda hamam, mescit ve nalbant dükkanı da yer alırdı. Kervansaray yaptıran

sultan ya da vezirler, kervansarayın kendilerinin vefatlarından sonra da hizmete devam etmesi amacıyla bir vakfiye hazırlardı. Vakfiye de kervansarayın nasıl işletileceği ve giderlerin nasıl karşılanacağı yazılırdı.

“Arap gezginlerden öğrendiğimize göre Selçuklu Veziri Celaleddin Karatay'ın yaptırdığı Karatay Kervansarayı vakfiyesinde yöneticilerin görevleri ayrıntılıca sayılmış; her birine ödenecek maaş dahi belirtilmiş.(...) Yolculara verilecek hizmetler açık açık not edilmiş. Yolcu ve hayvanlarının yeme içmeleri Yatma yerleri, yıkanma yerleri; hatta gerekli olan sabunun verilmesi gibi şartlar ve ticari malların konulabilecek depoları kayıt altına alınmış. Hastalananların iyileştirilmesi, bakımlarının yapılması, ilaçlarının verilmesi aydınlık için mum ve kandilyağı, ısınmak için yakacak verilmesi gibi pek çok madde sıralanmış.

Bütün giderlerin vakfedilmiş vakıfların (Kira getiren ev, tarla,

dükkân vb) gelirlerinden nasıl karşılanacağı da yine tek tek vakıf senedinde sıralanmış...”
(Bektaş;s.24)

Merhum Cengiz Bektaş'ın araştırmalarına göre Selçuklu; Ticaret ve taşımada

Selçuklu veziri Celaleddin Karatay tarafından Kayseri-Malatya yolu üzerinde 1240 yılında yaptırılan Karatay Hanı'nın üstten görünümü. (Fotoğraf, Kayseri BŞ Belediyesi Web sitesinden alınmıştır.)

Karatay Han'ın açık avlulu kısmından görünüm. (İnsanların barındığı kapalı kısma geçiş kısmında ikinci taç kapı yer alırdı.)

kendine özgü bir sigorta sistemi de geliştirmiş.

“...Yollarda soyguna, tacize karşı devlet güvencesi (sigorta) düzeni kurdular. Kaynaklara göre seyahat sigortası düzeni ilk kez Anadolu’da uygulandı. Cenevizliler, Venedikliler ancak 14.yy’da güvence (sigorta) uygulamasına başladılar. İngiliz sigortacılığı ise yüzlerce yıl sonradır. Selçuklular sigorta düzenini sürekli kılmanın yollarını aradılar. Bir kervanın başına bir iş gelse, diyelim ki soyulsa, hemen olayın geçtiği yerdeki halka zararın karşılığını ödettiler. Hiçbir kötü olayın yaşanmadığı yerlerin sakinlerinden ise vergi almadılar. Böylece yol üzerindeki yerleşmeler, vergi bağımsızlığı karşısında, bir bakıma ‘koruma’ görevi ile görevlendirilmiş oldular...” (Bektaş, C; s.19-20)

Cengiz Bektaş’ın tespitlerine göre Selçuklu kervan yollarında uygulanan Selçuklu Güvence (sigorta) sistemi belki de Osmanlı devlet teşkilatında önemli bir yeri olan “Derbend”

teşkilatının ana unsuruydu. Derbend sistemi kırsal alanda asayişten sorumlu olduğu kadar, ulaşımın güvenle yapılmasının sağlanması amacıyla kurulmuş bir teşkilattı ve çalışanlar çeşitli vergilerden muaftılar.

Selçuklu sultanlarının bizzat yaptırdıkları kervansaraylara “Sultan Hanı” deniyordu. Bunların içinde Konya-Aksaray ve Konya-Kayseri-Sivas arasındaki sultan hanları çok sağlam durumda günümüze ulaşabilmişlerdir.

Günümüze kısmen ulaşmış ya da kaynaklarda adı geçtiği halde günümüze ulaşamamış yüzlerce kervansaray inşa edilmiş. Ki, Selçuklu devri karakteristik özelliğinin kervan yolları, kervansaraylar ve taş köprüler olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. •

vahapcandanbd@gmail.com

(*) Cengiz BEKTAŞ; “Selçuklu Kervansarayları, Korunmaları ve Kullanımları üzerine Bir Öneri” YEM Yayın; 1. basım (1 Haziran 2018)

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

YARATICI YAPAY ZEKÂ

AI

Open AI...

2015 yılında ABD'nin San Francisco şehrinde Elon Musk, Peter Thiel, Sam Altman gibi teknoloji girişimcileri ve yatırımcıları tarafından 1 milyar doların üzerinde bir sermaye ile kurulan kâr amacı gütmeyen şirket.

Ana hedefi insanlığa yararlı yapay zekâ uygulamaları geliştirmek olan organizasyon daha sonra farklı şirketlerden aldığı ek yatırımlarla kâr

112

amaçlayan bir yapıya büründü. Kuruluş sebebi ise

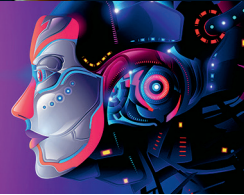
gelecekte ortaya çıkabilecek bir yapay genel zekânın (kısaca yaratma yetisine sahip yapay zekâ) insanlık için taşıyabileceği olası varoluşsal riskleri önlemek.

GPT-3...

Kuruluşundan beri birçok önemli çalışmaya imza atan şirketin Haziran 2020'de beta sürümünü kullanıma sunduğu, derin öğrenme kabiliyetine sahip ve insanların yazdığı metinleri 175 milyar parametrelilik veri işleme kapasitesiyle taklit edebilen, doğal dil işleme ve

 OpenAI
GPT-3

modelleme yapay sinir ağı.

Kendi kendini eğiten, verileri anlama, düzenleme, işleme, aralarındaki zıtlıkları oluşturma

GPT-3

GPT-3'ün yazdıklarını insanların yazdıklarından ayırt etmek uzmanlara göre neredeyse imkânsız.

becerisine sahip bir dizi yapay zekâ sisteminin en gelişmiş hali olan GPT-3'ün yazdıklarını insanların yazdıklarından ayırt etmek uzmanlara göre neredeyse imkânsız ve bu durum bu yapay zekâyı oldukça önemli ve öncü bir sistem yapıyor. Veri kaynağı olarak interneti, Wikipedia'yı, yayımlanmış eserleri ve veri toplama servislerini (Common Crawl) kullanıyor.

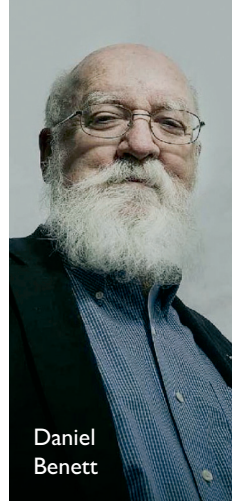
Bu algoritma herhangi bir yazarın kaleminden çıkan eserlerin, makalelerin birebir taklidini yazabilme becerisine sahip olduğu için yalan haber yayma, sahte akademik makale yazma ve dolandırıcılık gibi çeşitli kötü amaçlı kullanımlara, suistimallere açık ve OpenAI bu konuda önlemler alınması için de çalışmalar yapıyor.

Daniel Dennett...

Biliş, bilişsel bilim, yapay zekâ, psikoloji, evrimsel biyoloji konularında çalışmalar yapan ve Batı dünyasının çok önem verdiği felsefeci, yazar.

Matthew Crosby, Anna Straser ve Eric Schwitzgebel isimli araştırmacılar GPT-3'ün özellikle

felsefe konusunda insanları taklit becerisini anlamak için bir çalışma yaptılar. Ekip, yapay zekâyı Daniel Dennett'in fikirlerine, külliyatına göre ayarlayarak ve yönlendirerek işe başladı. Yani yapay zekânın bu filozofu taklit edebilmesi için gerekli verilerle beslenmesi sağlandı. Ardından hazırlanan 10 felsefi soru Dennett'in kendisine ve GPT-3'e soruldu.

Daniel
Benett

Hem filozofun, hem de yapay zekânın sorulara verdiği yanıtları ayırt etme görevi de 25 felsefe uzmanından, araştırmaya çevrimiçi katılan 98 ve felsefi yayınları takip eden 302 kişiden oluşan bir hakem heyetine verildi.

Araştırmanın geçen ay yayımlanan sonuçlarına göre; felsefe uzmanları 10 soruya kimin, hangi cevabı verdiğini 5.1 oranında, yani yarı yarıya doğru bildi. Felsefi yayınları takip edenlerde (ki bunların %57'si felsefe bölümü mezunları, %64'ü de Dennett'in çalışmalarından en az 100'er sayfa okumuş kişiler) oran 4.8 ve araştırmaya çevrimiçi katılanlar da ise oran 2.4 olarak belirlendi. Toplumun genelini en sağlıklı yansıtan sonuç şüphesiz

çevrimiçi katılımcılar. Ama diğer hakemlerin verdiği cevaplardan da anlaşılacağı gibi yapay zekâ, uzmanların da yarısını Dennett olarak kandırmayı başarmış. GPT-3 aynı zamanda en iyi senaristlerin elinden çıkmış gibi kusursuza yakın taklit senaryolar da yazabiliyor.

DALL-E 2...

Yine Open AI tarafından geliştirilen ve Temmuz ayında kullanıma açılan, yazılı komutları tanımlayarak gerçekçi görseller ve sanat üreten bir başka yapay zekâ sistemi.

Programın adı ünlü sürrealist sanatçı Salvador Dali ve Pixar filmi WALL-E'deki çöp temizleme robotundan geliyor. Nitelik, kavram, stil algısı olan ve bunları birleştirebilen

ORIGINAL IMAGE

DALL-E 2 VARIATIONS

DALL-E 2 nitelik, kavram, stil algısı olan ve bunları birleştirebilen algoritma ayrıca halihazırdaki görsellere de gerçekçi düzeltmeler yapabiliyor, orijinal bir resmin veya sanat eserinin farklı varyasyonlarını oluşturabiliyor. / Vermeer'in ünlü tablosu İnci Küpeli Kadın'ı (üstte solda) Dall-E 2 tarafından yapılmış çeşitlemeleri. (sağda)

algoritma ayrıca halihazırdaki görsellere de gerçekçi düzeltmeler yapabiliyor, orijinal bir resmin veya sanat eserinin farklı varyasyonlarını oluşturabiliyor. Görseller ve onları tarif etmek için kullanılan yazı/dil arasındaki ilişkiyi öğrenen yapay zekânın beta sürümüne www.openai.com/dall-e-2 adresinden ulaşılabilir. Mesela “duvar boyayan, ekose pantolonlu boyacı, Vermeer tarzında” diye girilen komuta istinaden başarıyla istenilen görseli farklı alternatifleriyle hazırlıyor. Sevgili okurlar yazılı İngilizce tanımlar girildiğinde istenilen görseli oluşturan, Picasso veya Rembrandt’ı taklit edebilen bu sistem sanat üretebilen, yaratıcı bir yapay zekâ.

Open AI bekleme listesinde bulunan bazı kullanıcılara şimdilik DALL-E 2 ile ürettikleri görselleri/eserleri bastırma, çoğaltma, satma ve ticari olarak kullanma hakkı da tanıdı (şirket ileride burada değişiklik yapabilir ve üretilen eserlerin fikri mülkiyeti konusunda sorunlar çıkabilir). Yapay zekâyı kullanan sanatçılar verdikleri komutlarla istedikleri eseri üretebiliyorlar. Bu, robot-insan işbirliğinde yeni bir sayfanın açılması demek oluyor. Gelecek nesiller resim yapmak için hayal gücü, boya ve tuval kullanmak yerine bir makineye verdikleri basit komutlarla ortaya çıkanları görünce yaratıcılık kavramının da değişime uğraması olasılığı çok yüksek.

ABD devlet okulları hem

maliyet hem de pratiklik açısından okul kitapları ve yazılı neşriyat yerine dijital içerikler kullanmaya başlamışken sanat okulları da bu ve benzeri yapay zekâ sistemlerini sanatçı eğitmek için rahatlıkla kullanabilirler.

Yapay zekâ aslında hayatımıza tamamıyla girmiş durumda. Özellikle sosyal medya uygulamaları için kullanılan algoritmalar insan beyninin sürüngen katmanını ve sinir sistemini tetikleyen içerikler üretmek veya yayararak daha fazla çevrimiçi vakit geçirmemizi, alışveriş yapmamızı sağlamaya çalışıyorlar. Büyük teknoloji firmaları arasında dikkatimizi çekmek ve kendi site veya uygulamalarında tutmak için kıran kırana bir rekabet var. Bunun yan etkisi ise kutuplaşmış ve bu yüzden yapısı bozulmuş bir toplum. Özellikle Batı’da bu ifade özgürlüğü ve demokrasi için önemli bir tehdit oluşturuyor.

Ticari kaygılar yüzünden insanları ayrıştıran bu sistemler birbirimizi anlamamız, genel ve küresel bir iyilik tanımı yapmamız için veya 21. yüzyılın şartlarına uygun kurumlar tasarlamak ve aydınlanma için kullanılabilirler çok daha faydalı olurlar. İşte Open AI gibi şirketler bunun için çabaladıklarını iddia ediyorlar.

Teknoloji gücün yeni kaynağı ve tarih metafizik yerine artık teknoloji kalemiyle yazılıyor...

Sağlıcakla kalın. •

merdedeoglubd@gmail.com

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Anadolu'nun Türküleri Ağıtları Destanları

Bilecik milletvekili Ahmet Şükrü Esen savcı ve yargıç olarak Anadolu'da uzun yıllar görev yapmıştı. Halkbilim tutkunuydu. Gezip dolaştığı yerlerde gittikçe azalan elyazmalarını topluyor, halk ağzından türküler, ağıtlar, destanlar derliyordu.

Ölümünden sonra Ali Esen Min-kari, babasından kalan iki bin kadar kitabı Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Edebiyat bölümü kitaplığına, yüz on el yazmasıyla kırk sekiz cöngü Milli Kütüphane'ye vermiş. Dayısının oğlu ünlü halk bilim profesörü Pertev Naili Boratav'ın yardımıyla Ahmet Şükrü Esen'in derlediği türkülerin, ağıtların, destanların yayımlanmasını sağlamış: »

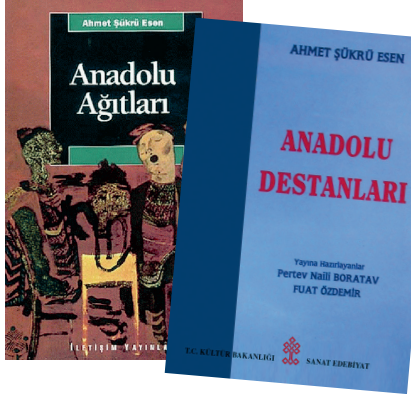
Ahmet Şükrü Esen

“5.480 metni kapsayan 27 defterin içindekileri tarayıp yayımlamaya değer olanları baskıya hazırlamak konusunda ricada buldum. Boratav, çok yoğun çalışmaları arasında yardımcıları ile bu işe girişti.”

Pertev Naili Boratav

Ahmet Şükrü Esen’in sözlü-anonim halk edebiyatı derlemelerini Pertev Naili Boratav şöyle değerlendirmişti:

“Tam 30 yıl Anadolu’nun çeşitli bölgelerindeki şehir ve kasabalarda (Besni [Adıyaman], Malatya, Adana, Maraş, Kayseri, Yozgat, Artvin, Konya, Ankara) adliye görevlerinde bulunmanın kendisine sağladığı olanaklardan yararlanmasını bilmiş. (Onun derleyicileri ve kaynak kişiler arasında hapisanelerde

tutuklu, hükümlü yatan kişilerin de bulunduğu, defterlerindeki birçok notlardan anlaşılıyor). Halk kültürünün türlü konularında bilgiler, belgeler, metinler derleyerek aydınların halkbilgisi konularına çok az ilgi gösterdikleri yıllarda bu bilim da-

lının ilerdeki gelişmelerine geniş ölçüde katkı getirecek olan, hazine değerinde bir ‘arşiv’ meydana getirmiştir.”

Rémy Dor, Doç. Dr. Fuat Özdemir gibi meslektaşlarının katkılarıyla P. N. Boratav’ın yayımladığı Ahmet Şükrü Esen derlemeleri dizisinde “Anadolu Ağıtları, 1982”, “Anadolu Türküleri, 1986”,

“Anadolu Destanları, 1991” adlı ciltler yer almaktadır.

Ağıt ölüünün ardından yakılan, onun üstünlüklerini, erdemini, oneride bıraktıkları üzerindeki etkilerini, doğanın, insanların yol açtığı yıkımın acılarını dile getiren halk şiiri türüdür. Kimi ağıtlar insan topluluklarının ortaklaşa duyarlığından doğmuştur. Kimi ağıtlar adı belli ozanların ürünüdür. Kimi ağıtların yaratıcıları artık unutulmuştur.

Yaşar Kemal ve Ağıtlar adlı eseri

A. Ş. Esen'e belleklerindeki ağıtları aktaranların bunları ilk söyleyenlerle ilgili olarak verdikleri bilgiler sınırlıdır.

Yaşar Kemal'in gençlik yıllarında derleyip “Kemal Sadık Göğceli” adıyla yayımladığı kitaptaki onlarca ağıdı ise ilk söyleyenlerin kimlikleri tanımlanmaktadır. Ünlü romancı 1992’de yapıtının yeni basımında “Ağıtlar Üstüne” başlıklı -Ahmet Şükrü Esen’in derlemesinden de yararlandığını belirten- geniş

bir inceleme bulunmaktadır.

Yazarlığa adım attığı yılların folklor derlemeleri ilerki yıllarda “Sarı Defterdekiler” adıyla yayımlanacak olan, Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte “Gökyüzü Mavi Kaldı” başlıklı halk edebiyatı derlemesini hazırlamış olan Yaşar Kemal, A. Ş. Esen’in yapıtından da yararlandığını açıklar, ağıtların dile getirdiği acılara duyarlı bir sanatçı, neredeyse de uzman bir araştırmacı kimliğiyle yaklaşarak geniş bilgi verir:

“Ağdın dillere düşmesinin sebepleri vardır. Birincisi ölenin o bölgede ünlü, çok sevilmiş, sayılmış bir kişi olması. Örneğin ünlü, sevilen bir eşkıya üstüne çıkarılan ağıt dillere düşer. (...) Karasevdadan ölmüş, ya da öldürülmüş kimseler üstüne çıkarılan ağıtlar da dillere düşer. Acıklı, beklenmeyen ölümler, gençler üstüne çıkan ağıtlar da dillere düşer. Bir de toplumu ilgilendiren ölümler dillere düşer. Özellikle savaşlarda ölenler üstüne çıkan

ağıtlar unutulmaz. (...) Depremlerde ölenler üstüne de birçok ağıt çıkarılmıştır. Sellere gidenlere de...”

“Ölüye övgü, bu, bütün ağıtların ana temasını oluşturur. Yiğitliği, kahramanlığı, cömertliği, yardımseverliği dile getirilir. Övgüde ölüünün hiçbir olumlu yanı unutulmaz. Kimi

ağıtlarda da abartılar olduğu sezilir. Bununla birlikte de o topluluğun sosyal durumları, gelenekleri, düşünceleri, doğa ve insan ilişkileri bütün çıplaklıklarıyla girer ağıtlara. Öldürülmüş kişilerin, öldürüldükleri andaki durumları, can çekişmeleri en küçük ayrıntılarına kadar, çıplak, acımasız bir gerçekçilikle verilir.”

“Doğa ağıtlara, ölünün, yaşayanların bir parçası gibi girer. Acılarıyla acı, öfkeyle öfke olarak yansır. Bu arada da doğa, bütün görkemiyile, az da olsa ortaya çıkar.”

Şu dizeler A. Ş. Esen’in derlemesinden aktarılmıştır:

*“Dar sokaktan geçemedim
- Acı şarap içemedim.- Kayın babam pek çok döğdü -
Namus edip kaçamadım.*

*Koyun gelir kuzu ile - Ayağının tozu ile
- Gelin Ayşem sele gitmiş - Yanı körpe kuzu ile.”*

Şu dizeler de yine oradaki “Sarıkamuş Ağıdı”ndandır:

“Sarıkamuş pek aralı - Kim ölmüş kimi yaralı - Bunu duymuş var mı ola - Yalan dünya kurulalı.

Yine önü kış geliyor - Görmeyene düş geliyor - Sarı Kışlaya vardıkta - Arabamız boş geliyor.”

Doç. Dr. Fuat Özdemir, A. Ş. Esen’in türküler derlemesini sunarken “Anadolu türkülerinin biçimleri ve çeşitli temleri” başlıklı incelemesinde “biçim” konusu üzerine ayrıntılı olarak duruyor. Türkülerin konularına değinirken “gurbet, eşkıyalık, kaçakçılık, kan davası” izleklerine bağlı örnekler gösteriyor:

*“Gene gurbet ele düştü yolumuz
- Kim bilir ki nerde kalır ölümüz.”*

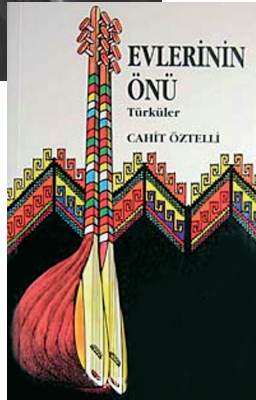
“Karlı dağdan aşar bizim yolumuz - Gurbet elde yaman olur halimiz.”

“Kıratın üstü de bir uzun yayla - Siz gidin ağalar kaderim böyle - Varıncak pedere öldüğüm şöyle.”

“Atına biner de dörtnala yürür - Aynalı martini dünyayı görür - Zenginden alır da züğüürde verir - Gözlerin çirasın yakıyor Çöllo.”

Cahit Öztelli ve Evlerinin Önü adlı kitabı

Anadolu türkülerini, “Evlerinin Önü” adıyla büyük bir cilt halinde yayımlayan Cahit Öztelli, yukarıda anılan izlekleri “Aşk ve duyguların türkülerini”, “Çoban-doğa türkülerini”, “Tören-düğün türkülerini”, “Eski türküler”, “Beşik türkülerini-ninnileri”, “Ağıtlar (Acılı

türküler)”, “Tarikat türküleri”, “Esnaf türküleri”, “Oyun havaları”, “Mahpushane türküleri”, “Askerlik türküleri”, “Köroğlu türküleri”, “Tarih türküleri”, “Hikâyeli-olaylı türküler”, “Karşılıklı türküler ” diye çeşitlendiriyordu.

Esen’in derlemelerinin son cildi olan “Anadolu Destanları”nda yer alan metinler, tarih öncesine uzanan “Yaratılış Destanı, Göç Destanı, Oğuz Destanı” gibi yapıtlar değildir. Bu tür destanlar şöyle tanımlanmaktadır:

“Biçim bakımından koşmaya benzeyen, dörtlük sayısı konuya göre istenildiği kadar artabilen bir deyiş. Toplumunu ilgilendiren her

türlü ciddi ya da güldürücü konuda olabilir: Kutluk destanı, savaş destanları, yangın destanı, pire, uyuz, gezi, yatırlar destanı gibi.”

Esen’in derlemelerini yayına hazırlayan Doç. Dr. Fuat Özdemir Anadolu destanlarını şöyle kümelendirmekte:

“Savaş destanları, hapishane ile ilgili destanlar, toplumsal yergi ve eleştiri niteliğine destanlar, ekonomi ve ticaret hayatına ilişkin destanlar, aile hayatını ilgilendiren destanlar, öğüt destanları, dünyadan (felekten) yakınma niteliğinde destanlar, değişik konuları işleyen destanlar (yer-gök, bitki destanları) gibi.”

Geçim sıkıntısına ilişkin bir borçlu-alacaklı destanını Doç. F. Özdemir şöyle tanıtmakta:

“Alacaklı için önemli olan, borç verdiği parayı geri almaktır; Borçlunun durumu, onu, fazla ilgilendirmez. Aşağıya alınan dizeler, ticaret hayatının acımasızlığına dikkat çekmesi bakımından önemlidir. Alacaklı, borçlunun neyi varsa satmasını ve kendine olan borcunu ödemesini istemektedir.

Esen’in derlemelerinin son cildi olan “Anadolu Destanları”nda yer alan metinler, tarih öncesine uzanan “Yaratılış Destanı, Göç Destanı, Oğuz Destanı” gibi yapıtlar değildir.

‘Alacaklı der ki birinden var bul - Yoksa (faiziyle [?]) ederim kabul - Malın var ise sat borcundan kurtul -Böyle gider ise işin dumandır.’

Ekonomi ve ticaret hayatının terminolojisi destana sindirilmiştir: Borçlu, alacaklı, anapara, faiz, mal, vâde gibi. Aşağıdaki dörtlükte de borçlu, anaparanın faizini ödemediğini, anaparayı ödemek için de biraz zamana ihtiyacı olduğunu belirtir:

‘Borçlu der ki halim ettim ifade - Niçin vazgeçersin: vermezsin vâde - Faizini aldın maldan ziyade - Senden istediğim biraz meydandır.’

Borçlunun yalvarmalarına karşılık alacaklı, acımasız ve

tehditkârdır. Borcunu ödemediği takdirde, borçluyu hapse attırmakla tehdit eder. Kısaca, gene o hayatın bir kuralını işletmeye çalışır:

'Alacaklı der ki bilirler ezel - Aferin bezirgân oldun ne güzel - Dinlemezler böyle maslahat gazel -Nihayet gidecek yerin zindandır.'

Borçlu, alacaklının tehdidine tehditle karşılık verir. Hapishane bile onu korkutmaz. Çünkü, o, zaten ekonomi ve ticaretin kötü yanını tanımaktadır. 'Ölmüş eşek kurttan korkmaz' sözünde olduğu gibi kaybedecek bir şeyi yoktur:

'Borçlu der ki nedir sendeki meram - İtibarın çoksı et beni ilam - Yatarım tekilden doksan bir tamam - Mapushane bizim eski mekândır.' ”

Türkiye’de folklor ve halk

edebiyatı incelemeleri 2. Meşrutiyet’ten sonra ulusalcılık hareketine koşut olarak gelişmeye başlamıştı. Ahmet Şükrü Esen Cumhuriyet döneminde “Halk Bilgisi Derneği” çevresindeki çalışmalara derlemeleri, incelemeleriyle katkıda bulundu. Günümüzde konuyla ilgili derlemeler gibi inceleme ve araştırmalar da başlangıç noktasından hayli ilerle!

Ancak alanın en yetkili uzmanı Pertev Naili Boratav, anımsanacağı üzere, “Batı ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da bir süre, halkbiliminin kendi uzmanları değil de dil bilginleri, tarihçiler ve edebiyatçılar halkbilimcilerin işin göreceklidir,” diyordu.

O noktadan yazık ki bugün de pek ileriye gidilememiştir. •

konurertopbd@gmail.com

Irak'ta kuraklık 3 bin 400 yıllık kenti ortaya çıkardı

Bölgenin, Dicle Nehri kıyısında MÖ 1550'den 1350'ye kadar hüküm süren Mitanni İmparatorluğu'nun önemli merkezi olan Zakhiku şehri olduğuna inanılıyor. Kentin bu şekilde iyi korunma sebebinin MÖ 1350'de kenti yerle bir eden deprem olduğu tahmin ediliyor.

2018'de kuraklık şehrin suların çıkmasına neden olduğunda, eski bir saray ve çevre yapıları kapsamlı bir şekilde belgelendi. Arkeologlar, duvarlar ve kuleler ile tahkimatlar ve büyük bir depo binası da dahil olmak üzere şehrin büyük bir kısmının haritasını başarıyla çıkardı. Kenti vuran depremden kısa bir süre sonrasında tarihlenen antik yazıların, Mittani İmparatorluğu'ndaki yaşam hakkında önemli bilgiler sağlayacağını umuluyor.

Boz Urbalı KöyKahramanları Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Etimesgut Köyü'nde Bir Ders

1937 Eylül-
Ekim aylarında
yaşanmıştır.

Bakan Arıkan, başlattığı girişimin hızından, sonuçlarından son derece hoşnut ve geleceğinden çok umutluydu. Bu nedenle çalışmalarla yakından ilgileniyor, her fırsattan yararlanarak çevresindekilere eğitimden söz ediyordu.

Kabinedeki arkadaşlarına eğitimci övüyor, ne kadar başarılı olduklarını gözleriyle görmelerini istiyordu. Onları stajyer eğitimcilerin çalıştığı köy gezilerine katılmaya çağırıyordu.

Arıkan'ın çağrısına uyan İç İşleri

Bakanı Şükrü Kaya, Sağlık Bakanı Refik Saydam, aralarında Çoruh Milletvekili Gazeteci Asım Us'un da olduğu konuya ilgi duyan bazı milletvekilleri ile Millî Eğitim Bakanlığının üst düzey yetkilileri Ankara'nın yanı başındaki Etimesgut Köyü'ndeydiler. Bir eğitmen ders verecek, diğer eğitmen adayları da onu izleyeceklerdi.

Bir eğitmenin verdiği dersi izleyen ve izlenimlerini Kültür Bakanlığı dergisinde yayımlayan milletvekili Mehmet Asım Us

Normal koşullarda bu kadar yüksek makamlı siyasetçinin karşısında ders vermek, değil acemi bir eğitmenin, yıllarını bu işe harcamış başarılı bir öğretmenin bile heyecandan titremesine yol açardı. Ama eğitmen adayı sınıfta kim varmış, kim yokmuş

hiç önemsemedi, hiç kekelemeden, kızarıp bozarmadan yaptığı dersini:

Öğrenciler ellerini uzatarak sıralarının üzerine koydular. Ellerin yıkamış, tırnaklarını kesmiş olanlar güvenli bir şekilde uzattılar ellerini. Birkaçı ise tırnaklarının uzunluğundan dolayı, eğitmenin bunca adamın karşısında kendilerini azarlayabileceği olasılığı karşısında biraz ürkek ve çekingendi. Eğitmen çocukların ellerine,

hiç önemsemedi, hiç kekelemeden, kızarıp bozarmadan yaptığı dersini:

Derse, sağlık yoklaması yaparak başladı.

“Sabah yataktan galkıncı elinizi yüzünüzü yıkadınız mı? Ellerinizi uzadın. Bakalım tırnaklarınız kesilmiş mi, temizlenmiş mi?”

Öğrenciler ellerini uzatarak sıralarının üzerine koydular. Ellerin yıkamış, tırnaklarını kesmiş olanlar güvenli bir şekilde uzattılar ellerini. Birkaçı ise tırnaklarının uzunluğundan dolayı,

eğitmenin bunca adamın karşısında kendilerini azarlayabileceği olasılığı karşısında biraz ürkek ve çekingendi. Eğitmen çocukların ellerine,

tırnaklarına, giysilerine, başlarına teker teker baktı. Köy koşullarında temizlik, dersten daha önemli ve öncelikli bir konuydu. Köylerde bitin, pirenin, sivrisineğin neden olduğu hastalıklara çok sık rastlanıyordu. Önlem alınırsa bazı salgın hastalıkların önüne geçilebilirdi. Eğitmenin bu basit sağlık denetiminin

1929'da yeniden inşa edilmeye karar verilen ve bugün modern bir ilçe merkezi olan Etimesgut Köyü'nün 1932'den bir görüntüsü. (Kandemir, Ankara Vilayeti, s. 64)

Refik Saydam'ın pek hoşuna gittiği, yüzündeki o tatlı gülümsemeden anlaşılıyordu.

Eğitmen:

"Aferin size!" dedi. "Bi iki gişi hariç hepiniz elinizi yüzünüzü tertemiz yıkamış, dırnaklarınızı kesip pak etmişiniz."

Sonra öğrencilere Alfabe kitaplarını açtırdı. Daha önceden kendisinin hazırlık yaptığı bir metni buldurdu. İki çocuğa resimde neler gördüklerini anlattı. Sonra metinde geçen "nal" sözcüğünü tahtaya yazdı. Sözcükteki harflerin tanınıp tanınmadığını sorguladı. Sonra sözcüğü sildi. Sağ elinin işaret parmağıyla havada "nal" sözcüğünü yazdı.

"Siz de benim gibi 'nal' yazabilir misiniz?" dedi.

Çocukların çoğu havaya harfler çizdiler. Ama bu kargaşada kimin doğru yazıp kimin yanlış yazdığını belirlemek olası değildi. Zaten eğitmen bunu belirlemeyi düşünmedi bile. Amacı biraz sonra yapacağı çalışmaya hazırlık yapmaktı.

"Şimdi size güççük güççük çöpler vericeğam. Bu çöplerinen sıralarınızın üsdüne 'nal' kelimesini yazıcağamız. Haydi bakalım!" dedi.

Her çocuğa, önceden hazırlanmış olduğu bir avuç küçük, düzgün çöp verdi. Çocuklar "nal" sözcüğünü şaşılacak bir düzgünlük ve doğrulukla yazmayı başardılar. Stajyer eğitmen sıraların arasında dolaşarak çocukların yazdıklarını kontrol etti. Hepsine bir "aferin" çekti. Sıra sözcüğü defterlerine yazmaya gelmişti.

Sağlık Bakanı Refik Saydam

Çocuklar kalemlerine iştahla sarılıp defterlerine bir iki sıra "nal" yazdılar. Son olarak da yazdıklarını okudular; "nal".

Şimdi sıra işin en önemli kısmına gelmişti. Dersi izleyen diğer adaylar arkadaşlarının ders verişi biçimini eleştireceklerdi. Bir aday söz alarak;

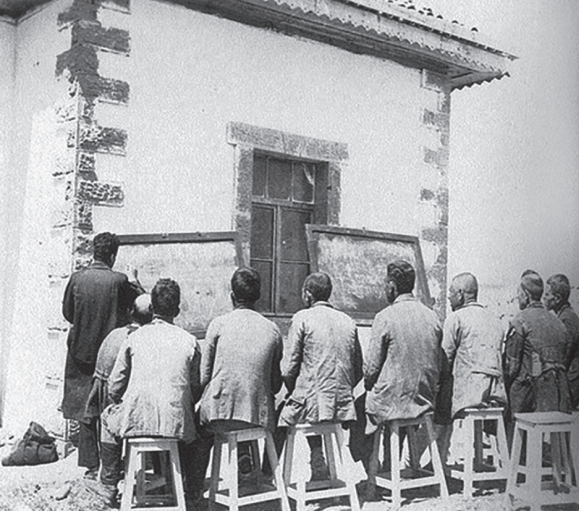
"Cuma Eğitmen, sağlık yoklamasını eksik yaptı, çocukların gulak içlerine bakmadı. Halbuki gulak temizlii en az dırnak temizlii gadar möhimdir. Bi de şu üçüncü sranın sağanda oturan çocuk çöplerinen 'nal' yazarken yannış yaptı, ama arkadaşımız bunun farkında olmadı." dedi.

Konuklar eleştirileri can kulağıyla dinliyorlardı. Sanki hiç tanımadıkları bir dünyada, hiç tanımadıkları insanları yakından tanıyor gibi bir duyguya kapılmışlardı.

Bir diğer stajyer eğitmen:

"Eğitmen arkadaş ders verirken,

olduu yerde çakılıp galmamalıydı. Sıraların arasında gezinerek, talebelerin hareketlerini daha yakından tetkik etmeliydi.” diye yaptı eleştirisini.

Kısa boylu bir başka aday söz aldı: *“Bence çok güzel ders verdi.”* dedi. *“Ben bunca amirin memurun arasında onun gibi ders veriyim, Allah’ dan başka bir şey isdemem.”*

Cuma Eğitmen, eleştirileri dikkatle dinliyor, her eleştiride “haklısın” der gibi başını öne eğip kaldırıyordu. Eğitmen adaylarını kurs boyunca yetiştiren öğretmen, eleştiri yapan stajyerlere eleştirilerinde haklı olduklarını ama bazılarının eleştirisinin yersiz olduğunu belirtti. Son sözü Bakan Arıkan söyledi:

“Eğitmen arkadaşımız, mükemmel bir ders verdi. Bunca vekilin, bunca milletvekilin, Vekâletimizin

bunca kıymetli şahsiyetlerinin huzurunda bu kadar güzel bir derse, değme öğretmenler bile veremez, tebrik ederim evladım.” dedi.

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, kara, kıvrıkcık saçlı bir çocuğu gözüne kestirdi. Ona bir soru sordu:

“Köylerin emniyetinden kim mesuldür evladım?”

“Durmuş Emmim.” dedi çocuk.

Sınıfta toplu bir gülüşme oldu. Şükrü Kaya da gülenler arasındaydı. Aslında beklediği yanıt bu değildi. Çocuğun, “köy korucusu” ya da “köy bekçisi” diyeceğini sanmıştı.

“Durmuş Emmi kim çocuğum?”

“Köyümüzün bekcisidir, efendim.”

Beklenen yanıt alınmıştı, yüzlerde tatlı, küçük gülümsemeler bırakarak.

Sınıfta tüm bunlar olurken Tonuç, ziyaretçilerin en arkasında duruyordu. Uzun boyuyla herkesin tepesinden bakıyor olmasa, varlığından kimsenin haberi bile olmayacaktı. O her zamanki gibi, geri planda kalmayı yeğliyor, öne çıkarak kendini göstermekten özellikle kaçınıyordu. Ama başını geri kaydırarak yapıtına baktığında gururlanan bir yontucu gibi onun da eğitmenlerin başarılarıyla göğsü kabarıyordu. •

(Mehmet Kepenek, Basında Köy Enstitüleri, 2001, s. 47, 48)

Dünya
Döndükçe
Sabriye Aşır

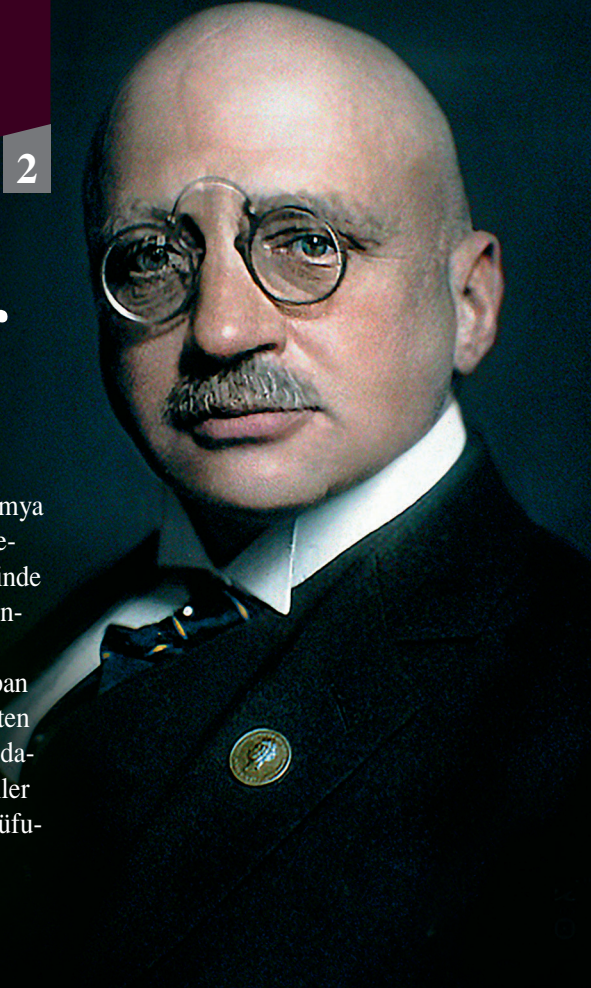
Milyonları
Doyurdu
Milyonları
Öldürdü:

Fritz Haber

2

GÜBREDEDEN PATLAYICILARA

Almanya'nın en büyük kimya şirketi BASF, Haber'in bu işlemini ticarileştirdi. Dört yıl içinde Oppau'da günde beş ton amonyak üreten bir fabrika açtılar. Aynı arazi üzerinde ekim yapan çiftçiler, bu endüstriyel süreçten elde edilen gübre ile dört kat daha fazla yiyecek yetiştirebildiler ve bunun sonucunda dünya nüfusu dört katına çıktı. »

Diyebiliriz ki, milyarlarca insan yaşamlarını Haber'in bu işlemine borçlu. Çünkü dünya bugün, nitrojenli gübre olmadan yapabileceğinden 4 milyar daha fazla insanın doymasını sağlıyor. Hatta vücudu-muzdaki nitrojen atomlarının yaklaşık yarısının Haber işleminden geldiğini söylemek mümkündür. Yaptığı keşif Fritz Haber'i zengin bir adam haline de getirdi. Terfi aldı ve Berlin'deki Kaiser Wilhelm Fiziksel Kimya Enstitüsü'nün kurucu direktörlüğüne getirildi. Ayrıca Max Planck, Max Born ve Albert Einstein da dahil olmak üzere zamanının önde gelen bilim adamlarından bazılarıyla arkadaş oldu. Peki

ama Haber bu denli saygın biriyse, Nobel Ödülü'nü kazandığında neden meslektaşları tarafından dışlandı?

Bunu anlamak için Birinci Dünya Savaşı'nda yaşananlara bakmak gerekiyor. Savaş patlak verdiğinde Fritz Haber, orduda görev yapmak için gönüllü oldu. Savaşı kinayan pasifist Einstein'ın aksine Haber bir vatansverdi. Uzmanlığını ülkesine yardım etmek için kullanmakta da kararlıydı.

Amonyum nitrat, mükemmel bir gübre olmasının yanı sıra aynı zamanda bir patlayıcıdır. 2020 yılının Ağustos ayında Beyrut'ta yaşananları anımsayın. Yaklaşık 3 bin ton amonyum nitrat içeren bir depo alev aldı ve aşırı sıcakta gübre patladı. Yüzlerce kilometre öteden duyulabilen patlama en az 217 kişinin ölümüne, binlerce kişinin de yaralanmasına neden oldu. Sismograflar, Richter ölçeğinde 3,3 büyüklüğünde yapay bir deprem kaydetti. Bu, gübreye ilgili birçok patlamadan sadece biri. Haber'in kimyasal işleminin ilk kez hayata geçirildiği Oppau tesisi de 1921'de patlayacaktı. Nedeni ise tahmin edebileceğiniz gibi nitrojendi...

Nitrojenin kovalent bağını kırmak için yüksek miktarda enerji gerektiğini biliyoruz. Ancak diğer açıdan baktığımızda ise, iki nitrojen atomu-

2020 yılının Ağustos ayında Beyrut'taki depoda amonyum nitrat içeren 3 bin ton gübrenin patlaması 217 kişinin ölümüne, binlerce kişinin de yaralanmasına neden oldu.

nun bir araya gelerek bu bağı oluşturmasının büyük miktarda enerji açığa çıkarması, sürecin öteki yönüdür.

Savaşa sadece birkaç ay kala Alman ordusunda barut ve patlayıcılar bitmek üzereydi. Fritz Haber, gübre için amonyak yapma sürecini kullanarak, fabrikaları bunun yerine patlayıcılar için nitrat üretmeye yönlendirmek için lobi yaptı. Üstleri böyle bir dönüşümün imkânsız olduğuna inanıyorlardı, ancak Haber ısrar etti ve kısa süre sonra, onun keşfettiği kimyasal süreç, Alman savaş makinesinin tam kalbinde yer aldı. Fakat Haber için bu da yeterli değildi. Kimyanın savaşa daha da büyük bir katkıda bulunabileceğine inanıyordu.

KİMYASAL SİLAHLAR VE GAZ SALDIRILARI

Aralık 1914'te bir kimyasal silah testine tanıklık eden Fritz Haber, bu testten pek de etkilenmemişti. Daha iyisini yapabileceğini düşünüyordu. Amacı, düşük konsantrasyonlarda ölümcül ve havadan ağır olan bir gaz yapmaktı. Böylece gaz, düşman siperlerine çökebilecekti.

Kimyasal silah taşıyan roket saldırıları teoride 1899 Lahey Sözleşmesi'yle yasaklanmış olsa da, savaşın başlamasından sonra

1. Dünya Savaşı'nda Alman birlikleri 168 ton kloru havaya saldı. (üstte) Havadan daha ağır olan klor gazı düşman siperlerine çöktü. Ciğerlerine klor gazı dolan askerleri korkunç bir ölüm bekliyordu. (altta)

Almanya, Fransa ve İngiltere kimyasal silahlarla deneyler yaptı. Fritz Haber, kurucusu olduğu enstitünün bir bölümünü bir kimyasal silah laboratuvarına dönüştürdü ve sadece birkaç aylık bir çalışmanın ardından klor gazına odaklandı. Alman birlikleri 5 binden fazla gaz tüpünden 168 ton kloru havaya saldı. Gaz duvarı, savaş alanı boyunca büyümeye devam etti. Klor gazı havadan iki buçuk kat daha ağır olduğu için düş-

man siperlerine çöktü. Ciğerlerine klor gazı dolan askerler, korkunç bir ölümle yüz yüze geliyordu. Klor, akciğerleri öylesine tahriş ediyordu ki, akciğerlerinin kısa sürede sıvıyla dolmasıyla askerler nefessiz kalıp boğularak ölüyordu.

Fritz Haber orduda terfi aldıktan bir hafta sonra Berlin'deki evine döndü. 1 Mayıs'ta evinde bir akşam yemeği verdi ve ardından uyku hapini alarak yatağına uzandı. Fakat o gece, karısı Clara silahını aldı; bahçeye çıkarak göğsüne bir kez ateş etti ve yaşamını sonlandırdı. Silah sesiyle irkilen 12 yaşındaki oğulları Hermann, bahçeye koştuğunda annesinin cansız bedeniyle karşılaştı. Eşini kaybettiği gecenin sabahında Fritz Haber ise, Rus ordusuna yap-

Fritz Haber'in intihar eden eşi Clara Immerwahr

mayı planladıkları bir gaz saldırısını denetlemek için trenle Doğu cephesine gidiyordu.

Kimi yorumcular, Clara'nın kocası Fritz Haber'in kimyasal silahlara olan saplantısı nedeniyle intihar ettiğini ileri sürdüler. Clara'nın intiharından sonra Haber, savaşın geri kalanını enstitüsünü yöneterek, kimyasal silahlar, gaz maskeleri ve böcek ilaçları üzerinde araştırmalar yaparak geçirdi. 1917'de enstitünün çalışan sayısı 150'si bilim adamı olmak üzere bin 500 kişiyi bulmuştu. Enstitünün işleyişi küçük bir Manhattan Projesi gibiydi; tek farkı ise nükleer silahlar yerine kimyasal silahlara odaklanılmış olmasıydı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında kimyasal silahlar nedeniyle 100 bin civarında asker yaşamını yitirdi.

Birinci Dünya Savaşı sırasında kimyasal silahlar nedeniyle 100 bin civarında asker yaşamını yitirdi. Almanya teslim olduğunda, Fritz Haber darmadağın hissetti. Amonyak patentinden kazandığı tüm parası ise hiperenflasyon sürecinde eridi gitti. Almanya'nın savaş borçlarının ödenmesine katkıda bulunmak için deniz suyundan altın elde etme araştırmalarına girişse de, çalışması başarısızlıkla sonuçlandı.

1933'te Naziler iktidara geldiklerinde bilim insanları da dahil olmak üzere tüm Yahudilerin işlelerinden kovulmasını öngören bir yasa çıkardılar. Haber Yahudi'ydi fakat pek dindar olduğu söylenemezdi.

Ordudaki daha önceki katkıları onun yasadan muaf tutulmasını sağlasa da, diğer Yahudi bilim adamı arkadaşlarıyla dayanışma içinde enstitüdeki işinden istifa etti. Ertesi yıl, İsviçre'nin Basel kentinde bir otel odasında kalp yetmezliğinden dolayı yaşama veda etti.

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Haber'in enstitüsü siyanür bazlı bir böcek ilacı geliştirdi. Zor algılanabilen bir kokusu vardı, bu yüzden insanları tehlikeye karşı uyarmak için kötü kokulu bir kimyasalla karıştırdılar. Ortaya çıkan gazı Zyklon B adı verildi. Haber'in ölümünden on yıl sonra, Naziler kimyagerlerden kötü kokulu bileşeni kaldırmalarını istedi ve Haber'in enstitüsünde geliştirilen bu kimyasal (Zyklon B) daha sonra Yahudi Soykırımı'nı gerçekleştirmek için kullanıldı.

Fritz Haber'in öyküsü, onun keşfettiği kimyasal süreçle dünyanın yarısının doymasını sağladığı için bir kahraman; fakat öte yandan da aynı kimyasal sürecin kimyasal

Haber'in enstitüsünde geliştirilen Zyklon B gazı daha sonra Yahudi Soykırımı'nı gerçekleştirmek için kullanıldı.

silah ve gaz saldırılarına doğru evrilmesi göz önüne alındığında ise bir canavar gibi görülmesini sağlayabilir. Gerçek şu ki, geçtiğimiz birkaç yüzyılda bilim ve teknoloji hayatımızı ölçülemeyecek şekilde iyileştirdi. Ancak aynı zamanda kendimizi yok etmemizle sonuçlanabilecek pek çok yolu da beraberinde getirdi. Bilim adamlarından yalnızca insanlık için iyi olan sorunlar üzerinde çalışmalarını isteyebileceğimize inanmak harika olurdu. Ne var ki, her bilgi parçası potansiyel olarak iki ucu keskin bir kılıçtır. Araştırmanın sonucunun ne olacağını ya da daha sonra nasıl kullanılabileceğini kestirmek mümkün değildir. Tıpkı hem gübre hem de bir patlayıcı işlevi gören amonyum nitrat gibi... Asıl soru şudur: Kendimizi ve dünyadaki yaşamı mahvetmeden, dünya hakkındaki bilgimizi ve kontrolümüzü artırmayı başarabilecek miyiz? •

babriyasirbd@gmail.com

Siegsdorf

Doğa Tarihi ve Mamut M¼zesi

Almanya'nın
Bavyera eyaletinde
Jeoloji Paleontoloji
ve Buzul ağı'na
odaklanan k¼¼¼k,
Özel bir m¼ze.

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

2.6 milyon yıl önce başlayıp, 11.700 yıl önce biten Buzul Çağı'nda, mamutlar Avustralya ve Güney Amerika hariç dünyanın her yerinde yaşamış.

O dönemde insanların mağara duvarlarında resmettiği bu hayvanlar 3-4 metrelik gövdeleriyle günümüzdeki Afrika fillerine benziyormuş. Ancak fillerden farklı olarak kahverengi tüyleri, daha küçük kulakları, daha büyük ve kıvrık dişleri varmış. Binlerce yıl önce nesli tükenen mamutlardan birinin 1975 yılında bulunan kemikleri, Siegsdorf Doğa Tarihi ve Mamut Müzesi'nin kurulmasını sağlamış.

Almanya'nın Baviera eyaletindeki Chiemgau bölgesinde, Siegsdorf adlı bir kasabada bulunan bu küçük, özel müze jeoloji, palentoloji ve Buzul Çağı'na odaklanıyor. 1995 yılındaki açılışından beri, kasabanın yakınındaki Gerhartsreiter Graben'de bulunan 45.000 yıllık

mamut kemiklerini görmek isteyen bir milyondan fazla insan müzeyi ziyaret etmiş. Traun Nehri üzerindeki köprünün hemen yanında yer alan müzenin 650 metrekairelik sergi alanı 3 ana bölüme ayrılıyor: "Güneydoğu Baviera'nın doğa tarihi", "Fosiller, deniz ve kara canlıları" ve "Buzul Çağı".

Giriş katındaki gişeden biletimi alıyorum; müze mağazasının içinden geçip, merdivenlerden inerek gezime bodrum kattan başlıyorum. Bu katta Güneydoğu Baviera'nın jeolojik yapısı ve Alp Dağları'nın oluşumu anlatılıyor. Kıtaların kayması, nedenleri ve etkileri, kaya oluşumu, fosiller, depremler, radyoaktif tarihlendirme ilgili bilgiler sunuluyor. Alp Dağları'nın oluşumundaki değişimlere ışık tutan kaya duvarı adlı sergi alanındaki kayalar, kasabanın

Müze binası

Devri sırasında erimiş su kütleleri tarafından yeniden şekillendirilmiş. Küçük bir bataklık alanı, Avrupadaki en önemli fosil kaynaklarından biri haline gelmiş. Kemik buluntuları, o dönemde bölgede mamutların, ma-

yakınındaki bir çakıl yatağından çıkarılmış. Bu bölümde zaman çizelgesi boyunca yürüyerek dünyanın gelişimindeki en önemli olayları günümüze kadar keşfedebilirsiniz.

Daha sonra duvarları ve tavanı ahşap, sanki bir madenin içinde yürüdüğümü hissettiren bir merdivenle üst kata çıkıyorum. Bu katta sergilenen bütün fosiller Siegsdorf kasabasının tam ortasında yer aldığı 70x70 kilometrelik bir kare alan içinde bulunmuş. Kasabanın altındaki ana kaya, dört farklı antik deniz havzasından gelen tortullardan oluşuyormuş. Tüm bölge, Buz

ğara aslanlarının, yünlü gergedanların, dev geyiklerin ve insanların yaşadığını kanıtlamış. Buradaki bir oda, farklı jeolojik dönemlerdeki flora ve fauna çeşitliliğini gösteren fosillerle bir mercan kayalığı gibi tasarlanmıştır. Burada en küçük yosunlardan büyük memelilere kadar ammonitler ve devasa deniz keremeleri gibi her boyuttaki deniz canlıları ile ilgili bilgiler veriliyor. Çocuklar büyük bir maket köpekbalığı ağzında fotoğraf çektirebiliyor, akvaryumda nesli tükenmiş deniz hayvanlarının yaşayan akrabalarını görebiliyorlar.

Müzenin en üst katına çıkan merdivenler beni Buzul Çağı adlı sergi alanına, mamut iskeletinin canlandırıldığı bölüme getiriyor. 3.60 metrelik omuz yüksekliği ile Almanya'da bulunan en büyük mamut iskeletlerinden biri olan Siegsdorf mamutunun gerçek boyuttaki kopyası çok etkileyici görünüyor. Mamuta ait orijinal kemiklerin bulunduğu, merdivenin yanındaki duvarda kemiklerin bulunuş öyküsü anlatılıyor. Bu kattaki bir Buzul

Çağı maketi Tiroler-Ache-Glacier buzulları geri çekildiğinde ortaya çıkan 15.000 yıl önceki Chiemsee gölünü gösteriyor. Bugün Salzach, Tiroler Ache ve Inn nehirleri bu çağda şekillenen arazilerde akıyor. Sergi alanında bulunan diğer Buzul Çağı hayvanlarının kemikleri ve resimleri arasında Siegsdorf mağara aslanının iskeleti dikkat çekiyor. Radyokarbon tarihleme, aslanın neredeyse tamamlanmış olarak sergilenen iskeletinin yaşını 47.000

yıl olarak gösteriyor. Kemiklerdeki kesme izleri Taş Devri avcı-toplayıcılarının kullandığı jilet gibi keskin çakmaktaşı bıçaklara ait görünüyor. Bu bilgi aslanın buzsuz Chiengau bölgesinde dolaşan Neandertaller zamanında yaşadığı anlamına geliyor. Bu kattaki ayı mağarası bölümünde, keskinleştirilmiş kemik parçaları, avcı-toplayıcıların kullandığı çakmaktaşı bıçaklar, neolitik çiftçilerin araç ve gereçleri gibi tarih öncesine ait buluntular sergileniyor.

Üç kalıcı sergi alanına ek olarak müzede “Taş Devri Siegsdorf” adlı bir bölüm tasarlanmış. Buradaki Taş Devri Atölyesi'nin büyük vitrinlerinde deriler, çakmaktaşı, boynuz ve boynuzlar, ovalama taşları, kemikler ve yangın matkapları gibi alet ve malzemeler bulunuyor. Bu bölümde yıl boyu okul grupları için atölye çalışmaları, çocukların doğum günü etkinlikleri ve daha birçok aktivite gerçekleştiriliyor. Şömineler ve mağaraların bulunduğu müze arazisindeki Taş Devri Bahçesi de geçmişe

Müzeden ayrılırken yalnızca bir saatlik bir ziyaretle dünyamızın 250 milyon yıllık jeolojik tarihine tanıklık ettiğimi hissediyorum

kısa bir yolculuk için mükemmel bir ortam sunuyor. Yaz boyunca özel aktivite günleri olan müzenin bodrum katındaki geçici sergi alanında yıl boyunca çeşitli sergiler düzenleniyor. Müzeden ayrılırken yalnızca bir saatlik bir ziyaretle dünyamızın 250 milyon yıllık jeolojik tarihine tanıklık ettiğimi hissediyorum; ve bir zamanlar yaşanan iklim değişikliği nedeniyle nesli tükenen mamutlar gibi, dünyadan gelip geçen milyarlarca canlıdan yalnızca biri olduğumu, kocaman evrendeki minicik bir nokta gibi...•

izlensentokerbd@gmail.com

Anka
Berk Yüksel

Toprak Tanrıçası-
Ana Tanrıça

Gaia

“Soluduğumuz hava, okyanuslar ve kayalar tamamen ya doğrudan canlı varlıkların ürünleridir ya da onların varlıklarıyla büyük ölçüde değişmişlerdir; hem bu volkanlardan gelen lavlardan oluşan kayalar için bile geçerlidir. Aslında canlı varlıklar salt fizik ve kimya ders kitaplarının belirlediği ölü bir dünyaya uyum sağlamakla kalmıyorlar, atalarının soluğu, kemikleri, kanı olan ve artık kendilerinin devam ettirdikleri bir dünyayla birlikte yaşıyorlar.” James Lovelock

“Işığa kavuşman için karanlığa meydan okuman gerekir.” Platon

Gaia; mitolojide toprak (doğa) tanrıçasıdır. (toprak ana, ana tanrıça) Bir tanrıdan çok kozmik bir varlıktır. Bütün tanrıların ve titanların soylarının çıktığı en eski ve ilk tanrıça olarak geçer. Mitolojide kocasız (kimse ile birleşmeden) olarak Uranos’u (gökyüzü) (ölüm-süzlerin diyarı) doğurmuştur. Göğe kendisini de içine alsın kaplasın diye kendi büyüklüğünü verir. Gaia, bütün öğelerin kaynağında bulunan ana ilkedir. Gaia kendi kendine doğurma prensibine göre göğü, dağları ve denizi yaratır.

“Eski Yunanlar, yeryüzünün yepyeni olduğu, daha kesin biçimini almadığı döneme Khaos adını takmışlardı. Khaos kelimesi büyük bir karmaşayı anlatmak için kullanılır ve eski Yunanlarda yeryüzünün ilk halini bir karmaşa, karışıklık olarak görüyorlardı. Efsanevi tanrılar, işte bu el değmemiş karmaşık toprağa bir düzen getiriyorlardı.”

“Önce kaos vardı hiç bir şekil

Gaia, bütün öğelerin kaynağında bulunan ana ilkedir.

Kendi kendine doğurma prensibine göre göğü, dağları ve denizi yaratır.

almamış karanlık ve boşluğu içeriyordu. Daha sonra kaostan her şeyin dayanağı olan Gaia (yer) çıktı. Daha sonra her şeyi birbirine çeken birleştiren ve çoğaltan eros çıktı. Bunun ardından erebos (karanlık), üst

tabakanın ışığı aither ve yeryüzünün ışığı olan hemera çıktı.”

Kaostan sonra ortaya çıkan Gaia ilk önce gökyüzü Uranos'u daha sonra ahenkli dalgaları bulunan Pontos'u (*deniz*) kendisinden çıkarır. Su yeniden doğuşun sembolüdür. Uranos ile birleşerek (*sevgi ögesi*) altısı dişi, altısı erkek üzere oniki titani doğurur. (*okeanos, koi-os, krios, hyperion, iapetos, kronos, theia, rhea, mnemosyne, phebe, tethys, themis*) Bilindiği gibi kutsal gök (*eril*) ile kutsal yerin (*dişil*) birleşmesinden, kutsal evlatlar oluşur. Uranos gök tanrı olarak Gaia ile yaptığı evlilikte evrenin yönetimini ele alır.

Daha sonra Uranos kendi öz oğlu Kronos tarafından hadım edilir ve sembolik olarak yeryüzü ve gökyüzü birbirinden ayrılır. Uranos gibi Kronos da oğullarını yok etmek ister. Gaia Uranos'un devrilmesini sağladığı gibi, tahta çıkardığı oğlu Kronos'un da Zeus tarafından devrilmesini sağlar. Her ikisi de yönetime gelince zorbalastıkları için devrilmişlerdir.

Gaia son olarak Tartaros'la birlikte Thypon'u doğurur. Gaia veya Gaea, Yunan mitolojisinde yeryüzünü simgeleyen, arzın cisimleşmiş hâli olan tanrıçadır. Diğer tanrıların

kendisinden türediği düşünülmüştür.

“Zamanla Gaia'nın mythos'ta yeri ve önemi değişmiş, kozmik nitelikteki Ana Toprak, dinde daha belirli birer tanrıça olarak görülen, bir yandan Demeter, öte yandan Kybele gibi toprak ve bereket tanrıçalarına yer vermiştir.

Gaia böylece daha kişisel ve insansal tanrıçalarla ya birleşmiş, ya da kozmik öge olarak felsefe alanına girmişti.”

Çağlar boyu dogma, biat ve taassubun, bilgi, liyakat, akıl ve hikmet ile mücadelesi süregelmiştir...

Eril gücün ve kaba kuvvetin yerini eninde sonunda dişil şefkat ve güzellik alır...

Egemen olan "karanlık", "aydınlık" ile tamamlanır... Nizam, denge ile sağlanır...

Ve "Gaia" her daim yine ve yeniden doğar...

Denildiği gibi: “*Dünyayı daha iyi yapmayan insan, insan değildir!*”

“*Kaynak ile bütün ile aranızda kimseyi sokmayın!*”

“*İnsan yapımı hiçbir mabed, içine kutsallığı sığdıramaz!*”

“*Bilgi hayattır.*” •

berkyukselbd@gmail.com

Gaia Hipotezi

Gaia ilkesi olarak da bilinen Gaia hipotezi, Dünya'nın biyosfer, atmosfer, hidrosfer ve pedosferini içeren, evrimleşen bir sistem olarak sıkıca bağlanmış, kendi kendini düzenleyen karmaşık bir sistem olduğunu öne sürer. Hipotez, "Gaia" adı verilen bu sistemin, bir bütün olarak çağdaş yaşam için en uygun fiziksel ve kimyasal ortamı aradığını öne sürmektedir.

S U D O K U

	4				8	1		
2	3			9			8	
		8		6		9	4	
4		6		7		8	2	1
	1					6	9	
	2	3		1				5
9	6			3			1	
3	8			2	1			
1			5		9	3	6	8

Sudoku Yapamayanlar İçin

	6	3		4				
	5	8				9		
			5	3	8			
8		5					6	
2				6	5			8
6			8		1	4		9
5						7	9	6
					6		8	
	9		4			5		2

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Bilmediğin Suya Girme

Bir Boğaz çocuğu olarak altı yaşında İstanbul Boğazı'nda yüzmeye başladım ve kısa zamanda akıntılı, çalkantılı ve hemen derinleşen tehlikeli sulara yüzmeye alıştım. Gözü pek bir çocuktum. Daha on yaşındayken arkadaşlarımla yüzerek yakından geçen şehir hatları vapurlarına bir ya da iki metre kalana kadar yaklaşır, açıkta

oturan yolcuları ıslatırdık. Bu oyunun sonunda pervanenin altında parçalanarak ölme olasılığımızın çok yüksek olduğunu bildiğimiz halde o heyecandan vazgeçemedik.

1968 yılında on iki yaşına yeni basmıştım. O yaz ablam ilkokul öğretmeni olarak bir Anadolu köyüne atanınca ailecek oraya yerleştik. O yıllarda köydeki evlerde elektrik ve

şebeke suyu yoktu. Bu zorluğuna karşın bölgeyi ve insanlarını çok sevmiştik. Kardeşim ve ben köydeki yaşitlarımızla çok iyi anlaşıyor, hep birlikte çevredeki dağları, vadileri keşfediyor, yakındaki ırmakta yüz-meye gidiyorduk. O sıralar tekstil ürünleri şimdiki gibi bolca olmadığı için annelerimizin desenli basma kumaşlardan elde diktikleri iğreti sortları mayo olarak kullanıyorduk yüzerken.

İstanbul'dayken Boğaziçi'nde yüzmeye alışık olduğumuz için ırmağın çılginca akan suyu bizi korkutmuyordu. Yine de tedbiri elden bırakmamak için ırmak yatağının genişleyip suyun kum tepeleri arasında kaldığı sığlık alanda yüzüyorduk. Ağustos ayının insanı bunaltan sıcağında köy halkı kan ter içinde tarlalarda çalışırken bizler hemen her gün gidip ırmağın sularında

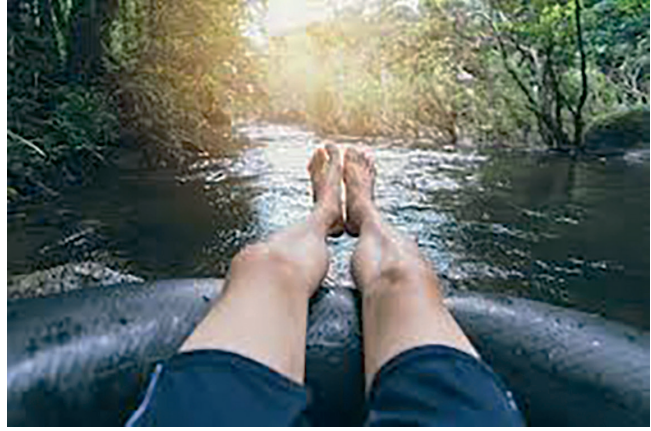
yüzerek serinliyorduk.

Bir gün köydeki arkadaşlarımızdan biri çapı iki metreye yakın şişirilmiş bir traktör iç lastiğiyle (şambrel) çıkageldi. Merak ve heyecan duygularıyla etrafına toplanıp şambrelini incelemeye başladık. Lastiğin altı kısmı sağlam bir brandayla kaplanarak dev bir leğen ya da küçük çapta bir sal haline getirilmişti. Bu arkadaşımızın semer ustası olan babası özel delici aletlerle kenar kısımlarından çepeçevre deldiği brandanın geniş kısmını şambrelinin alt kısmına yerleştirdikten sonra kenarlardan döndürerek içte kalan kısma dikmiş. Sonuç olarak bir yanından tutunarak hatta içine oturarak suda bir yerden bir yere gidebileceğimiz bir sala benzemişti. Biz şambrelini incelerken onu getiren arkadaş çöşkuyla seslendi:

“Hadi ırmağa gidelim, hepimiz buna tutunursak akıntıyla aşağı köye kadar ineriz.”

Heyecanla ovanın bitimindeki ırmağa doğru koştuk. Beş arkadaşlık. Suyun nispeten az akıntılı bir yerini bulduk ve hepimiz o dev şambrele tutunup ileri doğru açıldık. Artık derin ve akıntılı sulardaydık. Kısa bir süre sonra biraz daha hızlanan akıntı bizi önüne katıp sürüklemeye başladı. Bu durum içimizde tatlı bir heyecan yaratmış dahası keyiflenmiştik. Bir sala binmişçesine neşe içinde suyun akıntısıyla aşağılara doğru iniyor, çevredeki tütün ve pamuk tarlaları hızla yanımızdan

geçip giderken o tarlalarda çalışanlar bize, biz de onlara el sallıyorduk. Yaklaşık olarak bir kilometre böyle gittikten sonra hep beraber şarkı söylemeye başladık. Henüz Ağustos'un ortasındaydık ve Eylül'ün sonuna kadar bizi oyalayacak güzel bir su taşıtı bulmuştuk. Keyfimize diyecek yoktu.

Kabaca iki kilometre bu şekilde gittikten sonra ırmak yatağının daraldığı bir bölgeye geldik ve o an akıntı baş döndürücü bir hal aldı. Bedenlerimizin tamamı derin suyun içinde olduğu halde şambrelle tutunmuş biz beş çocuk hiç beklemediğimiz bu durum karşısında paniğe kapılmaya başladık. Artık kontrol edemediğimiz bir hızla sürükleniyor, dar ırmak yatağının kıyısındaki kayalara çarpan dalgalar geri dönüp üstümüzden aşarak nefes almamızı zorlaştırıyordu. Suyun derin yerinde olduğumuz için ayağımızı dibe basıp durabilmek ya da sahile geri dönmek şansımız hiç yoktu. Bu acı gerçek kafamıza dank ettiği az evvelki neşemiz kayboldu ve yerini can korkusu aldı. Akıntı biraz daha kuvvetlenip sımsıkı tutduğumuz şambrelle elimizden kaçırırsak sonumuzun ne olacağını düşünmek bile istemiyorduk.

İstanbul Boğazi'nda yüzerken en

Kabaca iki kilometre bu şekilde gittikten sonra ırmak yatağının daraldığı bir bölgeye geldik ve o an akıntı baş döndürücü bir hal aldı.

azından suyun dibini görebiliyorduk. Oysa deli gibi akan bu derin ve çamurlu ırmak yüzeyinin altında ne olduğunu bilmemiz olası değildi. Ya ayaklarımız görünmeyen su altı kayalarına ya da çürümüş ağaç kütüklerine takılıp boğulup gidersek? Yüzlerindeki ifadeden diğer arkadaşların da aynı korkuyu taşıdığını görebiliyordum. İşin başında hiçbirimiz bu tehlikeyi düşünmemiştik ve şimdi fazlasıyla korkuyorduk.

İrmak yatağı giderek daralırken akıntıyla aşağıya doğru sürüklenme hızımız iyice arttı. Bunun sonucunda şambrelle tutunabilmemiz daha da zorlaştı. Sonunda hepimiz panik içinde bağırmağa başladık. Ne yapacaktık? Kıyıya sapa sağlam

dönebilecek miydık? Belki de birkaç gün sonra cansız bedenlerimizi kum tepeliklerine ya da kenardaki çalılıklara takılmış olarak bulacaklardı. Şambrelı getiren arkadaş bir yandan can havliyle lastiğe tutunuyor bir yandan da avaz avaz bağırarak ağlıyordu. Sonunda içimizde en büyüğümüz olan Osman onu susturarak konuştu:

“Korkmayın, aşağı köye yaklaşırken ırmağın yatağı genişleyecek, o zaman su yine sığlaşır. Kolay bir yerden kıyıya çıkarız. Şambrelle sıkı tutunun sakın bırakmayın”

Gerçekten dediği gibi miydi? Kurtulacak mıydık? O bölgeyi hiç bilmiyordum, bahsettiği köy yakında mıydı? Öte yandan ona inanmak ve dediği gibi şambrelle sımsıkı tutunmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Neyse ki bir süre sonra nehrin yatağı genişledi ve akıntı giderek azaldı. Biraz rahatlamıştık. Suyun ortasında kum tepelikleri görülüyordu. Bu

bile üzerimizdeki can korkusundan kurtulmamızı sağlamıştı. Sonunda ayağımın dibe değdiğini fark ettim. Bu güzel haberi diğerlerine de söyledim, gerçekten de suyun derinliği rahatça basıp ayakta durabileceğimiz kadar sığlaşmıştı. Artık kurtulduk diye sevinsek de aşırı derecede yorgun düştüğümüz için istediğimiz kadar hızlı hareket edemiyorduk.

Irmağın iyice sığ bir bölgesine vardığımızda şambrelı kendi başına sürüklenmeye bırakıp kum tepelikleri üzerinde yürüyerek kıyıya ulaştık. Elbiselerimiz en az beş kilometre yukarıda suya girdiğimiz yerde kalmıştı. Hepimiz kıyıya çıkınca kendimizi kızgın güneşte iyice ısınmış olan kumlara attık. Yaşadığımız korku ve suyun soğukluğu nedeniyle tiril tiril titriyorduk. Orada en az bir saat öyle kalıp güç topladık. Sonra kıyıda tarlalardan birinde gördüğümüz birkaç olgun kavunu koparıp bir taşla parçaladık ve paylaşarak yedik. Kaybettiğimiz enerji yavaş yavaş yerine geliyordu. İyice toparlanınca hep birlikte kalktık, yalınayak bir şekilde tarlalardan, patikalardan yürüyerek elbiselerimizi bıraktığımız yere doğru yürümeye başladık. Ayaklarımıza çakıl taşları, dikenler ve kurumuş pamuk kozaları batıyordu. Yaklaşık iki saat yürüdükten sonra elbiselerimizi bıraktığımız yere vardık.

O günden sonra bir daha ne olursa olsun bilmediğim denize, göle ya da ırmağa girmedim. •

mehmetunverbd@gmail.com

12. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın Sonuçları Belli Oldu

Bu yıl on ikincisi düzenlenen Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nda ödül almaya hak kazanan karikatürler belli oldu.

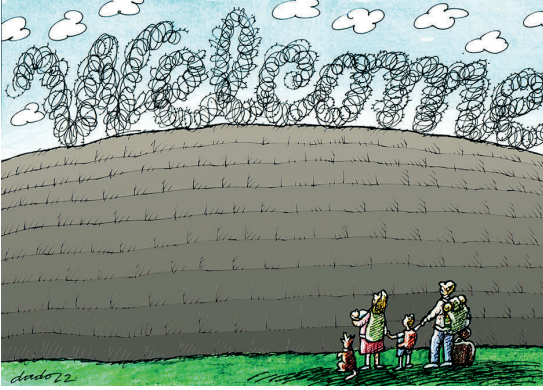
Milas Belediyesi tarafından bu yıl 12'ncisi düzenlenen Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı **Yılmaz Büyükerşen**'in jüri başkanlığını yaptığı, Milas Belediye Başkanı **Muhammet Tokat**, **Ruhan Selçuk**, **Kamil Masaracı**, **İzel Rozental**, **Zeynep Gargi**, **Zehra Ömeroğlu**, **Sevda Deniz Anıl**, **Yoshiaki Yokota**, **Hayati Boyacıoğlu** ve **Mehmet Nergiz**'den oluşan seçici kurul, dünyayı ve ülkemizi etkisi altına alan koronavirüs salgını nedeniyle Zoom platformu üzerinden çevrimiçi değerlendirmede bulundu.

Yarısmaya 59 farklı ülkeden 504 karikatürist, 2159 karikatür ile katıldı.

Birincilik ödülünü İran'dan **Esmail Babaei**, ikincilik ödülünü Hırvatistan'dan **Dragutin Kovacevic** ve üçüncülük ödülünü de İran'dan **Ali Ghanaat** kazandı.

I.'lik Ödülü
Esmail Babaei
Iran

2.'lik Ödülü Dragutin Kovacevic Hırvatistan

3.'lük Ödülü Ali Ghanaat İran

9 Ödül Dağıtıldı

İlk üç ödülün dışında Jüri Özel Ödülü'nü **Stefaan Provijn** (Belçika) Cumhuriyet Gazetesi Özel Ödülü'nü **Mohamad Ali Khoshkam** (İran), TEMA Vakfı Özel Ödülü'nü **Murat Şeker** (Türkiye), Schneider-tempel Sanat Merkezi Özel Ödülü'nü **Firoozeh Mozaffari** (İran), Labranda Su Özel Ödülü'nü **Norbert Van Yperzele** (Belçika) ve Eskişehir Özel Ödülü'nü **Eda Uzunoglu** (Türkiye) kazandı.

Başkan Tokat: "Yarışmamız Marka Oldu"

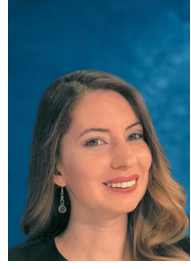
Sonuçların açıklanmasıyla ilgili konuşan Milas Belediye Başkanı **Muhammet Tokat**, yarışmanın marka olduğunu ve bu yıl jüri başkanlığını Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı **Yılmaz Büyükerşen**'in yapmasından dolayı da ayrıca mutlu olduğunu ifade etti.

Başkan Tokat, "Ulusal ve uluslararası düzeyde bir marka haline gelen yarışmamızın Milas'ın ortak değeri haline gelmesi bizi gururlandırıyor. Mütevazı bir ilçe olarak bir dünya sanatının çok önemli merkezi haline geldik. (...) Başta Prof. Dr. Sayın Yılmaz Büyükerşen olmak üzere, tüm jüri üyelerimize teşekkür ediyoruz." dedi.

Yarışmanın jüri başkanlığını yapan Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen, "Turhan Selçuk, ülkemizin en önemli değerlerinden ve 50 yıl önce tanışma fırsatı bulduğum, yakın arkadaşlarımdan biriydi. (...) O, sadece çok değerli bir karikatürist değil, grafik sanatını, gözleri, düşünceleri ve elleriyle birleştiren büyük bir sanatçıydı." ifadelerini kullandı.

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

İngiltere'de Yılın Mülteci Raporu

İngiltere Savunma Bakanlığı, 1 ağustos günü, 14 küçük tekneyle 696 kişinin ülkeye giriş yaptığını açıkladı. Bu da 2022'de en çok göçmenin Manş Denizi'ni aştığı gün olarak kayıtlara geçti. Aralarında küçük çocukların da bulunduğu

göçmenler, Ramsgate'te karaya inmelerinin ardından işlem merkezine götürüldü. Resmi rakamlara göre bu yıl Manş Denizi'ni aşarak İngiltere'ye gelen düzensiz göçmenlerin sayısı 17 bine ulaştı. Geçtiğimiz yıl bu sayı 28 bin 500 olarak kaydedilmişti. Manş Denizi'nden gelen göçmen sayısı hava koşulları ve Fransa'nın kıyı şeridindeki yaptırım faaliyetlerine göre değişkenlik gösteriyor. İngiltere hükümeti bu yılın başlarında caydırıcı olma gayesiyle ülkedeki sığınmacıların Ruanda'ya sınır dışı edilmesine yönelik karar almıştı. Ancak yasal engeller nedeniyle hazi-randa Ruanda'ya yapılması gereken

uçuş durdurulmuş, bu politika askıya alınmıştı.

2 Buzullar Beklenenden Daha Hızlı Eriyor

Her on yılda yaklaşık 0,3 derecelik sıcaklık artışıyla Avrupa, küresel ortalamanın neredeyse iki katı kadar hızla ısınıyor. Küresel ısınma nedeniyle Himalayalar'dan Alpler'e kadar buzullar hızla eriyor. Bu erime, deniz seviyelerinin yükselmesine, sınırların değişmesine ve kaya çığlarına yol açıyor. Avrupa'da da kaydedilen aşırı sıcaklık, Alp buzullarındaki erimenin daha önce görülmemiş seviyelere çıkmasına yol açtı. Himalayalar'ın eteklerinde binlerce buzulun bulunduğu Pakistan da iklim değişikliğinden ciddi boyutta etkilendi.

Pakistan Hükümeti'ne göre, Himalaya, Hindikuş ve Karakurum

dağlarındaki 33 buzulun kırılma riski var. Bu senaryonun gerçekleşmesi, milyonlarca metreküp suyun serbest kalması ve doğal felaketlerin artması anlamına geliyor.

3 Vizesiz Giriş İmkkanı Sağlayan Pasaportlar

Londra merkezli bir şirket tarafından yayımlanan rapora göre, 3 Asya pasaportu, sahiplerine diğer tüm ülkelerden daha fazla küresel seyahat özgürlüğü sunuyor. Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği verileri çerçevesinde hazırlanan listede ilk sırada, önceki yıllar gibi 193 noktaya vizesiz gidebilen Japonya yer aldı. Japonya'yı 192 yer ile Singapur ve Güney Kore takip etti.

4. sırada 190 ülkeye vizesiz giriş hakkıyla Almanya var. Onu, 189 destinasyonda vizeye ihtiyaç duymayan Finlandiya, İtalya ve Lük-

semburg izledi. Amerika Birleşik Devletleri ise; Fransa, İrlanda, Portekiz, Birleşik Krallık, Avusturya, Danimarka, Hollanda, İsveç gibi ülkelerin gerisinde kaldı. Ukrayna'ya

savaşı sonrası yaptırımların uygulandığı Rusya'nın vizesiz gidebileceği ülke sayısı da azaldı. Ancak yatırım uygulayan çoğu ülkenin daha önce de vize şartı tanınması nedeniyle Rusya'nın sıralamasında büyük değişiklik olmadı ve 50. sırada yer aldı. Türkiye ise geçtiğimiz yıl olduğu gibi 110 ülkeye vizesiz girebiliyor. Bu sayı ile Türkiye bu yıl 54. sıraya yükseldi.

4 Doğal Gaz ve Nükleer Enerji İçin "Çevre Dostu" Tartışması

Avrupa Parlamentosu, bazı nükleer enerji ve doğal gaz yatırımlarını "çevre dostu" ve "sürdürülebilir" olarak sınıflandıracak tartışmalı plana destek verdi. Avrupa Birliği genelindeki enerji yatırımlarının çevreye zararlı olup olmamalarına göre sınıflandıran yeni düzenlemeye iki komite tarafından söz konusu enerji kaynaklarının çevreci olarak tanımlanmaması için itiraz edilmişti. Değişiklik önerisi 328'e karşı 287 oyla reddedildi, 33 milletvekili ise çekimser kaldı.

Avrupa Parlamentosu'nun verdiği bu desteğin ardından AB Komisyonu'nun hazırladığı direktifin karar organı AB Konseyi'nden

geçmesine artık kesin gözüyle bakılıyor. Direktifin hayata geçmesinin ardından 2023 yılından itibaren yatırımcılar ve pazarlamacılar, AB'de doğal gaz ve nükleer enerji yatırımlarını bazı koşullara uyulması halinde "çevre dostu" olarak tanımlayabilecek.

5 Ukrayna Savaşı Sonrasında AB'de "Zorunlu Askerlik" Gündemi

Avrupa ülkeleri, son yıllarda zorunlu askerlik uygulamasından profesyonel orduya geçerken, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, bazı

Avrupa Birliği ülkelerini

eskiye dönüştürme sevk etti. İlk harekete

geçen Letonya

oldu. Temmuz

ay başında

savunma bakanlığı

18-27 yaş

arası erkeklerin

11 aylık askerlik

hizmetini tamam-

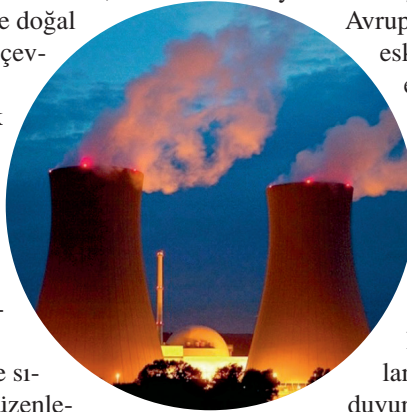
lamaları gerektiğini

duyurdu. Parlamentodan

geçmesi gereken yasa tasarısının

gelecek yıl yürürlüğe girmesi bekleniyor.

Letonya Savunma Bakanı Artis Pabriks, "Letonya toplumu, hayatta kalabilmek için askeri eğitim almış ve savaşa katılmaya hazır olan nüfusun oranını arttırmamız gerektiğini anlamalı. Bu, Rusya'nın Letonya'ya istediği zaman saldırma

riskini azaltacaktır" ifadelerini kullandı. Diğer ülkeler de bu politikayı takip edebilir. Nisan ayında Hollanda Savunma Bakanlığının, askeri pozisyonların dörtte birinin doldurulmadığına dair endişeler üzerine İskandinav tarzı zorunlu askerlik uygulamasını başlatmak amacıyla bir çalışma başlattığı açıklandı. Polonya, mart ayında yeni bir "ücretli gönüllü genel askerlik hizmeti" sistemi getirdi. Ancak tüm Avrupa Birliği ülkeleri aynı görüşte değil. Portekiz Başbakanı Antonio Costa, zorunlu askerlik hizmetinin geri getirilmesini reddetti. İspanya, İtalya ve Belçika'da da bu konuda fazla bir tartışma görünmüyor.

6 Gıda Güvenliğinde En İyi Durumdaki Ülkeler

The Economist dergisi, beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili değerlendirmeler içeren Küresel Gıda Güvenliği Endeksi 2021 raporunu yayınladı. Rapora göre, gıda güvenliği konusunda dünyada

en iyi durumdaki ülke İrlanda. Bu ülkenin Küresel Gıda Güvenliği Endeksi puanı 84. Ardından 81,3 puan ile Avusturya ve 81 puan ile İngiltere geliyor. Bu ülkeleri Finlandiya, İsviçre, Hollanda, Kanada, Japonya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya izliyor. Türkiye ise 65,1 puan ile 113 ülke arasında 48. sırada yer alıyor. Listenin son üç sırasında ise Mozambik, Yemen ve Burundi bulunuyor.

7 En İyi İngilizce Konuşulan Ülkeler

Küresel eğitim şirketi Education First yayınladığı İngilizce Yeterlilik Endeksi ile Avrupa'da Anglosakson ülkeler dışında en iyi İngilizce konuşan ülkeleri sıraladı. Kuruluş, 2 milyon kişinin İngilizce test sonuçlarını inceledi. Sıralamada ilk 10'da 8 Avrupa ülkesi yer aldı. İngilizce yeteneğine göre en iyi sonuçlar Kuzey Avrupa ülkelerinden geldi.

En iyi İngilizce konuşulan ülkeler listesinde ilk 3 sırada Hollanda, Avusturya ve Danimarka yer aldı. Hollandalıların yüzde 93'ünün İngilizce diyalogu anlayabildiği belirlendi. İngilizce konuşabilen ülkeler listesinin 8, 9 ve 10'uncu sıralarında İsveç, Finlandiya ve Hırvatistan var.

Avrupa ülkeleri içerisinde en düşük puana sahip ülke ise İtalya. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

EYLÜL AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

6	4	9	2	5	8	1	3	7
2	3	1	7	9	4	5	8	6
7	5	8	1	6	3	9	4	2
4	9	6	3	7	5	8	2	1
5	1	7	4	8	2	6	9	3
8	2	3	9	1	6	4	7	5
9	6	5	8	3	7	2	1	4
3	8	4	6	2	1	7	5	9
1	7	2	5	4	9	3	6	8

Sudoku Yapamayanlar İçin

7	6	3	1	4	9	8	2	5
4	5	8	6	7	2	9	3	1
9	2	1	5	3	8	6	4	7
8	1	5	7	9	4	2	6	3
2	4	9	3	6	5	1	7	8
6	3	7	8	2	1	4	5	9
5	8	4	2	1	3	7	9	6
1	7	2	9	5	6	3	8	4
3	9	6	4	8	7	5	1	2

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(b) Empati
- 2-(d) Yaren
- 3-(c) Portatif
- 4-(a) İlimli
- 5-(a) Kontak
- 6-(c) Taka
- 7-(d) Sofra tuzu
- 8-(d) Lama
- 9-(b) İvedi
- 10-(c) Eskrim
- 11-(a) Mendel
- 12-(b) İnci

- 1-(c) Kurdeşen
- 2-(b) İş hacmi
- 3-(d) Takım tekele
- 4-(b) Tavsiye
- 5-(a) Duyar
- 6-(a) Fırsat, kelepirc
- 7-(d) Temel
- 8-(c) Nitelikli
- 9-(b) Bitki varlığı
- 10-(d) At üreten çiftlik
- 11-(b) Esnek dokunmuş kumaş
- 12-(c) Kötücül ur
- 13-(d) Harekete hazır
- 14-(a) Destek amaçlı söz
- 15-(b) Bir tür dantel

Kare Bulmaca

1	S	U	N	G	U	N	B	A	B	A	C	A	N	F
2	A	S	A	R	E	Z	A	F	E	R	B	E		
3	M	A	R	P	O	L	E	N	R	A	D	A	R	
4	İ	R	A	D	E	A	R	A	K	A	A	L	İ	
5	E	A	D	A	İ	L	A	H	İ	A	T			
6	A	E	M	A	Y	E	İ	F	A	K	A	T		
7	N	A	Z	A	L	F	A	Z	T	A	R	S		
8	T	R	O	L	K	E	L	E	S	M	A	L	A	
9	O	P	P	A	L	A	E	L	E	M	E	K		
10	R	A	K	E	K	E	M	E	E	T	B			
11	Y	İ	T	İ	K	K	E	L	E	K	B	S		
12	U	Z	O	İ	T	T	İ	R	E	B	O	L	U	
13	M	O	R	A	A	S	T	E	N	E	K	E		
14	N	U	M	A	N	Y	K	T	E	M	A			
15	K	A	N	A	T	F	A	S	L	A	H	İ	T	
16	R	İ	Z	E	K	A	T	Ç						
17	A	K	O	L	A	J	Y	A						
18	P	U	A	N	B	İ	L	E	T					
19	O	N	S	K	A	T	İ	N	A					
20	N	A	N	A	N	A	S	L						

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Osman Gündüz, *Uşak*

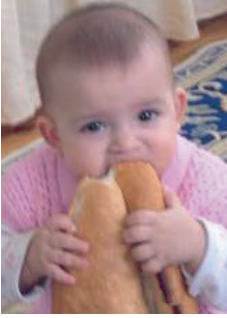
Cansu Erdoğan, *Uşak*

Nisa Duru Bozkurt, *Alanya*

Damla ve Arda Payaz, *İzmir*

Defne Akpınar, Sivas

Tarık Aydoğın, Manisa

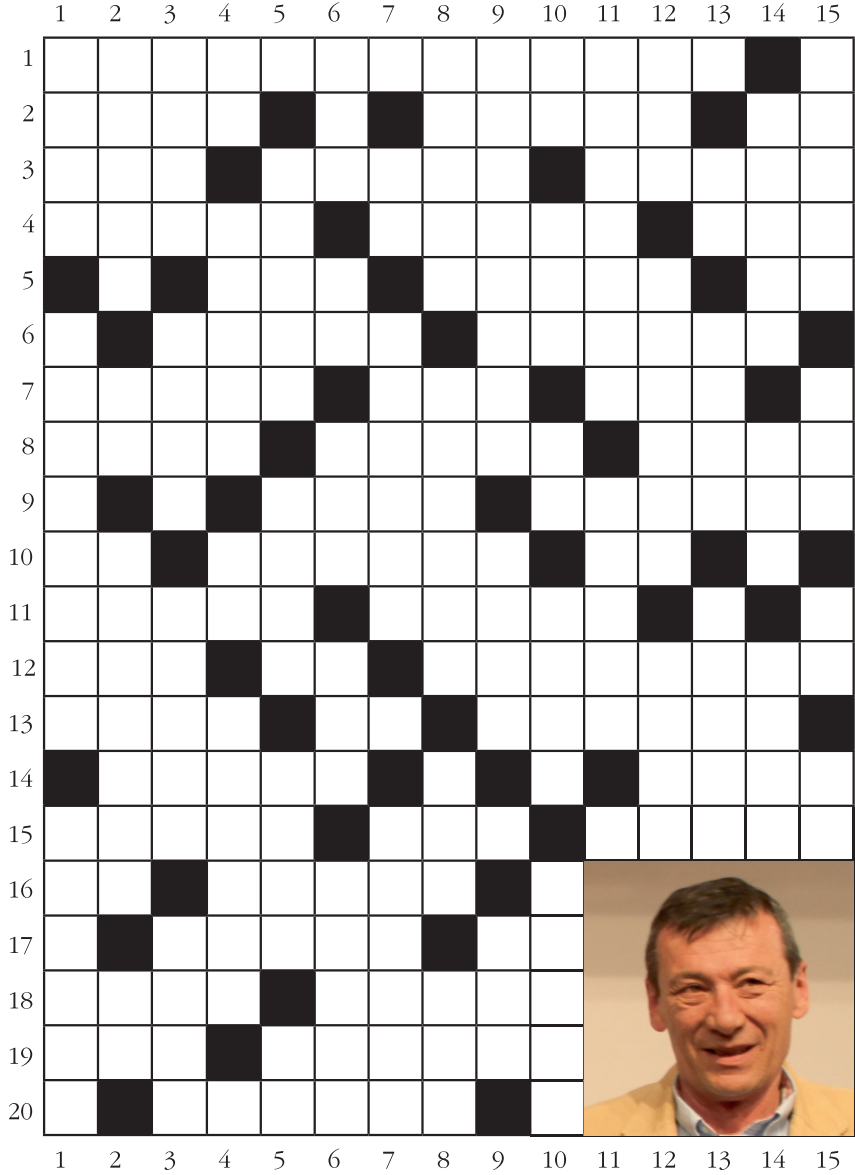
Arda Tunç Karakoyun, Balıkesir

Elif Küçük, Ankara

Hatice Kübra Gök, Antalya

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz gün-lerde yitirdiğimiz, fotoğrafta görülen seslendirme sanatçımız. 2-Çok kibirli, mağrur.-Utku.-Berilyumun simgesi. 3-Eski dilde yılan.-Çiçek tozu.- Trafikte taşıtların hızını saptamaya yarayan aygıt. 4-Bir işi yapıp yapmamaya karar verme gücü.-İri taneli bir bezelye türü.- '.... Özgentürk' (sinema yönetmenimiz). 5-Çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa.- Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan.-Satrançta bir taş. 6-Fotografçılıkta işiğa karşı hassas malzeme.- İyileşme, hastalıktan kalkma. 7-Hayvanlarda burun veya koku alma duyu organına ait olan.- Elektrik geriliminde evre.-Telli bir çalgı türü. 8-Tek-nelerle suyun dibinde sürüklenerek çekilen, huni biçiminde geniş ağızlı balık ağı.-Bursa'nın bir ilçesi-Sivacı gereci. 9-Bez parçalarından dokunan basit kilim, yaygı.-Elekten geçirmek. 10-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-Konuşurken dilinde tutukluk olan kişi.-Bir gıda maddesi. 11-Kaybedilmiş olan şey.- İrmaklarda işleyen bir çeşit sal. 12-Yunan rakısı.- Köpek.-Giresun'un bir ilçesi. 13-Yunanistan'ın güneyinde bulunan yarımada.- İskambilde birli - ' Trampet' (Gunter Grass'ın bir romanı). 14-Gelincik çiçeğine verilen bir ad.-Anafikir. 15-Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ-Afrika'da bir ülke- Taş veya mermerden oyma mezar. 16-Endonezya'nın plaka işareti-İslamiyetin şartlarından biri. 17-Kumaş, tahta gibi malzemelerle yapılan, kâğıt veya kartona yapıştirılan resim.-Şaşma belirten bir ünlem. 18-Çeşitli sporlarda kullanılan ölçüsü ve değeri değişken birim.- Ücreti ödenerek sinema, tiyatro, konser gibi eğlence yerlerine girme imkânını veren belge. 19-Yabancı bir ağırlık ölçüsü birimi.-65 kart ile bakılan bir fal türü. 20-Tropikal bir meyve.

YUKARIDAN AŞAĞI : 1-' Güner' (1915-1991 yılları arasında yaşamış olup, ülkemizde fotoğraf alanındaki ilk devlet sanatçısı unvanını alan sanatçımız).- Yıl boyu çiçek açan, uzun ömürlü bir bitki.-Elişi kağıdı. 2-Özsu- Bir alan ölçüsü birimi- Kütahya'nın antik zamanlardaki adı.-Hububat tozu. 3-Haykırma, bağırma.- MÖ 6. yüzyılda yaşadığı varsayılan eski Yunan masal yazarı.- Bir kimseye göre çocuğunun çocuğu.- Basımcılıkta dizgi harflerinin konuluğu gözlerden oluşan tabla. 4-Gramın kısa yazılışı.-Ardahan'ın bir ilçesi.-İliği eki.-Güney Amerika'da bir akarsu. 5-Bir araçta ayak yardımıyla dönmeyi veya hareketi sağlayan düzenek.-Onaylama sözü.- Kırık kemikleri sarmaya yarayan ince tahta.-Kilogramerin kısa yazılışı. 6-Yapısına girdiği sözcüğe yeni anlamı katan yabancı bir ek.-Bir zaman birimi.- Elma, armut gibi meyvelerin kurutulmuşu.- Güneş doğmadan önceki alaca karanlığ.-Bir derenin iki tarafındaki orman. 7-Bir nota.-Labada da denilen bir bitki.-Meksika mutfağına özgü, et, biber, sarımsak, pul biber ile yapılan bir yemek türü. 8-Azerbaycan halkından olan.- Büyüklük, irilik bakımından şaşılacak durumda olan nesne.-Gezinti teknesi.-Dalkavukluk yapan. 9-Bir işi bayağılaş- tırma işi.-Seçkin.- Japonya'nın para birimi. 10-Bağışlama- Masallarda adı geçen efsanevi dağ.-Tavla da bir sayı.- Amaç, gaye.- Yol, ağaç gibi kollara ayrılan şeylerin ayrılmaya yeri. 11-Yaradan akan irin.-Karda batmamak için ayaklara takılan düzenek. 12-Parlak tüyleri olan bir papağan türü.- Bir yerde kalmak, oturmak.- Tül kuyruklu bir akvaryum balığı. 13-Rusçada evet.- Rahat, huzur.-Fotografçılıkta diyafram gibi ayarlar neticesinde fotoğrafta oluşan bulanıklık efekti. 14-İstanbul'un bir semti.-Dudak.- Parlak, parıldayan. 15-Eşi, benzeri olmayan.-Uyanık, gözü açık.-Başlıca içeceğimiz.- Bir binek hayvanı.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

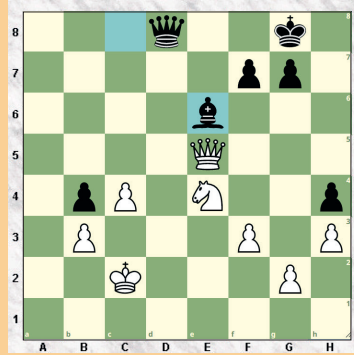
Mustafa Yıldız

44. SATRANÇ OLİMPİYATI

Hindistan'ın Chennai kentinde 29 Temmuz – 9 Ağustos 2022 tarihlerinde rekor sayıda ülke takımları katılımıyla düzenlenen 44. Satranç Olimpiyatı'nda Özbekistan, dünyayı şaşırtan sonuçlar alarak 11 tur sonunda 19 puanla 1. oldu. Eş puanla Ermenistan 2. onların 1 puan arkasında Hindistan B Takımı 3. oldu. Türkiye Satranç Milli Takımı turnuvayı 28. sırada bitirdi.

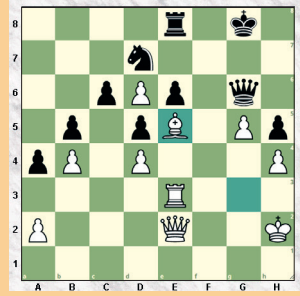
Dommaraju Gukesh (Hindistan 2) – Nadirbek Abdusattarov (Özbekistan), 10. Tur, 1. Masa

44. Satranç Olimpiyatının parlayan iki genç yıldızının karşılaşmasında Gukesh, başından beri üstün götürdüğü oyunda ilk büyük hatasını yaptı, **45.Şb2??** oynadı. Bunun yerine **45.Ag5 Fc8 46.Vc5** ile baskısını sürdürebilirdi. Abdusattarov, rakibinin hatasını değerlendirdi ve derhal eşitliği sağladı: **45... Va8 46.Ac5 Va3+ 47.Şb1?** Zaman kaybı, **47.Şc2** daha iyi. **47...g6 48.Şc2 Va2+ 49.Vb2 Ff5+ 50.Ae4 Va7** Beyaz'ın şah kanadı piyonlarına saldırmak için manevra başlatıyor. **51.Şd3 Vg1 52. Vc2 Vc5** Blokaj **53. Vd2 Vg1 54.Şc2 Va1 55.Şd3 Vg1 56.Ve2 Va7 57.Ve3 Va2** Beyaz, geçer c piyonuna güvenip vezirleri değiştirmek istiyor. **58.Şd4 Vxg2 59.Ag4 f6 60.Ve8+ Şg7 61.Ve7+ Şh6 62.Af7+ Şh5 63.Şc5?** Bir ağır hata daha. Beyaz, **63.Ve3 g5** Zorunlu, yoksa **64.Vh6+** mat olurdu. **64.Ve8 Vd2+ 65.Şc5 Vd7** Açarak şah çekmenin önüne geçer. **66.Vh8+ Şg6 67.Vg8 Şh5** devam yoluyla beraberliği kaçırıyor. **63... Vxf3** Bir piyon daha eksildi. **64.Vxf6 Ve3+ 65.Şxb4 Fxh3 66.Ae5 Vd2+** Öncelikle **g6** karesini savunmak için **66...Ff5** gerekiyordu, neyse ki onarılmayacak bir hasar değil! **67.Şb5 Fd7+ 68.Şc5 Ve3+ 69.Şb4 Ff5 70.Vh8+ Vh6 71.Vd8 Vg7 72.Af3??** Ölümcül hata! **72...Vb7+** Beyaz terk etti. **0-1** Çünkü atı düşüyor.

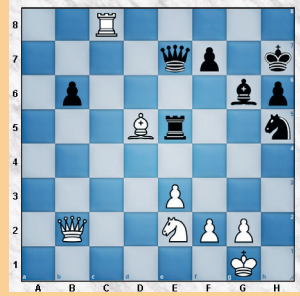
**Nadirebek Yakubboev (Özbekistan)
- Matthias Bluebaum (Almanya), 8.
Tur, 4. Masa**

Şah kanadında piyon zayıflığı nedeniyle Siyah, beyaz file dokunamıyor. Beyaz'ın başarısı filini siyah piyonların arkasına geçirmeye bağlı. **46...Şh7 47.Ff6 Vf7 48.Fe7** Fil hedefine ulaştı. **48...Vf4+ 49.Şh3 Şg8? 50.Kxe6 Af8?** Siyah'ın hamleleri Beyaz'ın işine geliyor. **51.Kf6 Vc1? 51...Vxd4** de Siyah'a umut veremezdi. **52.Vf3** Matı önleyecek savunma yok. Siyah terk etti. **1-0** Örneğin, **52.Kg6+ Axd6 53.Ve6+ Şg7 54.Vf6+ Şh7 55.Vf7+ Şh8 56.Ff6#**

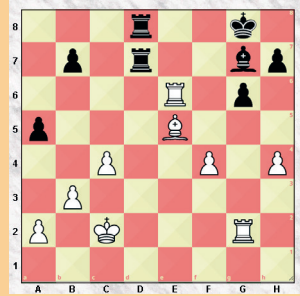
Emre Can (Türkiye) - Tsvetan Stoyanov (Bulgaristan), 3. Tur, 2. Masa

Siyah kalenin konumsal olarak açmazda olduğu oyunun sonucunu belirliyor. **40.f4! Vd7** Siyah kale yerinden oynatılmıyor, hemen mat var: **40...Kxd5 41.Vh8# 41.Kf8 Vxd5** Siyah, zorunlu olarak kalite kaybına razı oluyor. **42.Vxe5 Vd1+ 43.Şf2 Ag7 44.f5! Fh5 44... Fxf5? 45.Kxf7** ve **46.Vg7#** ile mata yol açar. **45.Ag3 Ve2+ 46.Şg1 Ve1+ 47.Şh2 Vb4 48.Vb8 Vh4+ 49.Şg1** Sahte umut taşıyan şah çekişler bitti. Siyah terk etti. **1-0** Siyah ya mat olur ya da figürlerini yitirir. Turnuva iyi başlayan Ulusal Takımımız, son turlarda aldığı talihsiz yenilgilerle 44. Chennai Olimpiyatını 28. sırada bitirdi.

Ekaterina Atalık (Türkiye) - Mariya Muzychuk (Ukrayna) 2. Tur, 1. Masa

Açılıştan 1 piyon önde çıkan Atalık, rakip şahın bulunduğu g dikeyini açmak amacıyla fazla piyonu gözden çıkartıyor: **36. h5!? gxh5 37.f5 Şf8** Şah nereye kaçabilir ki? **38.f6 Fh6 39.Fc3** Fil savunma görevini de üstleniyor. **39...Şf7 40.Ke5** Küçük bir tuzak! Şah, piyonu alamaz. **40.Şxf6 41. Kh5+ Şf7 42.Kxh6** Siyah fil düşerdi. **40...Ff4 41.Kg7+ Şf8 f6** piyonu yine alınmaz, bu kez açarak atak ile siyah kale düşer. **42.Kee7 Kd1 43.Kxh7 Kg1 44.Keg7** Siyah terk etti. **1-0** Olimpiyatı 44. sırada tamamlayan Ulusal Kadın Satranç Takımımızın en büyük tesellisi, turnuva birincisi Ukrayna'nın 1. masasından aldığımız bu galibiyet oldu.

mustafayildizbd@gmail.com

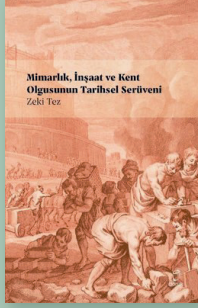
Bize Gönderilen Kitaplardan

Mimarlık İnşaat ve Kent Olgusunun Tarihsel Serüveni

Zeki Tez

Doruk Yayınları

Seçkin bilim tarihçisi Zeki Tez, torunu Onur Sağun'a ithaf ettiği kitabın insanlığın barınma ihtiyacına çözüm bulmakla başlayıp sayısız amaç ve türde yapılar inşa etmesiyle süren yolculuğunu anlatıyor. Sanat, tasarım, geometri, mühendislik, inşaat ve malzeme bilimini içeren bir dizi alanı bir araya getiren mimarlık uzun ve zengin bir geçmişe sahip. Mimarlığın tarihi inşaat ve kent olgusunun tarihiyle iç içe geliştiği için bu iki alanı da kitabın dahiline ele alıyor. Eski Çağ mimarlığından, Emevi çöl saraylarına, Bizans mimarisinden, Ermeni mimarisine, Selçuklu mimarisinden, Mimar Sinan'dan günümüze birçok başlıkta mimarlık tarihi sunuluyor. Ardından inşaat malzemeleri, teknikleri tarih ve kültürlerle göre inceleniyor. Son bölümde kent olgusu ele alınıyor.

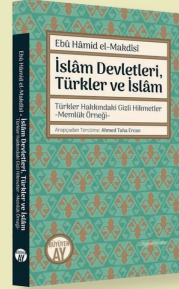

Eski Çağ, Anadolu coğrafyası, Avrupa coğrafyası ve İstanbul'a odaklanan iki başlık içeriyor. Mimarlık, İnşaat ve Kent Olgusunun Tarihsel Serüveni, insanlığın yapılar inşa etmesinin tarihini, farklı geleneklerini ve yöntemlerini gelişimini, özenli bir çalışma, nitelikli bir birikimle gözler önüne seriyor.

İslâm Devletleri, Türkler ve İslâm

Türkler Hakkındaki Gizli Hikmetler -Memlük Örneği- Ebû Hâmid el-Makdîsî

Büyüyenay Yayınları

547 yıl önce yazar şöyle sunuyor kitabını: “19 Şubat 1475, geceleyin yatağıma uzanmışken Allah'ın Türkleri diyâr-ı Mısır'a celbindeki gizli lütuf ve hikmetleri düşündüm. O sırada Allah bana basiret sahipleri için ibret ve nasihatlerle dolu şeyler ilham etti. Gönlüme bunları yazıya geçirmek düştü. Zira bunları benden önce düşünen yazan kimseye denk gelmemiştim. Hem bu eseri yazıp şerefli ve adil, Melik el-Eşref

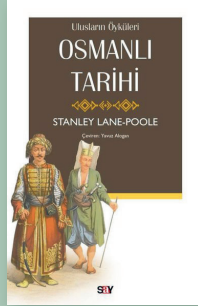
Yeşbek ed-Devadar'a hediye olarak ithaf edip sunmayı planlamıştım. Sonra bu hikmetleri anlatmadan, Efendimiz'den sonra gelen İslâm devletlerinin tarihini muhtasaran, yalnızca önemli noktalara ince işaretlemlerle değinerek ve kıymetli hediyelerle bezeyerek özetlemeyi uygun buldum. Bu devletler yedi devlettir. Kitabı, bana zahir olan gizli hikmetler ve akıl sahipleri için ibretlerle dolu olan birtakım edepin zikri ile bitirdim. (...)

Osmanlı Tarihi

Ulusların
Öyküleri
Stanley
Lane Poole

Say Yayınları

Bir akıncı ve fatihler topluluğu olarak kuruluşundan 15. ve 16. yüzyıllardaki yadsınamaz gücüne ve daha sonrasındaki iki yüzyıl boyunca kazanılan toprakların kaybına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun dramatik hikâyesini anlatan Stanley Lane-Poole, Osmanlı kimliğinin doğası, Batı ile yüzleşmesi ve işbirliği hikâyelerinin yanı sıra Osmanlı edebiyatı ve yönetimi gibi alanlarda da okuyuculara doyurucu bilgiler

sunuyor. “Bir milleti yeniden yitlik ve doğruluk yoluna sokabilecek kahraman gelene kadar Türkiye'nin yenilenmesini hayal etmek boş bir spekülasyondan başka şey değildir.”

Türk Tarihinin Kaynakları Olarak Eski Türk Boy Adları

Hakan
Aydemir

Paradigma
Akademi
Yayıncılık

Kitabın temel amaçlarından biri, farklı kaynaklarda karşımıza çıkan Türk boy adlarının filolojik ve dilbilimsel bakımdan nasıl incelenmesi gerektiğinin gösterilmesi ve incelenen boy adlarına ilişkin ana kaynakların, ikincil kaynakların, bu konudaki alanyazının ve görüşlerin eleştirel bir süzgeçten geçirilerek tanıtılmasıdır. Bir başka temel amaç ise, filolojik-dilbilimsel yöntemlerin Erken Türk tarihinin – özellikle yazılı kaynakları olmayan dönemlerin – aydınlatılmasında nasıl kullanılabilirliğini göstermektir. Erken Türk tarihini anlayabilmek için öncelikle Türk dili tarihini anlamak gerekir. (...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: İREM KIYMAZ, İSTANBUL

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

**Bütün Dünya
Abone Servisi**

**Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11**

**E-posta:
abonebd@gmail.com**

Bütün Dünya

MEHMET BAŞBUĞ

1956'da Diyarbakır'da doğdu. Hemşerisi Ziya Gökalp'in plastik sanatlardaki ruhu, canı oldu. Erken yaşta babasını yitirdi. Okuldan arta kalan zamanlarda kardeşleriyle birlikte çay, simit, ayran satarak, ayakkabı boyayarak, çeşitli nesnelere çizdiği resimlerle yaşama tutundu. Yeteneğini gören öğretmeni Coşkun Karakaya Ankara'ya atanınca onu da yanında götürdü. Okula yazdırdı. Kütüphane memuru olarak işe giren Başbuğ hem çalıştı hem de okudu. Az konuştu, çok okudu, dinledi. Bulduğu her fırsatta sevdalandığı Anadolu, Kuvayı Milliye, Kurtuluş Savaşı, Vatan, Millet, Mehmetçik, Bayrak, Bozkır ve Atatürk gibi konularını resimledi. ABD Başkanı Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye ağır üsluplu mektubuna fırçasıyla tepki gösterdi. Kültür Bakanlığı'nın 1972'de 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın 50. Yıl resim yarışmasında ikinci oldu. Anadolu ve Orta Asya'yı buluşturan Muhammed Siyah Kalem'in bayrağını 500 yıl sonra devraldı. Türk Dünyası'nın ressamı oldu. "Atatürk'ü anlamayan Kızıl Elma ülküsünü taşıyamaz. Türkistan'ı bilmeyen, Anadolu'yu sahiplenemez" derdi. 7 Temmuz 2017'de Kırgızistan'da, görevinin başında hayat gözlerini yumdu.

